

BØRN OG UNGE ANBRAGT I SLÆGTEN

EN SAMMENLIGNING AF SLÆGTSANBRINGELSER OG ANBRINGELSER
I TRADITIONEL FAMILIEPLEJE

09:26

LAJLA KNUDSEN

09:26

BØRN OG UNGE ANBRAGT I SLÆGTEN

EN SAMMENLIGNING AF SLÆGTSANBRINGELSER
OG ANBRINGELSER I TRADITIONEL FAMILIEPLEJE

LAJLA KNUDSEN

KØBENHAVN 2009

SFI – DET NATIONALE FORSKNINGSCENTER FOR VELFÆRD

BØRN OG UNGE ANBRAGT I SLÆGTEN. EN SAMMENLIGNING AF
SLÆGTSANBRINGELSER OG ANBRINGELSER I TRADITIONEL FAMILIEPLEJE
Afdelingsleder: Anne-Dorthe Hestbæk
Afdelingen for børn og familie

Undersøgelsens følgegruppe:

Ane Kristine Christensen, KL

Charlotte Veilskov Friis, Familiecenter Ishøj, Ishøj Kommune

Geert Jørgensen, LOS (Landsforeningen for opholdssteder, botilbud og skolebe-
handlingstilbud)

Henrik Egelund Nielsen, Dansk Socialrådgiverforening

Maia Bang, TABUKA

Marianne Folden, FABU

Rasmus Lindblom Larsen, Indenrigs- og Socialministeriet

ISSN: 1396-1810

ISBN: 978-87-7487-953-4

Layout: Hedda Bank

Oplag: 600

Tryk: Schultz Grafisk A/S

© 2009 SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

Herluf Trolles Gade 11

1052 København K

Tlf. 3348 0800

sfi@sfi.dk

www.sfi.dk

SFI's publikationer kan frit citeres med tydelig angivelse af kilden.
Skrifter, der omtaler, anmelder, henviser til eller gengiver SFI's
publikationer, bedes sendt til centret.

INDHOLD

FORORD	9
RESUMÉ	11
Plejebørnenes baggrund og anbringelsesårsager	12
Børn anbragt i slægtspleje har sjældent været anbragt før	12
Plejefamilierne	13
Slægtsplejeforældrene får mindre støtte og færre tilsyn	13
Plejefamiliens samarbejde med barnets forældre kan være vanskeligere i slægtsplejefamilierne	14
Børn med Diagnoser er oftere anbragt i traditionelle plejefamilier	14
Børn anbragt i slægtspleje klarer sig bedre i folkeskolen	15
Plejebørnenes venskaber og risikoadfærd	15
Perspektiver	16
1 INTRODUCTION	17
Undersøgelsens formål	17
Lovgrundlaget for slægtspleje	18
Eksisterende viden om slægts- og netværkspleje i Danmark	21
Rapportens opbygning	23

2	UNDERSØGELSESDSIGN OG METODE	27
	Undersøgel sesdesign	27
	Dataudvælgelse	29
	Svarprocenter og bortfaldsanalyse	30
	Definitioner af plejefamily typerne	31
	Statistiske metoder	33
	Validitet – svarenes sammenlignelighed	33
	Etik	34
3	PLEJEBØRNENE OG DERES FAMILIEMÆSSIGE BAGGRUND	37
	Plejebørnenes køn og alder	37
	Anbringelsesårsager	38
	Etnisk oprindelse	43
	Andelen af afdøde forældre	45
	Forældrenes alder	46
	Forældrenes samlivshistorie	46
	Plejebørnenes søskenderelationer	47
	Opsamling	48
4	KARAKTERISTIK AF PLEJEFORÆLDRENE	51
	Plejeforældrenes slægtskab med plejebarnet	52
	Hvem har udfyldt spørgeskemaerne?	53
	Plejeforældrenes alder	53
	Plejeforældrenes etniske oprindelse	54
	Plejeforældrenes civilstand	55
	Plejeforældrenes uddannelse	56
	Plejeforældrenes beskæftigelse	58
	Plejeforældrenes boligforhold	59
	Plejeforældrenes økonomi	60
	Opsamling	62

5	STØTTE, UDDANNELSE OG TILSYN MED PLEJEFAMILIERNE	65
	Økonomiske ydelser til plejeførældrene	65
	Uddannelse af plejefamilierne	70
	Supervision af plejeførældrene	72
	Kommunernes tilsyn med plejebørnene	72
	Opsamling	76
6	ANDRE BØRN I PLEJEFAMILIEN	77
	Plejeførældrenes biologiske børn	77
	Andre plejebørn i plejefamilien	78
	Andre børn i husstanden samlet set	80
	Opsamling	80
7	ANBRINGELSESFORLØBET	83
	Tidligere anbringelser	84
	Tvangsanbringelser	85
	Plejeførældrenes forudgående kendskab til plejebarnet	86
	Initiativtager i forhold til plejeforholdet	88
	Skift i barnets skole og nærmiljø	90
	Varighed af den nuværende anbringelse	91
	Opsamling	91
8	PLEJEBØRNEGENES PLADS OG HVERDAGSLIV I PLEJEFAMILIERNE	93
	Plejebørnenes plads i plejefamilierne	93
	Konflikter i dagligdagen	95
	Hverdagslivet i plejefamilierne	95
	Opsamling	97

9	SAMARBEJDE OG SAMVÆR MED DE BIOLOGISKE FORÆLDRE	99
	Plejebarnets kontakt med sine biologiske forældre under anbringelsen	99
	Omfanget af samværet mellem barn og forældre	103
	Kvaliteten af samarbejdet med forældrene	105
	Forældrenes accept af plejefamilien som anbringelsessted for barnet	106
	Opsamling	107
10	PLEJEBØRNEGENES SUNDHED	109
	Plejebørnernes generelle helbredstilstand	110
	Lægebesøg	113
	Plejebørnernes fysiske sundhed	114
	Plejebørnernes psykiske sundhed og trivsel	116
	Opsamling	123
11	PLEJEBØRNEGENES SKOLEGANG OG UDDANNELSE	125
	Børn i skolealderen	125
	Uddannelse og beskæftigelse efter folkeskolen	130
	Opsamling	132
12	PLEJEBØRNEGENES VENNER OG FRITID	133
	Plejebørnernes venskaber	133
	Fritidsinteresser	137
	Opsamling	138
13	RISIKOADFÆRD BLANDT PLEJEBØRNEGENE	141
	Erfaringer med rusmidler	142
	Kriminalitet	146

	Opsamling	149
14	SAMMENFATNING OG PERSPEKTIVERING	151
	Plejebørnenes baggrund	151
	Plejefamilierne	152
	Støtte og uddannelse til plejeforældrene	153
	Plejebørnenes hverdag	154
	Plejebørnenes problemer og risici	155
	Undersøgelsens validitet	157
	Implikationer af undersøgelsen	158
	LITTERATUR	161
	SFI-RAPPORTER SIDEN 2008	165

FORORD

Denne rapport er den tredje afrapportering fra evalueringen af anbringelsesreformen, der trådte i kraft 1. januar 2006. Evalueringen foretages af SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd og indeholder tre delundersøgelser, der hver især afdækker et centralt tema i anbringelsesreformen. De tre delundersøgelser omhandler henholdsvis anbragte børns skolegang og sundhed (Ottosen & Christensen, 2008), kommunernes forebyggende foranstaltninger for unge (Bengtson, Knudsen & Nielsen, 2009) og anbringelser i slægts- og netværkspleje. Nærværende rapport er den første af to planlagte udgivelser på baggrund af delundersøgelsen om slægtspleje.

Hensigten med denne første delundersøgelse om slægtspleje er at belyse, hvad der kendetegner de børn og unge, der anbringes i slægtspleje, deres familiemæssige baggrund og de familier, de anbringes i, sammenlignet med traditionelle plejefamilier. I den anden delundersøgelse vil vi afdække, hvordan børn og unge i henholdsvis slægtspleje og traditionel familiepleje udvikler sig over tid, når vi tager højde for deres problemer tidligere i anbringelsen, ligesom vi vil afdække, om der er forskelle i stabiliteten af de to anbringelsestyper.

Rapporten er udarbejdet af forskningsassistent, cand.scient.pol. Lajla Knudsen med seniorforsker, ph.d. Tine Egelund som projektleder. Rapporten er baseret på data indsamlet ved et spørgeskema til plejefor-

ældre udfærdiget af seniorforsker Anne-Dorthe Hestbæk. Studentermedhjælp Anne Mette Bender har bidraget med analyser af børnenes sundhed, fritid og risikoadfærd, ligesom studentermedhjælp Mia Schneider har bidraget i undersøgelsens tidligste faser.

Til undersøgelsen er nedsat en følgegruppe, der er kommet med værdifulde input og kommentarer, som vi er taknemmelige for. Tak til Marianne Folden fra familieplejeorganisationen FABU for indledningsvist at dele megen af sin nyttige viden om plejefamilier med os og stille materiale til disposition. Tak til Lone Severinsen, der har været plejemor i mange år, samt til Lisbeth Ulsøe, der har erfaring med at have egne børn anbragt uden for hjemmet, for deres indsigt set med de berørtes øjne. Ligeledes skal der lyde en tak til kommunikationsrådgiver Kirsten Holm-Petersen for vidende kommentarer til spørgeskemaet. Og endelig rettes en stor tak til Amy Holtan fra Universitetet i Tromsø for at stille spørgeskemaet fra sit ph.d.-projekt om slægtspleje i Norge til rådighed til inspiration samt for udførligt at læse og kommentere vores manuskript.

Undersøgelsen er iværksat og finansieret af Indenrigs- og Socialministeriet.

København, september 2009

JØRGEN SØNDERGAARD

RESUMÉ

Dette er den første af to rapporter, der formidler delundersøgelsen om slægtspleje, der er en del af Evalueringen af anbringelsesreformen. Undersøgelsen er baseret på spørgeskemaoplysninger fra 424 plejeforældre til 4-23-årige børn og unge anbragt i slægtspleje eller i traditionel familiepleje pr. 31. december 2006. Spørgeskemaerne blev udsendt i slutningen af 2007. Der blev også udsendt spørgeskemaer til netværksplejeforældre, men de indgår ikke i denne undersøgelse. Vi definerer henholdsvis slægtspleje, netværkspleje og traditionel familiepleje ud fra relationen mellem plejebarn og plejeforældre forud for anbringelsen, frem for hvilken paragraf anbringelsen er udført under. Vi anvender en bred definition af slægtskab, hvilket har resulteret i, at meget få plejefamilier i undersøgelsen kan betegnes som netværksanbringelser. Da vores indledende analyser viste, at børn og unge anbragt i netværket samt deres plejefamilier adskilte sig betydeligt fra børn og unge anbragt i slægten samt deres plejefamilier, har vi valgt ikke at slå de to grupper sammen. Vi har derfor helt måttet undlade at undersøge netværksanbringelser, da det statistiske grundlag er for lille.

PLEJEBØRNEBENS BAGGRUND OG ANBRINGELSESÅRSAGER

Plejebørn uanset plejefamilytype er altovervejende etniske danske, og de har langt hyppigere end andre børn mistet mindst én af deres forældre. Både børn anbragt i slægtspleje og traditionel familiepleje kommer som oftest fra hjem med en betydelig problemophobning. Praktisk talt alle plejebørn er anbragt pga. af mindst et forhold knyttet til deres hjem eller forældre. Mere end halvdelen er anbragt pga. forældrenes misbrugsproblemer, og mere end en fjerdedel er anbragt pga. forældrenes psykiske lidelser. Slægtspleje anvendes dog mindre hyppigt end traditionel familiepleje til børn, der har oplevet alvorlig konflikt eller vold mellem forældrene eller selv har været udsat for mishandling eller grove omsorgssvigt. Slægtspleje anvendes desuden mindre hyppigt til børn og unge, som er psykisk udviklingshæmmede, har psykiske lidelser, kammeratskabsproblemer, skoleproblemer og visse adfærdsproblemer. Omtrent halvdelen af de slægtsanbragte og mellem en tredjedel og en fjerdedel af plejebørnene i de traditionelle plejefamilier har slet ingen anbringelsesårsager knyttet til dem selv.

BØRN ANBRAGT I SLÆGTSPLEJE HAR SJÆLDENT VÆRET ANBRAGT FØR

Alle slægtsplejeforældrene i undersøgelsen kendte deres plejebarn forud for anbringelsen, og halvdelen havde uformelt haft deres plejebarn boende i en eller flere perioder forud for den officielle iværksættelse af anbringelsen. Både barnets forældre og de senere slægtsplejeforældre har ofte udvist betydeligt initiativ i forhold til at kontakte hinanden og barnets hjemkommune forud for anbringelsen for at etablere anbringelsen i den senere slægtsplejefamilie. Færre børn i slægtspleje end i traditionel familiepleje måtte skifte nærmiljø i forbindelse med anbringelsen.

For tre fjerdedele af børnene og de unge i slægtspleje er anbringelsen på undersøgelsestidspunktet deres første anbringelse uden for hjemmet, mens det samme gælder for halvdelen af plejebørnene i de traditionelle plejefamilier. Plejebørnene i slægtsplejefamilierne har været anbragt i slægtsplejefamilierne i længere tid end plejebørnene i traditionel familiepleje.

PLEJEFAMILIERNE

Børn og unge anbringes oftere i slægtspleje i deres mors end i deres fars familie. Halvdelen af de slægtsanbragte er i pleje hos deres bedsteforældre, mens en tredjedel er i pleje hos deres forældres søskende. Selvom der er mange bedsteforældre blandt slægtsplejeforældrene, er slægtsplejeforældrene gennemsnitligt ikke ældre end de traditionelle plejeforældre. Det skyldes, at der også findes en del relativt unge slægtsplejeforældre, som fx kan være ældre hel- eller halvsøskende til barnet. Tre fjerdedele af slægtsplejefamilierne har ingen forudgående erfaring med plejebørn sammenlignet med en sjettedel af de traditionelle plejefamilier.

Slægtsplejeforældre har generelt færre socioøkonomiske ressourcer end traditionelle plejeforældre. De er oftere enlige, de har oftere kun gennemført en kort skoleuddannelse, de er oftere arbejdere eller førtidspensionister, efterlønnere eller folkepensionister, og som følge heraf har de gennemsnitligt en lavere husstandsindkomst.

SLÆGTSPLEJEFORÆLDRENE FÅR MINDRE STØTTE OG FÆRRE TILSYN

Ifølge anbringelsesreformen skal slægtsplejefamilier ikke aflønnes med plejevederlag, men har alene krav på at modtage økonomisk godtgørelse for deres udgifter i forbindelse med, at de har barnet boende. En del af slægtsplejeforældrene i undersøgelsen aflønnes dog, men de modtager et betydeligt mindre beløb end de traditionelle plejefamilier for samme opgave. Denne aflønningsforskel gør sig også gældende, når vi i den statistiske analyse tager højde for barnets psykiske og sociale problemer, der kan betragtes som en indikator for plejeforældreopgavens størrelse. Halvdelen af slægtsplejeforældrene har ikke deltaget i nogen form for kurser for plejeforældre, og selv de, der har deltaget i kurser, har deltaget i betydeligt færre end de traditionelle plejeforældre. Desuden modtager slægtsplejeforældre mindre supervision og færre tilsynsbesøg i forhold til plejebarnet.

PLEJEFAMILIENS SAMARBEJDE MED BARNETS FORÆLDRE KAN VÆRE VANSKELIGERE I SLÆGTSPLEJEFAMILIERNE

Slægtsplejeforældre oplever hyppigere plejebarnet som en fuldstændig integreret del af plejefamilien, ligesom de oplever færre konflikter med plejebarnet i hverdagen. Uanset plejefamilietypen har stort set alle plejeforældre dog en tæt eller særdeles tæt relation til deres plejebarn.

Andelen af plejebørn i slægtsplejefamilie og traditionelle plejefamilier, der ikke har besøgskontakt med deres mor (13 pct.) eller med deres far (40 pct.), er lige stor. Blandt de børn, der har besøgskontakt med deres forældre, er der dog langt flere af de slægtsanbragte, der ser henholdsvis deres mor eller far meget ofte. Plejeforældre fra begge plejefamilietyper vurderer lige ofte, at samværet har et passende omfang for barnet, og at plejebørnene er tilfredse med deres forældrekontakt i samme omfang. Slægtsplejeforældre har til gengæld tendens til at vurdere deres samarbejde med barnets forældre mere negativt end traditionelle plejeforældre, hvilket formentlig afspejler, at forældresamarbejdet kan vanskeliggøres af stærke forudgående relationer eller konflikter mellem plejeforældre og forældre. I lyset af dette er det paradoksalt, at slægtsplejeforældre ofte ikke kommer på familieplejekurser og modtager mindre supervision, da de her kunne blive bedre rustet til at møde disse udfordringer.

BØRN MED DIAGNOSER ER OFTERE ANBRAGT I TRADITIONELLE PLEJEFAMILIER

Undersøgelsen viser, at kun en lille minoritet af plejebørnene uanset plejefamilietype har et jævnt eller dårligt helbred ifølge deres plejeforældre. Plejebørnene i de traditionelle plejefamilier har imidlertid flere diagnoser på langvarig sygdom eller handicap, om end psykisk udviklingshæmning er den eneste enkelt diagnose, der forekommer hyppigere i denne gruppe.

Plejebørnene har generelt en langt større forekomst af psykosociale problemer end børnebefolkningen generelt. Vi finder imidlertid, at børn i slægtspleje oftere end plejebørn i traditionelle plejefamilier befinder sig inden for normalområdet for psykosociale problemer, uanset om

der er tale om emotionelle problemer, adfærdsproblemer, hyperaktivitet, kammeratskabsproblemer eller manglende prosocial adfærd.

BØRN ANBRAGT I SLÆGTSPLEJE KLARER SIG BEDRE I FOLKESKOLEN

Langt færre børn anbragt i slægtspleje end børn anbragt i traditionel familiepleje går i specialklasser i folkeskolen eller på specialskoler. Plejebørnene i de to plejefamilietyper har oplevet lige mange skoleskift, men plejebørnene i de traditionelle plejefamilier har oftere gået en klasse om. Slægtsplejeforældre vurderer generelt deres plejebarns faglige skolepræstationer mere positivt end traditionelle plejefamilier, ligesom de i højere grad end de traditionelle plejeforældre vurderer, at deres plejebarn kan gennemføre et skoleforløb svarende til folkeskolens 9. eller 10. klasses afgangsprøve. Til trods for denne forskellige vurdering af plejebørnene i folkeskolealderen viser undersøgelsen ikke en forskel på andelen af gruppen af de unge slægtsanbragte og de unge anbragt i traditionel familiepleje, hvad angår deres efterfølgende uddannelses- eller beskæftigelsesmønstre.

PLEJEBØRNENES VENSKABER OG RISIKOADFÆRD

Omkring tre fjerdedele af plejebørnene har ifølge deres plejeforældre mindst én god ven. For pigerne i slægtspleje er andelen dog lidt højere.

En ganske betydelig del af de unge i familiepleje har samlet set ifølge deres plejeforældre begået en eller flere former for kriminalitet eller småkriminalitet i løbet af det sidste år. Der er dog færre af de slægtsanbragte, der har disse kriminelle erfaringer. Unge i slægtspleje har desuden mindre hyppigt end unge i traditionel familiepleje ifølge deres plejeforældre prøvet at ryge almindelig tobak og hash, prøvet narkotika og at sniffe lightergas, lim og lignende. En del af forklaringen på forskellen mellem de unge på dette område kan være, at der er flere tidligere institutionsanbragte, som oftere har erfaringer med kriminalitet og rusmidler, blandt plejebørnene i de traditionelle plejefamilier. Det synes derimod ikke at betyde noget, at der er færre drenge i slægtspleje.

PERSPEKTIVER

Undersøgelsen viser, at det på mange områder er forskellige grupper af børn, der anbringes i henholdsvis traditionel familiepleje og slægtspleje, da de i et vist omfang er anbragt af forskellige årsager. Børnene har ligeledes et forskelligt niveau af problemer og risikoadfærd, og plejeforældrene har forskellige ressourcer og modtager ikke lige meget støtte. I lyset af disse resultater bliver det særdeles interessant at undersøge, hvordan plejebørnene i de to plejefamilytyper og deres anbringelsesforløb har udviklet sig efter 2 år. Dette vil vi netop afdække i SFI's næste delundersøgelse om slægtspleje.

INTRODUKTION

Anbringelsesreformen trådte i kraft 1. januar 2006 med det formål at forbedre indsatsen over for udsatte børn, unge og deres familier. Et af de centrale temaer i reformen er en øget inddragelse af børnenes slægt og netværk blandt andet i form af flere anbringelser her.

I 2006 iværksatte Socialministeriet en evaluering af anbringelsesreformen. Evalueringen foretages af SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd og indeholder tre delundersøgelser, der hver især afdækker et centralt tema i reformen. De tre delundersøgelser omhandler henholdsvis anbragte børns skolegang og sundhed (Ottosen & Christensen, 2008), kommunernes forebyggende foranstaltninger for unge (Bengtson, Knudsen & Nielsen, 2009) og anbringelser i slægts- og netværkspleje. Nærværende rapport er den første af to planlagte udgivelser på baggrund af delundersøgelsen om slægts- og netværkspleje. Som det vil blive uddybet i kapitel 2, omhandler delundersøgelsen dog af praktiske årsager alene anbringelser i slægten i bred forstand og ikke anbringelser i det øvrige netværk.

UNDERSØGELSENS FORMÅL

Delundersøgelsen om slægtspleje har som hovedformål at analysere, hvordan børn anbragt i slægtspleje klarer sig sammenlignet med børn anbragt i traditionel familiepleje.

Formålet med denne første afrapportering er dog af ren deskriptiv karakter. I denne rapport giver vi et øjebliksbillede af børn og unge anbragt i slægtspleje, deres familiemæssige baggrund og anbringelsesårsager, deres plejefamilier og den støtte, de modtager, deres hverdag og deres problemer.

Formålet med den næste og sidste afrapportering er derimod at analysere effekten af anbringelse i en slægtsplejefamilie sammenlignet med en traditionel plejefamilie. Vi vil således undersøge, hvordan børnene har udviklet sig på et bredt spektrum af områder, når vi tager højde for eventuelle forskelle i deres problemer tidligere i anbringelsesforløbet. Ligeledes vil vi afdække, om der er forskelle i stabiliteten af anbringelserne samt i børnenes fortsatte kontakt til deres forældre afhængigt af plejefamilietypen.

Formålet med den næste og sidste delrapport er ligeledes at afdække de særlige vilkår ved en anbringelse i slægten set fra plejebørnenes perspektiv, ligesom den skal belyse de processer omkring en anbringelse i slægten, der afgør, om den forløber mere eller mindre succesfuldt.

Denne første afrapportering er baseret på en kvantitativ spørgeskemaundersøgelse blandt plejeforældre i perioden september til december 2007. Den næste afrapportering vil blive baseret på endnu en spørgeskemaundersøgelse om de plejebørn, der indgik i undersøgelsen i 2007, som der følges op på 2 år senere. Desuden vil den næste afrapportering bygge på en kvalitativ interviewundersøgelse blandt større børn og unge, som enten er eller har været i slægtspleje.

LOVGRUNDLAGET FOR SLÆGTSPLEJE

Det er Serviceloven, der danner hjemmel for anbringelser af børn og unge uden for hjemmet, og her sondres ikke mellem, om en anbringelse foregår i henholdsvis slægt eller andet netværk. I vejledningen til loven fremhæves det, at:

Netværksanbringelser er anbringelser hos familiemedlemmer eller andre fra barnets netværk. Ordet netværksanbringelser anvendes – i stedet for slægtsanbringelser – for at understrege, at der ikke nødvendigvis skal være et biologisk bånd mellem barn

og plejeforældre. Det centrale er, at der er en vis tilknytning mellem barn og plejeforældre (Socialministeriet, 2006:163).

Netværksanbringelser inkluderer hermed anbringelser i slægten i den lovgivningsmæssige terminologi.

Netværksanbringelser adskiller sig lovgivningsmæssigt fra traditionel familiepleje i forhold til godkendelsen og aflønningen af plejeforældrene, mens de to plejefamilietyper er ligestillet i forhold til uddannelse af plejeforældrene og omfanget af tilsyn.

I forhold til *godkendelsen af plejefamilien* skal en traditionel plejefamilie være godkendt som *generelt egnede* til at være plejefamilie, mens en netværksplejefamilie alene er godkendt som *konkret egnede* til at være plejefamilie for et bestemt barn eller en bestemt ung. En generel plejegendkendelse gives på baggrund af en vurdering af familiens kvalifikationer. I vurderingen indgår plejeforældrenes uddannelses- og arbejdsmæssige forhold, deres samliv og alder, deres netværk, bolig og omgivelser samt antal og alder af eventuelle egne børn. Det centrale i en konkret plejegendkendelse i forhold til et bestemt barn er derimod vurderingen af kontakten og relationen mellem barnet og plejeforældrene, mens der ikke opstilles generelle krav til plejefamilien fx i forhold til deres alder eller uddannelse. Det er dog en forudsætning for en konkret plejegendkendelse, at netværksplejefamilien vurderes at have de fornødne ressourcer til at give barnet den støtte og omsorg, det har behov for, men ved særlige behov kan der suppleres med professionel hjælp.

En generel plejegendkendelse indeholder en angivelse af, hvor mange børn med forskellige karakteristika i form af alder og tyngden af deres problemstillinger, plejefamilien er godkendt til at huse. En konkret plejegendkendelse fokuserer derimod kun på et enkelt barn. Ønsker en netværksplejefamilie at huse flere børn, fx en søskendeflok, skal de have en særskilt godkendelse pr. barn.

En yderligere forskel i forhold til *godkendelsen* af henholdsvis traditionelle plejefamilier og netværksplejefamilier er, at en konkret plejegendkendelse til netværksplejefamilier gives af den anbringende kommune, da det er her, man kender barnet bedst. Generelle plejegendkendelser gives derimod af den kommune, hvor plejefamilien bor, uanset hvilken kommune der efterfølgende vil gøre brug af plejefamilien. Uanset om der er tale om en traditionel plejefamilie eller en netværksplejefamilie, er kommunen, der godkender plejefamilien, efter anbringelsesreformen

forpligtet til at sørge for, at plejeforældrene deltager i et *kursus*, der giver dem den fornødne viden til at fungere som plejefamilie. Kravene til kurset er ens for de to plejefamilietyper.

Når en anbringelse er iværksat, har kommunen, der har godkendt plejefamilien, uanset plejefamilietypen ansvar for, at der bliver ført generelt *tilsyn* med plejefamilien som anbringelsessted. Den anbringende kommune har derimod ansvar for, at der bliver ført løbende tilsyn med barnet på anbringelsesstedet, og skal som minimum foretage en årlig samtale med barnet på anbringelsesstedet. Kommuner kan selv foretage tilsynet eller uddelegere det til fx en familieplejeforening. Kravene til tilsynet er de samme uanset plejefamilietype.

I forhold til *aflønning af plejeforældre* aflønnes de *traditionelle plejefamilier* med plejevederlag efter kriterier fastsat af Kommunernes Landsforening. Det væsentligste i fastsættelsen af aflønningen er, hvilke vanskeligheder plejebarnet har, men også forventninger til samarbejdet med forældrene spiller ind. Hvis plejebarnet har behov for, at den ene af plejeforældrene går hjemme for at kunne støtte barnet optimalt, fastsættes aflønningen, så den svarer til en pædagogløn. Plejeforældrene aflønnes i udgangspunktet med mellem ét og syv normalvederlag pr. måned for hvert plejebarn eller for hver søskendeanbringelse, men der kan i ekstraordinære tilfælde udbetales op til 10 normalvederlag pr. måned pr. barn. Normalvederlaget udgjorde i 2007 3.285 kr. pr. måned. Foruden den egentlige aflønning i form af plejevederlag modtager de traditionelle plejefamilier økonomisk tilskud til dækning af plejebarnets kost, logi, beklædning og lommepenge. KL fastsætter vejledende takster for disse tilskud.

Netværksplejefamilier aflønnes derimod ikke, dvs. at de (i princip) ikke kan modtage plejevederlag. Årsagen til denne juridiske forskel mellem plejefamilietyperne er ifølge vejledningen til Serviceloven at sikre, at:

barnet eller den unge i højere grad får følelsen af, at de mennesker, som det allerede har en tilknytning til, alene har påtaget sig opgaven på baggrund af tilknytningen til barnet. Betalingsordningen for barnets eller den unges ophold hos en netværksplejefamilie skal derfor være økonomisk neutralt for netværksplejefamilien (Socialministeriet, 2006:164).

Man har altså fra politisk side ikke ønsket, at børnene skulle føle, at netværket meldte sig som plejefamilier for pengenes skyld. Disse plejefamilier er dog berettiget til at få dækket de omkostninger, det medfører at have barnet boende. Der udbetales således de samme tilskud som til de traditionelle familier til dækning af udgifter i forbindelse med barnets kost, logi, beklædning og lømmepege. Da børn anbragt i en netværksplejefamilie skal indgå i familien fuldt ud på lige fod med eventuelle andre børn i familien, lægger vejledningen til Serviceloven endvidere op til, at kommunerne skal dække udgifterne til fx ferierejser og andre større udgifter forbundet med familiens vanlige livsstil. Netværksplejeforældre kan desuden få dækket udgifterne til tabt arbejdsfortjeneste, hvis hensynet til barnet forudsætter, at plejeforældrene går ned i arbejdstid eller tager orlov fx i en indkøringsfase. Hvis plejebarnet har særlige behov for støtte, er det imidlertid udgangspunktet, at denne skal ydes af professionelle (for kommunens regning).

Selvom den juridiske betegnelse netværksanbringelse dækker over både anbringelser i slægt og øvrige netværk, sonderer vi i resten af rapporten mellem anbringelse i slægten og anbringelse i netværket. Vi betegner dette som henholdsvis slægtsanbringelse eller slægtspleje og netværksanbringelse eller netværkspleje. Som fællesbetegnelse for de to anbringelsesformer anvender vi betegnelsen slægts- og netværkspleje.

EKSISTERENDE VIDEN OM SLÆGTS- OG NETVÆRKSPLEJE I DANMARK

Den eksisterende forskningsmæssige viden om slægts- og netværkspleje i Danmark er meget begrænset. Forud for denne undersøgelse er der foretaget en kvantitativ pilotundersøgelse blandt 287 kommunale sagsbehandlere med erfaring fra slægtsanbringelsessager (Lindemann & Hestbæk, 2004). Pilotundersøgelsen viste, at sagsbehandlerne generelt vurderer, at børn i slægtspleje udviklingsmæssigt klarer sig bedre end børn med lignende problemer anbragt under andre anbringelsesformer. Sagsbehandlerne vurderer også, at børn anbragt i slægtspleje oftere bevarer kontakten til deres forældre. Begge resultater skal dog ses i lyset af, at slægtsanbragte børn ifølge sagsbehandlerne i udgangspunktet er mindre belastede end andre anbragte børn.

Desuden er der i forbindelse med et ph.d.-projekt om familiepleje i Københavns Kommune fokuseret på forskelle mellem forskellige typer af plejefamilier (Nielsen, 2002). Datagrundlaget i denne kvantitative undersøgelse er dog relativt begrænset, da kun ca. 40 slægtsplejefamilier indgik i undersøgelsen. Nielsen fandt i relation til Lindemann & Hestbæks resultater (2004), at flere af de slægtsanbragte børn har meget hyppig kontakt til deres forældre (særligt til deres mødre), mens der er den samme andel af slægtsanbragte som af andre plejebørn, som slet ingen kontakt har med deres forældre. Niensens undersøgelse af familiepleje i Københavns Kommune viser også, at slægtsplejeforældre i mindre grad end andre plejeforældre føler, at de er blevet tilbudt de kurser og den supervision, de har brug for i arbejdet med barnet, samt at de modtager en mindre aflønning end andre plejefamilier. Endelig havde stort set alle slægtsplejeforældrene i Niensens undersøgelse en meget tæt og kærlighedsfuld relation til deres plejebarn, hvilket var tilfældet for fire ud af fem af de øvrige plejeforældre.

Endelig er der foretaget en kvalitativ interviewundersøgelse med de involverede parter i slægtsanbringelser med størst vægt på sagsbehandlere (Mehlbye, 2005). Undersøgelsen afdækker en betydelig skepsis blandt de 17 interviewede sagsbehandlere i forhold til at anbringe børn i slægten. Eksempelvis er der tvivl om, hvorvidt bedsteforældre, der ikke har kunnet sikre deres egne børns positive udvikling, vil være kompetente plejeforældre for deres børnebørn. Desuden kan slægtsplejefamilierne selv have begrænsede ressourcer eller sociale problemer, selvom de socialt og arbejdsmæssigt klarer sig bedre end barnets forældre (ibid.). I relation til denne skepsis blandt sagsbehandlere finder Mehlbye, at slægtsanbringelserne ofte iværksættes, fordi barnet i praksis allerede helt eller delvist bor hos den kommende slægtsplejefamilie, eller fordi familien lægger et betydeligt pres på forvaltningen for at opnå denne løsning. Det bliver betragtet som en fordel ved slægtspleje, at barnet mindre hyppigt skal skifte nærmiljø, så det kan forblive i den samme skole, beholde sine fritidsaktiviteter og kammerater og også lettere kan bevare kontakten til forældrene. Samtidig har de interviewede sagsbehandlere dog eksempler på, at det kan være vanskeligt at styre samværet mellem barn og forældre, hvis plejefamilien og forældrene bor i nærheden af hinanden. Det er problematisk, hvis det er psykisk belastende for barnet at se sine forældre, ligesom barnet kan komme i en loyalitetskonflikt, hvor det prøver at gøre både slægtsplejeforældrene og de biologiske forældre tilfredse

(ibid.). Desuden er der eksempler på alliancer mellem slægtsplejeforældre og barnets forældre, der begrænser sagsbehandlerens information om barnet, forældrene og slægtsplejefamilie, og derved gør det vanskeligt for sagsbehandleren at afgøre, om slægtsanbringelsen er den optimale løsning for barnet. Endelig er der sagsbehandlere, der påpeger, at det tætte følelsesmæssige bånd står i vejen for, at slægtsplejeforældrene kan vurdere og handle i forhold til barnets problemer, ligesom slægtsplejeforældre ikke har de faglige forudsætninger for at tolke barnets signaler (ibid.).¹

I forhold til den internationale forskning om slægtspleje identificerer en ny forskningsoversigt de effekter, der findes på tværs af 62 kvantitative undersøgelser (Winokur, Holtan & Valentine, 2009). Forskningsoversigten fokuserer alene på børn, der er anbragt uden for hjemmet pga. mishandling, og sammenligner slægtspleje og traditionel familiepleje. Forskningsoversigten viser, at børn anbragt i slægten har færre adfærdsmæssige problemer, færre psykiske problemer, bedre trivsel og mindre sandsynlighed for at blive anbragt uden for hjemmet igen, ligesom slægtsanbringelserne er mere stabile. Der er derimod ingen forskel på slægtsanbragtes og andre plejebørns skolepræstationer (ibid.).

RAPPORTENS OPBYGNING

I *kapitel 2* præsenterer vi undersøgelsens design, metoder og datakilder, og vi diskuterer fordele og begrænsninger forbundet med de valg, vi har truffet. Desuden indeholder dette kapitel en uddybning af, hvordan vi definerer de forskellige plejefamilytyper i undersøgelsen.

Kapitel 3 omhandler plejebørnenes familiemæssige baggrund. Her belyser vi de årsager knyttet til henholdsvis barnets forældre og barnet

1. I forbindelse med udsendelsen af spørgeskemaer til plejeforældrene i nærværende undersøgelse fik vi påfaldende mange henvendelser, der ikke omhandlede adresseændringer, forståelsen af spørgsmålene og andre sædvanlige forhold. Disse henvendelser kom primært fra slægtsplejeforældre, der følte et behov for at ytre sig om en problematisk relation til forvaltningen. Det drejede sig eksempelvis om vanskeligheder, de havde haft med at blive godkendt som plejefamilie for barnet, eller om forvaltningens manglende forståelse for den økonomiske byrde forbundet med at have et barn i pleje uden at modtage plejevederlag – særligt hvis en eller begge slægtsplejeforældre var folkepensionister. Disse henvendelser afspejlede langt hen ad vejen netop både den skepsis, som Mehlbye har identificeret hos sagsbehandlerne, og det initiativ og den kampgejst, som blev beskrevet hos de slægtsplejeforældre, der pressede på for etableringen af en anbringelse i slægten (2005).

selv, der ligger bag anbringelsen, og vi giver en karakteristik af plejebørnenes biologiske familier, ligesom vi introducerer de mest grundlæggende karakteristika ved plejebørnene.

Kapitel 4 indeholder en beskrivelse og sammenligning af plejefamiliernes demografiske og socioøkonomiske status og de deraf følgende ressourcer i plejefamilierne.

Kapitel 5 omhandler den støtte og uddannelse plejefamilierne modtager i form af økonomiske tilskud og aflønning, kurser for plejefamilier og supervision. Desuden skildrer vi her omfanget af tilsyn med plejebørn i de forskellige plejefamilietyper.

Kapitel 6 vedrører plejeforældrenes andre børn i plejefamilien. Dels undersøger vi, om plejeforældrene har egne børn, samt om de er hjemmeboende. Dels undersøger vi, om plejeforældrene har erfaringer med andre tidligere eller nuværende plejebørn.

Kapitel 7 drejer sig om plejebørnenes anbringelsesforløb i form af tidligere anbringelser, nærmiljø- og skoleskift, samt om anbringelsen er iværksat med forældrenes samtykke eller ej. Vi undersøger endvidere plejeforældrenes kendskab og relation til plejebarnet samt plejeforældrenes, forældrenes og barnets eget initiativ i forbindelse med iværksættelsen af anbringelsen.

Kapitel 8 belyser plejebørnenes rolle i plejefamilien samt hverdagslivet i plejefamilien i form af aktiviteter, samtaler og konflikter mellem plejebarn og plejeforældre.

Kapitel 9 handler om plejebørnenes samvær med deres forældre samt om plejeforældrenes samarbejde med barnets forældre. Desuden analyserer vi forældrenes accept af plejefamilien.

Kapitel 10 beskriver børnenes sundhedstilstand og trivsel både i forhold til deres generelle helbred, diagnosticerede sygdomme og handicap, vægtproblemer samt deres psykiske og sociale vanskeligheder og trivsel.

Kapitel 11 beskæftiger sig med plejebørnenes skole og uddannelse og vedrører derfor alene besvarelser om plejebørn i eller over skolealderen. Vi afdækker her, hvilken type undervisning plejebørnene modtager, deres faglige skolepræstationer og -problemer, deres glæde ved at gå i skole samt plejeforældrenes tilfredshed med plejebørnenes undervisningstilbud. Dertil afdækker vi, hvilke uddannelser, om nogen, de unge i familiepleje har påbegyndt efter folkeskolen.

Kapitel 12 leverer et overblik over plejebørns venskaber og samvær med andre børn eller unge samt over deres fritidsaktiviteter.

Kapitel 13 belyser de 13-23-årige plejebørns risikoadfærd i form af deres erfaringer med henholdsvis forskellige rusmidler som tobak, alkohol, hash, narkotika osv. samt med kriminelle handlinger af forskellig karakter som tyveri, indbrud, hærværk og slagsmål.

Kapitel 14 runder rapporten af med en opsummering af de væsentligste resultater, en diskussion af resultaternes implikationer for praktikere og beslutningstagere samt en diskussion af resultaternes gyldighed.

UNDERSØGELSESDSIGN OG METODE

UNDERSØGELSESDSIGN

Denne undersøgelse er baseret på den første af to dataindsamlinger blandt et panel af plejeforældre til børn og unge i forskellige typer af familiepleje. Panelet består i udgangspunktet af plejeforældre til samtlige børn i slægts- og netværkspleje samt af plejeforældre til en simpelt tilfældigt udtrukket stikprøve af børn anbragt i traditionel familiepleje (bortfald beskrives nedenfor).

Plejeforældrene har ultimo 2007 udfyldt et postomdelt spørgeskema. Det er alene denne første dataindsamling, der ligger til grund for denne rapport, og analyserne heri har derfor en rent deskriptiv karakter.

I efteråret 2009 udsender vi igen spørgeskemaer, hvilket giver os mulighed for på baggrund af plejebørnenes tidligere situation og problemprofil at vurdere, hvordan de i de forskellige plejefamilietyper har udviklet sig. Et paneldesign giver — med forbehold for, at frafaldet mellem de to observationer ikke bliver for stort — hermed et stærkere grundlag for at vurdere effekten af forskellige plejefamilietyper, end hidtidige undersøgelser i Danmark har gjort.

En panelundersøgelse som denne er dog ikke at forveksle med en randomiseret effektundersøgelse, da det er sandsynligt, at børnene i henholdsvis slægts- og netværkspleje og børnene i traditionel familiepleje har grundlæggende forskellige karakteristika, altså at der er en såkaldt

selektionsbias i forhold til, hvilke børn der anbringes i de forskellige plejefamilytyper. Det er således muligt, at slægt og netværk primært tilbyder sig som plejeforældre til de mindre krævende børn og unge, eller at kommunerne oftere foretrækker en plejefamilie med en generel plejegyldkendelse frem for slægt og netværk, hvis der er tale om et mere belastet barn. Hvis vi tilfældigt kunne afgøre, hvilke børn der skal anbringes i henholdsvis slægtspleje og traditionel familiepleje, kunne vi sikre, at grupperne er identiske i udgangspunktet. Med et sådan randomiseret effektundersøgelingsdesign/eksperiment ville vi med større sikkerhed kunne bestemme effekterne af at være anbragt i slægtspleje i forhold til i traditionel familiepleje. Af etiske årsager kan vi dog ikke foretage en sådan tilfældig tildeling af plejefamilytyper, og en panelundersøgelse udgør da et godt alternativ, da vi i et vist omfang kan kontrollere udfaldet af anbringelserne i de to plejefamilytyper for plejebørnenes eventuelle forskellige problembelastning tidligere under anbringelsen. Den forhåndenværende deskriptive rapport vil i relation hertil give et billede af, om plejebørn i forskellige plejefamilytyper har relativt identiske problemprofiler eller ej.

Undersøgelsens validitet kunne desuden øges ved at indhente oplysninger fra flere parter i plejeforholdet såsom både plejeforældre, forældre, plejebørnene selv, lærere eller daginstitutionspædagoger eller kommunale sagsbehandlere. Dette har vi dog ikke haft ressourcer til ved denne dataindsamling. Ved opfølgningen på undersøgelsen vil vi dog både spørge plejeforældrene (eller en anden voksen omkring de børn, der til den tid ikke længere er i familiepleje) samt de ældste plejebørn selv. Herved får vi også plejebørnenes eget perspektiv med, ligesom vi kan forsøge at reducere bortfaldet mellem de to dataindsamlinger, da vi kan få oplysninger om det enkelte plejebarn fra flere kilder.

Desuden vil vi i delrapport 2 foretage en kvalitativ interviewundersøgelse blandt tidligere og nuværende slægtsanbragte større børn og unge, der vil gå i dybden med plejebørnenes perspektiv på de særlige forhold ved at være anbragt i slægten. Ligeledes vil vi her belyse de processer og faktorer i og omkring en slægtsanbringelse, der spiller ind på, om anbringelsen bliver en succes. Opfølgningen på spørgeskemaundersøgelsen samt den kvalitative undersøgelse afrapporteres i en senere delrapport.

DATAUDVÆLGELSE

Vi har valgt at anvende plejeforældre som respondenter frem for fx forældre eller sagsbehandlere. Det har vi gjort, fordi plejeforældrene i kraft af deres daglige samvær med barnet generelt har det største indblik i barnets trivsel og hverdagsliv i forhold til skole, kammeratskaber osv. samt i omfanget af barnets eventuelle problemer. For mange af børnene ville forældrene også kunne give denne information, men en del plejebørn har kun begrænset eller ingen kontakt med deres forældre, og denne del af plejebørnene ville i så fald udgå af undersøgelsen, eller oplysningerne om disse børn ville blive mindre valide. Ligeledes kunne vi for de større plejebørns vedkommende have valgt at spørge børnene selv, men det har vi fravalgt for at få sammenlignelige resultater for alle aldersgrupper af plejebørn.

Til undersøgelsen er udtrukket alle 4-23-årige børn og unge, der var registreret som anbragte i slægts- eller netværkspleje i Ankestyrelsens anbringelsesregister pr. 31. december 2006. Desuden er der udtrukket en sammenligningsgruppe bestående af børn og unge anbragt i traditionel familiepleje. Sammenligningsgruppen blev udtrukket således, at aldersfordelingen dér svarede til aldersfordelingen mellem de slægts- og netværksanbragte børn og unge. Herved kan vi undgå, at forskelle, der skyldes forskellige aldre hos børn og unge anbragt i henholdsvis slægts- og netværkspleje og traditionel familiepleje, bliver tolket som forskelle mellem plejefamilietyperne.

Årsagen til, at der ikke blev udtrukket 0-3-årige plejebørn til sammenligningsgruppen, er, at der er relativt få små børn i slægts- og netværkspleje, hvorfor vi valgte helt at lade børn under 4 år udgå af undersøgelsen.² Desuden vil vi dårligt kunne sige noget statistisk om denne meget lille gruppe. Endelig kan særlige forhold gøre sig gældende for de helt små plejebørn, som vil sløre tendenserne blandt de ældre børn.³

-
2. Dette fund er ikke overraskende, da de 0-3-årige kun udgjorde 5 pct. af det samlede antal børn og unge anbragt uden for hjemmet pr. 31. december 2006 (Ankestyrelsen, 2008). Generelt er anbringelsesfrekvensen meget lav for de mindste aldersgrupper sammenlignet med anbringelsesfrekvensen for skolebørn og teenagere. Således var 0,33 pct. af de 0-5-årige anbragt uden for hjemmet pr. 31. december 2005, mens det samme var tilfældet for 0,93 pct. af de 6-12-årige, 2,61 pct. af de 13-17-årige og 0,90 pct. af de 18-24-årige (Danmarks Statistik).
 3. Eksempelvis har børn anbragt for skolealderen mindre hyppigt end børn anbragt i en højere alder problemer, der relaterer sig til dem selv fx i form af adfærdsproblemer eller psykosociale problemer (Egelund et al., 2008).

SVARPROCENTER OG BORTFALDSANALYSE

Der blev udtrukket i alt 729 børn og unge til undersøgelsen. 112 af disse børn og unge viste sig dog efterfølgende ikke at tilhøre undersøgelsens målgruppe. Hovedparten af disse 112 børn (71 pct.) havde tidligere været i familiepleje, men plejeforholdet var ophørt mere end 9 måneder forinden, hvorfor vi ikke længere mente, at plejeforældrene kunne give en valid besvarelse af spørgeskemaet. Blandt denne gruppe af tidligere plejebørn var ca. en tredjedel blevet hjemgivet til forældrene, ca. en tredjedel var flyttet på institution, og ca. en tredjedel var flyttet hjemmefra. Blandt de 112 fejludtrukne børn var de øvrige overvejende 0-3-årige i slægtspleje, der ikke skulle indgå i undersøgelsen (24 pct.), mens de resterende var børn, der aldrig havde været anbragt (4 pct.).⁴

Af de 617 korrekt udsendte skemaer omhandlede 249 slægts- og netværksanbragte, og 368 omhandlede plejebørn i traditionelle plejefamilier. Heraf blev 444 skemaer besvaret, hvilket giver en svarprocent på 72 pct. Svarprocenten er en smule højere for de traditionelle plejefamilier, hvor 74 pct. har svaret ($n = 271$), end for slægts- og netværksplejefamilierne, hvor 69 pct. har svaret ($n = 173$). Inden for begge plejefamilytyper har plejeforældrene til piger lidt hyppigere besvaret spørgeskemaet end plejeforældrene til drenge. Samlet set er svarprocenten henholdsvis 75 pct. for piger og 69 pct. for drenge.

I begge plejefamilytyper er der ligeledes en tendens til, at svarprocenten er støt faldende, desto ældre plejebørnene er. Samlet set har 81 pct. af plejeforældrene til plejebørn under 7 år svaret, mens 74 pct. af plejeforældrene til 7-14-årige har svaret, og 70 pct. af plejeforældrene til 15-20-årige har svaret. Blandt plejeforældrene til plejebørn over 20 år har kun 53 pct. indsendt besvarelser. Da der kun er udtrukket 17 plejebørn over 20 år til undersøgelsen, vil der imidlertid ikke blive analyseret på denne gruppe med relativt lav svarprocent alene. Vi har i udgangspunktet ikke grund til at forvente, at de 21-23-årige anbragt i familiepleje som efterværnsforanstaltning adskiller sig fra de 18-20-årige anbragt i familiepleje som efterværnsforanstaltning, så disse analyseres under et. Samlet set er svarprocenten for 15-23-årige 69 pct.

Endelig varierer svarprocenten afhængigt af, hvilken region der fokuseres på. Svarprocenten er samlet set lavest for plejefamilier bosat i

4. Manglende summering til 100 pct. skyldes afrunding.

Region Hovedstaden, hvor 64 pct. af plejeforældrene har besvaret spørgeskemaet, og højest for plejefamilier bosat i Region Midtjylland, hvor 78 pct. af plejeforældrene har svaret. Denne forskel findes til trods for, at vi i forbindelse med dataindsamlingen rykkede telefonisk for de ubesvarede spørgeskemaer med et særligt fokus på Region Hovedstaden.

Alt i alt betragter vi svarprocenten som tilfredsstillende, om end oplysningerne om de allerældste, som er anbragt som efterværnsforanstaltning, kan være præget af en vis usikkerhed. Til sammenligning svarede 70 pct. af anbringelsesstederne til 11-årige anbragte børn i en SFI-undersøgelse fra 2007 (Egelund et al., 2008). I en anden undersøgelse, der specifikt omhandlede familiepleje, svarede 67 pct. af plejefamilierne (dvs. slægts- og netværksplejefamilier og traditionelle plejefamilier samlet set) i Københavns Kommune (Nielsen, 2002). Blandt slægtsplejefamilier specifikt svarede 47 pct. af de adspurgte slægtsplejefamilier i en norsk undersøgelse (Holtan, 2002).

DEFINITIONER AF PLEJEFAMILIETYPENE

Vi har i kategoriseringen af henholdsvis traditionel familiepleje, slægtspleje og netværkspleje i analyserne ikke lagt vægt på, om anbringelsen er foretaget under den ene eller den anden paragraf, eller på hvordan anbringelsen er registreret i Ankestyrelsens anbringelsesregister. Vores kategorisering er i stedet baseret på den relation, plejeforældrene havde til barnet, før anbringelsen (formelt) blev iværksat. Plejeforældre, der har angivet, at de ikke har barnet i pleje, fordi de er i familie med det eller kender det fra deres netværk, betragter vi som *traditionel familiepleje*.⁵

Vi anvender en bred social frem for biologisk definition af, hvem barnet er i slægt med, når vi definerer, hvornår der er tale om slægtspleje. Et strengt blodsbandskriterium synes ikke dækkende i forhold til de relationer mellem plejeforældre og plejebarn, som plejeforældrene har beskrevet i datamaterialet. Eksempelvis forekommer det af og til, at børn er i pleje hos en plejefar, de har boet sammen med i store dele af deres opvækst, da han tidligere har dannet par med barnets mor. Plejefaren er måske oven i købet far til barnets halvsøskende. For at være

5. Plejeforældre med en generel plejegendkendelse, der har et barn eller en ung fra slægt eller netværk i pleje, kan gemme sig i denne gruppe.

stringente og indfange den type relationer som slægtsrelationer, har vi valgt at definere alle plejeforældre, der selv eller hvis tidligere eller nuværende partner er i familie med barnet, som *slægtspleje*. *Netværkspleje* er da restkategorien bestående af plejeforældre, der i et eller andet omfang kendte barnet, før anbringelsen kom i stand, og som ikke er i familie med barnet. Hvis plejeforældrene kender barnet fra deres professionelle virke med familiens eller barnets sociale problemer, som eksempelvis en tidligere aflastningsfamilie, betragter vi dog anbringelsen som traditionel familiepleje i henhold til vejledningen til serviceloven (Socialministeriet, 2006).

Ved at anvende en bred definition af slægt afviger fordelingen mellem anbragte i henholdsvis slægt og hos netværk betydeligt fra den fordeling herimellem, der fremgår af Ankestyrelsens anbringelsesstatistik. Ifølge Ankestyrelsens anbringelsesstatistik udgjorde anbringelser i netværket i 2007 56 pct., mens anbringelser i slægten udgjorde 44 pct. af samtlige slægts- og netværksanbringelser. Med vores brede definition af slægt udgør netværksanbringelserne derimod kun 11 pct. af samtlige slægts- og netværksanbringelser i vores datamateriale, mod 89 pct. slægtsanbringelser. Vi antager dels, at denne fordelingsforskel skyldes, at kommunerne anvender en langt mere snæver slægtskabsdefinition, når de indrapporterer anbringelserne til Ankestyrelsen. Dels har vi gennem de henvendelser, vi fik under dataindsamlingen, fået indtryk af, at en del kommuner slet ikke sonderer mellem slægts- og netværksanbringelser. Bl.a. har nogle af de plejeforældre, som vi talte med, der var nære slægtninge til deres plejebarn (oftest bedsteforældre), omtalt sig selv som netværksplejefamilier, fordi det var den betegnelse, de kendte fra forvaltningen. En manglende sondring mellem slægts- og netværkspleje er sandsynlig, idet det juridiske grundlag for de to plejefamilietyper som nævnt i indledningen er det samme.

Da vi kun har fået 19 besvarelser fra – hvad der ifølge vores definition er – netværksplejeforældre, er resultaterne for denne gruppe præget af stor usikkerhed. Vi inddrager derfor ikke de netværksanbragte børn og unge som selvstændig gruppe i sammenligningerne gennem rapporten. Da de indledende analyser viste, at slægts- og netværksanbragte og deres plejefamilier generelt adskiller sig ganske betydeligt fra hinanden, har vi desuden valgt ikke at behandle de to grupper under et, da gruppernes særlige kendetegn vil udviskes herved. Vi behandler derfor

ikke data fra de børn og unge, der er i netværksanbringelser, i denne rapport.

STATISTISKE METODER

For ikke at drage konklusion på baggrund af tilfældige udsving i besvarelserne af spørgeskemaerne benytter vi signifikanstest til at sikre resultaternes sikkerhed. Alle test for statistisk forskel mellem andele er foretaget med tosidede Fisher's exact tests. Statistisk sammenhæng mellem diskrete variable er testet ved hjælp af gamma-koefficienter, og ikke-entydige sammenhænge er testet med χ^2 -tests. Modeller med flere forklarende variable er testet med multipel lineær regression.

VALIDITET – SVARENES SAMMENLIGNELIGHED

Det er den potentielle bias ved undersøgelser som denne, hvor der er en systematisk forskel på respondenterne – i dette tilfælde i form af deres relation til plejebørnene – at respondenterne også vurderer situationen systematisk forskelligt og dermed også svarer systematisk forskelligt.⁶ Disse forskelle kan fejlagtigt blive forstået som forskelle mellem grupperne, altså i dette tilfælde plejefamilytyperne. Når slægtsplejeforældrene i mange situationer vurderer, at der knytter sig færre, dvs. mindre fungerende, anbringelsesårsager til både barnet og dets forældre, end traditionelle plejefamilier vurderer om deres plejebørn og deres forældre, lægger der således ikke nødvendigvis (udelukkende) objektive forskelle bag den mildere vurdering. For slægt og netværk, der altid har kendt barnet og forældrene, kan barnets og forældrenes problemer synes mindre betydningsfulde i forhold til alle de øvrige aspekter af deres livsomstændigheder og personlighed. Tilsvarende typer af problemer kan synes mere fremtrædende for professionelle, der netop har stiftet bekendtskab med barnet og forældrene pga. disse problemer. Eller som familieplejekonsu-

6. Tidligere undersøgelser har vist, at forældre generelt angiver, at deres børn har færre psykosociale problemer, end plejeforældre og professionelle på andre anbringelsessteder angiver (Egelund, Hestbæk & Andersen, 2004).

lent Bente Baggesen har formuleret det på baggrund af kvalitative interview med tre slægtsplejefamilier:

Slægten tager sig af Søren, der har visse vanskeligheder. En fremmed plejefamilie tager sig af et barn med visse vanskeligheder, der hedder Søren (Baggesen, 2005:38).

En tidligere pilotundersøgelse om slægtspleje i Danmark giver dog en vis basis for at tro på, at rapporterede forskelle mellem børn i traditionel familiepleje og børn i slægtspleje er baseret på objektive forskelle mellem børnene og ikke (alene) på forskelle i plejeforældrenes tilgang til børnene. Lindemann & Hestbæk (2004) fandt således, at 42 pct. af sagsbehandlere til slægtsanbragte børn vurderede, at disse børn havde mindre eller meget mindre omfattende belastninger end børn i andre anbringelsesformer, mens 49 pct. vurderede, at de havde omtrent den samme belastningsgrad som børn i andre anbringelsesformer, og 9 pct. vurderede, at de havde mere eller meget mere omfattende belastninger end børn i andre anbringelsesformer. Deres resultat gælder dog alene børn med dansk oprindelse.⁷

ETIK

Der er en potentiel risiko for, at særlige undersøgelser af socialt udsatte grupper som plejebørn kan have en stigmatiserende effekt i forhold til gruppernes selvforståelse pga. gentagne påmindelser om, at de (potentielt) adskiller sig fra befolkningen som helhed. Denne ulempe synes dog klart overskygget af, at afdækning af de socialt udsatte gruppers vilkår er en forudsætning for en målrettet indsats over for disse grupper. I Danmark er der meget begrænset eksisterende viden om slægtspleje, så der er i særlig høj grad brug for en undersøgelse.

7. Belastningsgraden blandt etniske minoritetsbørn bliver ikke sammenlignet med belastningsgraden blandt etniske minoritetsbørn i andre anbringelsesformer i Lindemann & Hestbæks undersøgelse. Undersøgelsen viser til gengæld, at sagsbehandlere generelt vurderer, at de etniske minoritetsbørn i slægtspleje har en lavere belastningsgrad end børn med hel eller delvis dansk baggrund i slægtspleje (Lindemann & Hestbæk, 2004).

Plejeforældrene er ved udsendelsen af spørgeskemaerne blevet informeret om formålet med undersøgelsen, og undersøgelsen er i henhold til persondataloven anmeldt til datatilsynet.

PLEJEBØRNENE OG DERES FAMILIEMÆSSIGE BAGGRUND

I det følgende kapitel vil vi sammenligne, hvad der kendetegner de biologiske familier, som plejebørnene i slægtspleje og traditionel familiepleje kommer fra. Indledningsvis lægger vi ud med en grundlæggende karakteristik af plejebørnenes køn og alder. Herpå gennemgår vi, hvilke årsager knyttet til henholdsvis børnene og deres forældre, der lægger til grund for anbringelserne. Derefter belyser vi familiernes etniske oprindelse og beskriver demografiske og andre forhold knyttet til forældrene. Endelig afdækker vi børnenes biologiske søskendeforhold.

PLEJEBØRNENES KØN OG ALDER

Generelt er flere drenge end piger anbragt uden for hjemmet. Den 31. december 2006 udgjorde pigerne således ifølge Danmarks Statistik kun 44 pct. af samtlige anbragte (0-23 år). Kigger vi alene på de anbragte i traditionel familiepleje, er kønsfordelingen dog lidt mindre skæv, idet pigerne her udgjorde 47 pct. af plejebørnene. Både blandt de slægtsanbragte og blandt de netværksanbragte i registeret er der derimod en lille overvægt af piger på henholdsvis 53 og 51 pct. Da vi i nærværende undersøgelse ikke definerer plejefamilytypen ud fra, hvordan den er registreret, men ud fra den forudgående relation mellem plejeforældre og plejebarn, kan kønsfordelingen blandt slægtsanbragte og anbragte i tradi-

tionelle plejefamilier her afvige en smule fra kønsfordelingen i Danmarks Statistiks register. Ligeledes kan det spille ind, at de mindste plejebørn (0-3 år) ikke indgår i nærværende undersøgelse, og at svarprocenten for plejeforældrene til piger som nævnt var lidt højere end svarprocenten for drenge. Vi finder dog de samme overordnede tendenser som i registeret, idet 45 pct. af plejebørnene i de traditionelle plejefamilier og 57 pct. af plejebørnene i slægtsplejefamilierne i nærværende undersøgelse er piger. Der er hermed tale om en signifikant forskel på andelen af henholdsvis piger og drenge i de to plejefamilietyper.

Vi finder ingen større forskel på plejebørnenes aldersfordeling afhængigt af, om de er i slægtspleje eller i pleje i en traditionel plejefamilie. Det er ikke overraskende, idet sammenligningsgruppen af anbragte i traditionelle plejefamilier som nævnt netop er udtrukket således, at aldersfordelingen i denne gruppe svarer til aldersfordelingen blandt de registrerede slægts- og netværksanbragte.⁸ Plejebørnene i begge plejefamilietyper er 4-23 år med et gennemsnit på 14 år.

ANBRINGELSEÅRSAGER

Stort set alle børn og unge anbragt i familiepleje uanset plejefamilietypen er anbragt pga. mindst et forhold, der knytter sig til deres forældre, som det fremgår øverst i tabel 3.1. Børn og unge anbragt i en traditionel plejefamilie har dog typisk flere anbringelsesårsager knyttet til deres forældre, end børn og unge anbragt i slægten har. I gennemsnit har børn og unge i traditionel familiepleje 3,1 forældrerelaterede anbringelsesårsager, mens slægtsanbragte børn og unge i gennemsnit har 2,5 forældrerelaterede anbringelsesårsager.

Vender vi os mod de specifikke forældrerelaterede anbringelsesårsager, som er vist i tabel 3.1, så viser misbrugsproblemer hos forældrene sig at være den hyppigst forekommende anbringelsesårsag af alle. Lidt over halvdelen af børnene og de unge uanset plejefamilietype er anbragt af denne årsag. Udenlandske studier (Cuddeback, 2004) har vist, at børn anbragt pga. forældres stofmisbrug oftere anbringes i slægtspleje, men den tendens bekræftes ikke af vores analyser af danske data. Vi finder

8. Som nævnt i kapitel 8 inkluderer de anbragte i slægten efter vores definition hovedparten af de børn og unge, der er registreret som anbragt i netværket.

ikke en signifikant forskel på andelen af børn og unge anbragt pga. forældres stofmisbrug i henholdsvis slægtspleje og traditionel familiepleje. Vores resultat stemmer imidlertid overens med resultaterne af en forløbsundersøgelse af alle danske børn født i 1995, der er eller har været anbragt uden for hjemmet. Denne SFI-undersøgelse viste, at der blandt 11-årige anbragte børn ikke var signifikant forskel på andelen i henholdsvis slægtspleje og traditionel familiepleje med forældre, der havde modtaget misbrugsbehandling (Egelund, Andersen, Lausten, Knudsen, Olsen & Gerstoft, 2008).⁹

TABEL 3.1

Plejebørnenes vigtigste anbringelsesårsager knyttet til barnets forældre, særskilt efter plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
En eller flere anbringelsesårsager knyttet til barnets/den unges forældre	99	100
Forældre er døde/manglende familierelationer	25	17
Konflikt, alvorlig disharmoni i hjemmet	33	43*
Vold mellem forældrene	10	22**
Grove omsorgssvigt, vanrøgt (forladt barnet, hindret behandling m.v.)	19	40***
Mishandling, vold eller trusler om vold mod barnet/den unge eller søskende	5	16***
Seksuelle overgreb/incest mod barnet/den unge	1	5
Anden kriminel adfærd hos mor	10	6
Anden kriminel adfærd hos far	8	10
Misbrugsproblemer	56	54
Psykiske lidelser	27	32
Udviklingshæmning	7	13*
Handicap/nedsat fysisk funktionsevne	4	3
Alvorlig sygdom eller dødsfald i hjemmet	12	8
Ingen omsorg, forældre fraværende fra hjemmet (fx pga. afsoning, barnet/den unge er smidt ud hjemmefra)	5	11*
Fysisk dårlige sundhedsforhold i hjemmet/fattigdom	14	20
Andre forhold hos forældrene	14	14
Procentgrundlag	154-158	265-266

Anm.: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001.

9. Andelene af børn i slægtspleje og i traditionel familiepleje med misbrugende forældre er dog væsentlig mindre i Forløbsundersøgelsen af anbragte børn, hvor oplysningerne stammer fra misbrugsregisteret, da dette register alene indeholder misbrugere, der er kendt af behandlingssystemet.

Slægtsanbragte børn og unge er derimod (næsten) signifikant oftere anbragt pga., at de er forældreløse ($p < 0,06$). En fjerdedel af de slægtsanbragte er anbragt, fordi de er forældreløse eller mangler familierelationer, mens det er tilfældet for en sjettedel af de anbragte i traditionelle plejefamilier.

En række anbringelsesårsager forekommer langt sjældnere blandt slægtsanbragte end blandt anbragte i traditionelle plejefamilier. Det drejer sig dels om et højt konfliktniveau i hjemmet og dels om vold mellem de voksne i hjemmet. Konflikter i hjemmet er en af de vigtigste årsager til anbringelsen for 33 pct. af plejebørnene anbragt hos slægten, mens andelen anbragt i traditionel familiepleje på grund af dette er 10 procentpoint højere. Blandt de slægtsanbragte er 10 pct. anbragt pga. vold mellem forældrene, mens 22 pct. af plejebørnene i de traditionelle plejefamilier er anbragt af denne årsag.

Ligesom børnene og de unge anbragt i slægten signifikant sjældnere har oplevet voldsomme konflikter og vold mellem de voksne i hjemmet, har de også signifikant sjældnere selv været udsat for forskellige former for mere eller mindre aktiv mishandling. Dels har 19 pct. af de slægtsanbragte været udsat for grove omsorgssvigt, mens det er tilfældet for 40 pct. af de anbragte i traditionelle plejefamilier. Dels er 5 pct. af de slægtsanbragte anbragt uden for hjemmet, fordi de selv eller deres søskende har været udsat for mishandling, vold eller trusler om vold, mens det er tilfældet for 16 pct. af plejebørnene i de traditionelle plejefamilier. Slægtsanbragte har også sjældnere end andre børn og unge i familiepleje været udsat for seksuelle overgreb eller incest, men denne forskel er dog ikke statistisk signifikant.

Rationalet bag de relativt få anbringelser af børn, der har været udsat for overgreb fra forældrene, i slægtspleje er efter alt at dømme hensynet til barnets sikkerhed. Forvaltningen kan være skeptisk i forhold til, om slægtsplejeførelde, som oftest er forældre eller søskende til barnets forældre, er i stand til at kontrollere samværet mellem barnet og forældrene, så barnet ikke udsættes for yderligere overgreb fra forældrene (fx Grogan-Kaylor, 2000). Denne skepsis kan være velbegrundet, da Terling-Watt (2001) har vist, at netop slægtsplejeføreldes manglende forståelse for den trussel barnets forældre kan udgøre for barnet, kan forårsage sammenbrud i ellers potentielt varige slægtsanbringelser.

Desuden er plejebørn i slægtsplejefamilier mindre end halvt så hyppigt som plejebørnene i traditionelle plejefamilier anbragt, fordi deres

forældre var fraværende fra hjemmet, eller fordi de på anden måde manglede omsorg, fx hvis forældrene har siddet i fængsel, eller barnet/den unge blev smidt ud hjemmefra (5 pct. vs. 11 pct.). Endelig er slægtsanbragte kun halvt så ofte anbragt pga. deres forældres psykiske udviklingshæmning som anbragte i traditionelle plejefamilier (7 pct. vs. 13 pct.).

Mens praktisk talt alle plejebørn uanset plejefamilytype var anbragt pga. mindst et forhold knyttet til deres forældre, er det samme ikke tilfældet i relation til anbringelsesårsager knyttet til barnet selv. Således har næsten halvdelen af børnene og de unge i slægtspleje ikke en eneste anbringelsesårsag knyttet til dem selv, som vist i tabel 3.2. Det samme er tilfældet for 30 pct. af plejebørnene i de traditionelle plejefamilier. Børn og unge anbragt i slægtspleje har i gennemsnit 1,1 anbringelsesårsag knyttet til dem selv, mens børn og unge anbragt i traditionelle plejefamilier i gennemsnit har 1,8 anbringelsesårsag knyttet til dem selv.

TABEL 3.2

Plejebørnenes vigtigste anbringelsesårsager knyttet til barnet selv, særskilt efter plejefamilytype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Én eller flere anbringelsesårsager knyttet til barnet/den unge selv	53	70**
Skoleproblemer	16	28**
Problemer i fritiden, med venskaber, netværk m.m.	11	25**
Selvdestruktiv/opmærksomhedssøgende adfærd	15	17
Andre adfærdsproblemer	15	28**
Generelle adfærds- og tilpasningsproblemer	19	26
Psykisk lidelse	4	11**
Udviklingshæmning	5	13*
Handicap/nedsat fysisk funktionsevne	4	5
Sundhedsforhold, helbred i øvrigt	10	13
Misbrugsproblemer	3	2
Kriminel adfærd	4	2
Har levet som gadebarn	0	1
Andre forhold hos barnet/den unge	4	7
Procentgrundlag	142-158	261-266

Anm.: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001.

Som tabel 3.2 viser, så er skoleproblemer en af de hyppigst forekommende anbringelsesårsager knyttet til barnet selv blandt de slægtsanbragte. Alligevel er kun 16 pct. af de slægtsanbragte anbragt helt eller delvist pga. skoleproblemer. Til sammenligning er skoleproblemer en langt mere udbredt anbringelsesårsag blandt børn og unge anbragt i traditionelle plejefamilier, hvor det er årsag eller medvirkende årsag til anbringelsen for 28 pct. Problemer i fritiden som kammeratskabsproblemer m.m. er ligeledes en langt mere udbredt årsag til anbringelse i traditionelle plejefamilier end i slægtsplejefamilier, da det forekommer hos henholdsvis 25 og 11 pct. af de anbragte i de to plejefamilietyper.

Alle typer af adfærdsproblemer er også relativt hyppigt forekommende anbringelsesårsager knyttet til barnet selv blandt børn og unge i slægtspleje. Adfærdsproblemerne optræder dog alle med endnu større hyppighed blandt de børn og unge i traditionelle plejefamilier, om end ikke alle forskelle er statistisk signifikante. Selvdestruktiv eller opmærksomhedssøgende adfærd og generelle adfærds- og tilpasningsproblemer findes stort set lige hyppigt som anbringelsesårsag blandt slægtsanbragte og anbragte i traditionelle plejefamilier. Andre adfærdsproblemer ses derimod dobbelt så ofte blandt anbragte i traditionelle plejefamilier.

Børn og unge i slægtspleje er desuden langt sjældnere anbragt uden for hjemmet pga. psykisk udviklingshæmning eller pga. andre psykiske lidelser, end det er tilfældet blandt plejebørn i traditionelle plejefamilier. Udviklingshæmning og psykiske lidelser figurerer således som anbringelsesårsag hos henholdsvis 5 og 4 pct. af de slægtsanbragte og hos 13 og 11 pct. af de anbragte i traditionelle plejefamilier. Den samme tendens ser vi derimod ikke blandt børn og unge anbragt uden for hjemmet pga. fysiske handicap eller andre sundhedsforhold. Andelen, der er anbragt pga. disse årsager, er stort set identisk blandt slægtsanbragte og anbragte i traditionelle plejefamilier.

Denne fordeling giver et billede af, at en slægtsanbringelse relativt sjældent kommer på tale i sager om børn og unge med psykiske problemer eller adfærdsproblemer samt for børn og unge med de skoleproblemer og fritidslivs- og kammeratskabsproblemer, der ofte følger hermed. Hvad end det skyldes, at slægten er mindre tilbøjelig til at stille sig til rådighed som plejefamilie for disse børn og unge, eller forvaltningen mener, at barnets/den unges slægtninge ikke er rustede til at være plejefamilie for et barn med udviklingshæmning, andre psykiske lidelser eller

adfærdsvanskeligheder, kan vi ikke afgøre på baggrund af denne undersøgelse, men begge forklaringer er plausible. Ifølge vejledningen til serviceloven står det ganske vist klart, at slægtspleje og traditionel familiepleje retter sig mod den samme målgruppe af børn:

Det er hensigten, at målgruppen for netværksanbringelser er børn, der ellers skulle have været anbragt i familiepleje (Socialministeriet, 2006:164).

Det er dog et kriterium, at plejefamilien har de fornødne ressourcer til at imødekomme barnets behov for støtte og omsorg, omend der kan suppleres med professionel behandling udefra (ibid.). Netop vurderingen af, om plejefamilierne har de nødvendige ressourcer, kan spille ind på forskellen mellem de børn, der anbringes i henholdsvis slægtspleje og traditionel familiepleje. Slægtsplejeforældrene er nemlig kendetegnet ved, at have færre ressourcer på en række parametre, som vi beskriver nærmere i kapitel 4. Ligeledes kan visiteringen til henholdsvis slægtspleje og traditionel familiepleje være påvirket af den skepsis i forhold til slægtens ressourcer og evner i forhold til at tage vare på barnets behov samtidig med, at de også har nære personlige relationer til barnets forældre (Lindemann & Hestbæk, 2004; Mehlbye, 2005).

Det er relativt usædvanligt, at børn og unge er anbragt i familiepleje pga. deres egen risikoadfærd i form af misbrug eller kriminalitet, og der er ikke signifikante forskelle mellem andelen i henholdsvis slægtspleje og traditionel familiepleje, der er anbragt pga. deres egen risikoadfærd.

ETNISK OPRINDELSE

Generelt ved vi fra tidligere danske undersøgelser, at børn med en anden etnisk baggrund end dansk sjældnere anbringes i plejefamilier. De anbringes til gengæld oftere på døgninstitutioner (fx Egelund et al., 2008). Ift. fordelingen af børn med etnisk minoritetsbaggrund mellem forskellige plejefamilytyper har amerikanske studier vist, at slægtspleje i USA anvendes langt hyppigere ved anbringelse af sorte end af henholdsvis hvide og latinamerikanske børn (fx Berrick, Barth & Needell, 1994, og Erhle & Geen, 2002). Britiske studier har derimod vist den modsatte tendens, nemlig at børn anbragt i slægten sjældnere har en etnisk minori-

tetsoprindelse end børn anbragt i traditionelle plejefamilier (Farmer & Moyes, 2008). Forløbsundersøgelsen af samtlige danske børn født i 1995, der på noget tidspunkt i deres liv havde været anbragt uden for hjemmet, viser, at da børnene var 11 år gamle, var der praktisk talt ingen indvandrerbørn anbragt i hverken slægtspleje eller traditionel familiepleje. Ifølge registerdata udgjorde efterkommerbørn derimod 5 pct. af de anbragte 11-årige i traditionel familiepleje og 2 pct. af de anbragte 11-årige i slægts- og netværkspleje (Egelund et al., 2008).

I den forhåndenværende undersøgelse har vi ikke inddraget registerdata men udelukkende spurgt plejeforældrene, hvor barnets biologiske forældre er født. Resultatet heraf synes ikke desto mindre fuldstændigt at svare til den etniske sammensætning blandt de 11-årige fra årgang 1995 anbragt i familiepleje. Som tabel 3.3 viser, har 2 pct. af slægtsplejeforældrene og 5 pct. af de traditionelle plejeforældre angivet, at begge forældre er født i udlandet, hvilket efter al sandsynlighed betyder, at barnet eller den unge er indvanderer eller efterkommer. Forskellen er dog ikke signifikant, da spørgsmålene om mors og fars etniske oprindelse har en væsentlig lavere svarprocent end spørgeskemaet som helhed. Sammenfaldet med registeroplysningerne om forældrenes etniske baggrund for de anbragte 11-årige styrker dog validiteten af fundet af, at børn med etnisk minoritetsbaggrund i Danmark i mindre omfang anbringes i slægtspleje end i traditionel familiepleje.

TABEL 3.3

Plejebørnene fordelt efter deres biologiske familiers etniske sammensætning, særskilt efter barnets plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Begge forældre er født i Danmark	89	85
Én forælder er født i Danmark og én er født i udlandet	9	11
Ingen af forældrene er født i Danmark	2	5
Procent i alt	100	101
Procentgrundlag	98	143

Anm.: Der er ikke signifikant forskel på andelen med forskellig etnisk oprindelse i de to plejefamilietyper.

Tabel 3.3 viser ligeledes andelen af børn med én forælder født i Danmark og én forælder født i udlandet. Gruppen med blandet etnisk oprindelse

udgør omtrent den samme andel af de anbragte i slægtspleje og i traditionel familiepleje.

ANDELEN AF AFDØDE FORÆLDRE

Plejeforældrene har generelt bedre kendskab til børnenes biologiske mødre end til deres biologiske fædre. 3,8 pct. af slægtsplejeforældrene har således angivet, at de ikke kender den biologiske mors alder eller ved, om hun er død (vi kan desværre ikke adskille disse to forhold i datamaterialet). I forhold til de biologiske fædre kender plejeforældrene i 26,6 pct. af tilfældene ikke hans alder eller ved, om han er død. Ikke overraskende mangler de traditionelle plejefamilier oftere viden om barnets biologiske forældre. Her ved 12,4 ikke, hvor gammel moren er, eller om hun er død, mens 33,5 pct. ikke har disse oplysninger om barnets far.

Tabel 3.4 viser andelen af plejebørn i de forskellige plejefamilietyper, hvor henholdsvis mor, far eller begge forældre er døde. Der er en massiv overrepræsentation af børn i familiepleje uanset plejefamilietypen, der har mistet en eller begge forældre, i forhold til resten af befolkningen. Hver sjette slægtsanbragte barns mor er død, og en tilsvarende andels far er død. Et ud af 22 børn i slægtspleje er fuldstændig forældreløst.¹⁰

Der er en tendens til, at slægtsanbragte oftere har en afdød mor, mens børn og unge anbragt i traditionelle plejefamilier oftere har en afdød far, men forskellene er ikke signifikante. Den samme tendens ses i Forløbsundersøgelsen af anbragte børn født i 1995, da de var 11 år (Ege-lund et al., 2008). Der er andelen med afdøde mødre og afdøde fædre dog generelt lavere, hvilket til dels kan forklares med, at børnene og de unge i den forhåndenværende undersøgelse gennemsnitligt er ældre end 11 år. Svenske undersøgelser har således vist, at desto ældre anbragte og tidligere anbragte børn er, desto større en andel af dem har mistet en eller begge forældre (Franzén & Vinnerljung, 2006).

10. Andelen af plejebørn med døde forældre kan dog være forstørret af, at besvarelser fra plejeforældre – der mangler oplysninger om barnets biologiske forældre, men ikke positivt ved, at de er døde – ikke indgår i procentgrundlaget.

TABEL 3.4

Andel af plejebørnene med afdøde biologiske forældre, særskilt efter barnets plejefamilietype og for forældrene hver for sig og samlet. Procent.

	Plejefamilietype		Procentgrundlag ¹	
	Slægtspleje	Traditionel familiepleje	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Mor er død	18	13	152	233
Far er død	16	21	116	177
Mor og far er døde	5	4	112	167

Anm.: Der er ikke signifikant forskel på andelen i hver familieplejetype med hhv. afdød mor, far eller begge forældre.

1. 'Ved ikke' indgår ikke i procentgrundlaget.

FORÆLDRENES ALDER

Mødre til 4-23-årige børn og unge, som er anbragt i familiepleje, har i gennemsnit været 26 år, da barnet blev født, mens børnenes fædre i gennemsnit var 30 år.¹¹ Der er ikke signifikant forskel på, hvor gamle forældrene til henholdsvis børn i slægtspleje og børn i traditionel familiepleje var, da de fik børnene. Uanset plejefamilietypen har ca. 15 pct. af mødrene til børn i familiepleje fået barnet, før de blev 20 år. I den danske befolkning som helhed blev 2 pct. af børnene, født i 1993, som er det gennemsnitlige fødselsår blandt plejebørnene i denne undersøgelse, født af en teenagemor (kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken).

FORÆLDRENES SAMLIVSHISTORIE

Uanset plejefamilietype er forældre til børn og unge anbragt i plejefamilier relativt sjældent gift eller samlevende. Som det fremgår af tabel 3.5, forekommer det dog oftere blandt børn og unge, der er anbragt i traditionelle plejefamilier, end blandt slægtsanbragte.

11. Besvarelser, hvor der angives en usandsynlig aldersdifference på 50 år eller mere mellem mor og barn, indgår ikke i beregningsgrundlaget.

TABEL 3.5

Plejebørnene fordelt efter deres biologiske forældres samlivshistorie, særskilt efter barnets plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Forældrene er gift eller samlevende	7	13
Forældrene er separeret eller fraskilt	42	45
Forældrene har aldrig levet sammen	31	24
En eller begge forældre er døde	20	18
Procent i alt	100	100
Procentgrundlag	151	260

Anm.: Der er ikke signifikant statistisk afhængighed mellem plejefamilietypen og forældrenes samlivshistorie.

Derimod er der flere af de slægtsanbragte, hvis forældre aldrig har levet sammen. Forskellene er dog ikke statistisk signifikante.

PLEJEBØRNENES SØSKENDERELATIONER

De fleste børn anbragt i familiepleje har hel- eller halvsøskende, men der er næsten dobbelt så mange af de slægtsanbragte (26 pct.) som af børnene anbragt hos traditionelle plejefamilier (14 pct.), der ingen søskende har.

Når vi alene kigger på plejebørnene, som har hel- eller halvsøskende, så er der en signifikant tendens til, at børn og unge anbragt i traditionel familiepleje har flere hel- og halvsøskende, der også er anbragt uden for hjemmet, end det er tilfældet for de slægtsanbragte (tabel 3.6). Blandt de plejebørn i traditionelle plejefamilier, som har hel- eller halvsøskende, har 20 pct. således mindst tre søskende, der også er anbragt uden for hjemmet, hvilket kun gør sig gældende for 5 pct. af de slægtsanbragte med søskende.

TABEL 3.6

Plejebørnene med hel- eller halvsøskende fordelt efter, om disse også er anbragt uden for hjemmet, særskilt efter barnets plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Ingen søskende anbragt uden for hjemmet	43	30
1 bror/søster anbragt uden for hjemmet	41	33
2 søskende anbragt uden for hjemmet	12	17
3 søskende anbragt uden for hjemmet	4	12
4 eller flere søskende anbragt uden for hjemmet	1	8
Procent i alt	101	100
Procentgrundlag	113	219

Anm.: Gamma = 0,333, $p < 0,001$.

OPSAMLING

Vi har relativt få oplysninger om plejebørnenes biologiske familiers socioøkonomiske baggrund, og selvom vi har identificeret en række forskelle, er de typisk ikke statistisk signifikante. Det drejer sig om følgende tendenser: Som vi ved fra andre undersøgelser anbringes børn og unge med etnisk minoritetsbaggrund sjældent i familiepleje i Danmark, men denne undersøgelse antyder, at disse børn og unge i endnu mindre grad anbringes i slægtspleje end i traditionel familiepleje.

Undersøgelsen viser desuden, at der er en voldsom overrepræsentation af familieplejeanbragte uanset plejefamilietypen, der har mindst én afdød forælder. Blandt de anbragte i traditionel familiepleje synes det oftere at være faren end moren, der er død, mens dette ikke er tilfældet for de slægtsanbragte.

Desuden ser vi her, at der blandt alle plejefamilieanbragte er en høj andel af børn født af teenagere, og at der ikke er statistisk sammenhæng mellem morens alder ved fødslen af barnet, og hvilken type plejefamilie barnet er anbragt i.

Endelig er der en tendens til, at forældrene til slægtsanbragte sjældnere lever sammen eller har gjort det tidligere, end det er tilfældet blandt forældrene til anbragte i traditionelle plejefamilier, om end heller ikke denne tendens er statistisk signifikant.

Derimod er der en stærkt signifikant tendens til, at børn anbragt i traditionelle plejefamilier har flere hel- og halvsøskende, der også er anbragt uden for hjemmet.

Anbringelsesårsagerne tegner derimod et mere klart billede af forskelle mellem slægtsanbragtes og anbragte i traditionelle plejefamiliers familiemæssige baggrund. Ganske vist finder vi, at plejebørnene uanset plejefamilietype kommer fra hjem med en betydelig problembelastning. Særligt er der blandt alle plejefamilieanbragte uanset plejefamilietypen generelt en meget høj andel med forældre med misbrugsproblemer, forældre med psykiske lidelser og med afdøde forældre. Men anbringelsesårsagerne viser alligevel klart, at der overordnet set er en lavere problemophobning i familierne til børn anbragt i slægten. Børn anbragt i slægten har således sjældnere oplevet et voldsomt konfliktniveau eller decideret vold mellem forældrene, ligesom de sjældnere har oplevet fysisk mishandling, grove omsorgssvigt og fraværende forældre. Forældrene til de slægtsanbragte er desuden sjældnere psykisk udviklingshæmmede. Den samme tendens ses også i forhold til de problemer, der knytter sig til barnet/den unge selv, da særligt psykiske problemer og handicap, adfærdsproblemer, skoleproblemer og kammeratskabsproblemer er mindre udbredte blandt de slægtsanbragte.

Alt i alt viser anbringelsesårsagerne, at en anbringelse i slægten sjældnere kommer på tale, hvis der er tale om børn og unge, der er meget belastede i form af, at de har psykiske problemer, handicap, adfærdsproblemer, skoleproblemer, kammeratskabsproblemer, eller hvis de har oplevet voldsom konflikt eller decideret vold mellem forældrene, været udsat for misbrug eller omsorgssvigt eller har udviklingshæmmede forældre. Undersøgelsen kan derimod ikke afklare, i hvor høj grad det skyldes, at den kommunale forvaltning ikke finder, at personer fra barnets slægt er i stand til at imødekomme de meget belastede børns og unges behov, eller i hvor høj grad det skyldes, at børnenes slægtninge i mindre grad ønsker at blive plejefamilier for de mere belastede børn og unge, men begge forklaringer er plausible.

KARAKTERISTIK AF PLEJEFORÆLDRENE

I den eksisterende forskning om slægtspleje er det et gennemgående resultat, at slægtsplejeforældre har færre ressourcer end traditionelle plejeforældre. Af nyere eksempler kan nævnes følgende: I Danmark har en ph.d.-afhandling om familiepleje i Københavns Kommune vist, at slægtsplejeforældre er ældre end andre plejeforældre på anbringelsestidspunktet, at slægtsplejeforældre oftere er enlige, og at de oftere ingen uddannelse har end traditionelle plejeforældre (Nielsen, 2002). I Norge bekræftes alle disse tendenser, ligesom en norsk undersøgelse viser, at slægtsplejeforældre er økonomisk dårligere stillet sammenlignet med andre plejeforældre (Holtan, 2002). Også britiske studier bekræfter disse resultater, ligesom det er påvist, at slægtsplejeforældre oftere har helbredsproblemer, hvilket skal ses i lyset af, at de oftere er ældre end andre plejeforældre (Farmer & Moyes, 2008).

I det følgende giver vi en karakteristik af henholdsvis slægtsplejeforældre og traditionelle plejeforældre med hensyn til deres alder, aldersforskel til plejebarnet, etniske oprindelse, civilstand, uddannelse og beskæftigelse, bolighold og til deres økonomiske situation. Først belyser vi dog, hvordan slægtsplejeforældrene er beslægtet med plejebarnet, og hvilken plejeforælder, der har udfyldt spørgeskemaet og eventuelt betragter sig som barnets centrale plejeforælder, fordi han/hun er mest knyttet til barnet.

PLEJEFORÆLDRENE SLÆGTSKAB MED PLEJEBARNET

Næsten halvdelen af børnene og de unge i slægtspleje bor hos deres bedsteforældre. Flere børn anbringes i slægtspleje på deres mors side af familien end på deres far side af familien, som det fremgår af tabel 4.1.

TABEL 4.1

Slægtsplejeforældrene fordelt på deres slægtskab med plejebarnet. Procent.

Slægtsrelation	Andel
Bedsteforældre på mors side	37
Bedsteforældre på fars side	11
Søskende til barnets mor	23
Søskende til barnets far	12
Søskende/halvsøskende til barnet	6
Andet slægtskab	12
Procent i alt	101
Procentgrundlag	156

Mormor og morfar er således de hyppigst forekommende slægtsplejeforældre efterfulgt af mors søskende. Fars søskende og farmor og farfar er henholdsvis de tredje og fjerde mest hyppigt forekommende slægtsplejeforældre. Endelig er en mindre gruppe børn anbragt hos anden familie. Det være sig hos barnets søskende eller halvsøskende, hos tidligere stedforældre eller hos fjernere slægtninge.

Der er ikke signifikant statistisk afhængighed mellem plejebørnenes alder, og hvilken slags slægtninge de er anbragt hos. Uanset plejebørnenes alder er bedsteforældrene det hyppigst forekommende anbringelsessted. Der er dog en tendens til, at desto ældre plejebørnene er, desto færre er anbragt hos bedsteforældrene. Således er 60 pct. af de 4-11-årige anbragt hos bedsteforældre, mens det samme er tilfældet for 49 pct. af de 12-14-årige og for 40 pct. af de 15-23-årige. Andelen, der er anbragt hos forældres søskende, er relativt stabil uanset plejebørnenes alder, mens andelen, der er anbragt hos deres egne søskende eller halvsøskende eller hos andre slægtninge, stiger med børnenes alder. Hvor 12 pct. af 4-11-årige er anbragt hos søskende, halvsøskende eller andre slægtninge, gælder dette for 15 pct. af de 12-14-årige og 22 pct. af de 15-23-årige.

HVEM HAR UDFYLDT SPØRGESKEMAERNE?

Vi har bedt barnets centrale plejeforælder, dvs. ham/hende, der er mest knyttet til barnet – hvis man kan tale om en sådan – om at udfylde spørgeskemaet. Det resulterede i, at 4 ud af 5 skemaer blev udfyldt af plejemødrene. Der er ikke signifikant forskel på andelen af spørgeskemaer fra slægtsplejefamilier og traditionelle plejefamilier, der er udfyldt af henholdsvis kvinder og mænd.

PLEJEFORÆLDRENS ALDER

De centrale plejeforældre, der har udfyldt skemaet, er i gennemsnit 51 år, uanset om der er tale om slægtsplejeforældre eller traditionelle plejeforældre. Der er dog stor forskel på aldersspredningen blandt plejeforældrene i de to plejefamilietyper. Der er størst spredning mellem slægtsplejeforældrene, hvor den centrale plejeforælder er 24-73 år, mens de er 35-71 år i de traditionelle plejefamilier. Mens hele 88 pct. af de traditionelle plejeforældre er 40-59 år, så er det samme kun tilfældet for 56 pct. af slægtsplejeforældrene (tabel 4.2). Der er både flere yngre og flere ældre slægtsplejeforældre end blandt de traditionelle plejeforældre.

TABEL 4.2

De centrale plejeforældre fordelt på alder, særskilt efter plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Under 40 år	19	3***
40-59 år	56	88***
60 år og derover	25	9***
Procent i alt	100	100
Procentgrundlag	156	261

Anm.: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Den centrale plejeforælder, der har udfyldt spørgeskemaet, er gennemsnitligt 37 år ældre end sit plejebarn, og der er ikke signifikant forskel mellem plejefamilietyper i den forbindelse. Også for differencen mellem plejebarnets og den centrale plejeforælders alder er variationen dog langt

større blandt slægtsplejefamilierne. Børnene i slægtspleje er mellem 7 og 58 år yngre end deres centrale plejeforælder, mens børnene i traditionel familiepleje er mellem 21 og 62 år yngre end deres centrale plejeforælder. Tabel 4.3 viser, at både en relativt lav og en relativt høj aldersforskel mellem barn og plejeforælder er langt mere almindeligt i slægtsplejefamilier end i traditionelle plejefamilier.

TABEL 4.3

Plejebørnene fordelt på aldersforskellen mellem barnets og den centrale plejeforælders alder, særskilt efter plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Under 27 år	20	4***
27-46 år	55	92***
47 år og derover	26	3***
Procent i alt	101	99
Procentgrundlag	156	261

Anm.: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

PLEJEFORÆLDRENE'S ETNISKE OPRINDELSE

Svarprocenten på spørgsmålene om plejemors og plejefars etniske baggrund har en markant lavere svarprocent end spørgeskemaet som helhed. Det kan skyldes, at danske plejeforældre fejlagtigt har antaget, at de ikke skulle svare, da man oftest taler om etnisk baggrund i forbindelse med anden etnisk baggrund end dansk. Hvis denne gisning er sand, vil der reelt være en endnu større andel danske plejeforældre, end det fremgår af de besvarede skemaer.

Ud af de 100 skemaer for slægtsplejefamilier med angivelse af plejeforældrenes etniske oprindelse er de 77 pct. for par, hvor begge plejeforældre er danske, 2 pct. er for plejefamilier med én dansk plejeforælder og én plejeforælder med anden etnisk baggrund, og 2 pct. er for plejefamilier, hvor begge plejeforældre har anden etnisk baggrund end dansk. De sidste 19 pct. af skemaerne er for enlige slægtsplejeforældre, der alle er danske.

Ud af de 146 skemaer for traditionelle plejefamilier med angivelse af plejeforældrenes etniske oprindelse er de 91 pct. for par, hvor begge

plejeforældre er danske, 1 pct. er for par, hvor den ene plejeforælder er dansk, og den anden plejeforælder har anden etnisk baggrund, og endelig er 8 pct. af skemaerne for enlige traditionelle plejeforældre, der alle er danske.

Overordnet set er stort set alle plejeforældre altså danske. Der er minimalt mere etnisk variation blandt slægtsplejeforældrene end blandt de traditionelle plejeforældre, men tallene er for små til, at forskellen er statistisk signifikant.

PLEJEFORÆLDRENS CIVILSTAND

At være to plejeforældre i hjemmet i stedet for én kan tælle i den opgørelse over familiens ressourcer, som kommunen lægger til grund for, hvor mange og hvor belastede plejebørn en plejefamilie vurderes at kunne varetage ved en generel plejegendkendelse. Det viser sig da også, at det hører til undtagelsen, at traditionelle plejeforældre ikke er gift eller samlevende, da det kun er tilfældet i 5 pct. af denne type plejefamilier. Hvad enten det skyldes, at enlige potentielle plejeforældre har vanskeligt ved at opnå en generel plejegendkendelse, at kommunerne foretrækker at anbringe børn i plejefamilier med to plejeforældre, eller at enlige sjældent ønsker at påtage sig opgaven med at være plejeforælder, kan tallene til gengæld ikke sige noget om.

Blandt slægtsplejeforældrene forekommer det derimod signifikant hyppigere, at plejeforældrene er enlige, da det forekommer i 17 pct. af slægtsplejefamilierne.¹² Hermed må en del slægtsplejefamilier antages at have færre familiemæssige ressourcer både i form af mentalt og tidsmæssigt overskud til plejebarnet og i forhold til antal bidragydere til husstandens økonomi.

Samlet set er to tredjedele af de enlige plejeforældre kvinder, og en tredjedel er mænd. Splittes de enlige plejeforældre op på plejefamilietype, viser det sig imidlertid, at enlige mandlige plejeforældre forekommer langt hyppigere i slægtsplejefamilierne end i de traditionelle plejefa-

12. I den danske børnebefolkning generelt boede 18 pct. af de hjemmeboende 0-17-årige med en enlig mor eller en enlig far i 2007. Andelen stiger desto ældre børnene er (kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken).

milier. Således er 41 pct. af de enlige slægtsplejeforældre mænd, mens kun 14 pct. af de enlige traditionelle plejeforældre er mænd.

PLEJEFORÆLDRENE'S UDDANNELSE

Kigger vi på de centrale plejeforældre, der har udfyldt skemaerne, og deres eventuelle samlever eller ægtefæller under et, står det klart, at en betydeligt større del af slægtsplejeforældrene end af de traditionelle plejeforældre har meget korte skoleuddannelser.¹³ 23 pct. af slægtsplejeforældrene har maksimalt gennemført 8. klasse (tabel 4.4). Den tilsvarende andel blandt de traditionelle plejeforældre er 7 pct. Vi må formode, at konsekvensen af denne forskel er, at det er vanskeligere for børn anbragt i slægtspleje at få hjælp til visse ting, fx skolearbejde. Denne formodning understøttes af vores resultater. Det viser sig, at slægtsplejeforældre mindre hyppigt læser lektier sammen med deres plejebarn end plejeforældrene i traditionelle plejefamilier gør.¹⁴

Hvor der er betydelig forskel på andelen af plejeforældre, der maksimalt har gennemført korte skoleuddannelser mellem de to plejefamilietyper, så er der ikke signifikant forskel på andelen, der har gennemført de længste skoleuddannelsesforløb i form af HF, HTX eller studentereksamen mellem plejefamilietyperne.

Den eneste anden signifikante forskel på skoleuddannelsesniveauet blandt plejeforældre fra de to plejefamilietyper er, at betydeligt flere af de traditionelle plejeforældre har gennemført 10. klasse eller taget realeksamen i forhold til slægtsplejeforældrene.

13. Vi har valgt ikke at sondre mellem den centrale plejeforælder, der har udfyldt spørgeskemaet, og dennes eventuelle partner for at få et samlet billede af uddannelsesniveauet og beskæftigelsessituationen i plejefamilierne. Der er stort set ingen signifikante forskelle mellem henholdsvis de enlige og de gifte eller samlevende centrale plejeforældre inden for henholdsvis slægtsplejefamilier og traditionelle plejefamilier. Vi forventer derfor ikke, at den større andel af enlige slægtsplejeforældre påvirker billedet af plejeforældrenes uddannelse og beskæftigelse, når centrale plejeforældre og eventuelle partnere indgår i analysen på lige fod. Den eneste signifikante forskel på et 5-procents-signifikansniveau er, at blandt de traditionelle plejeforældre har de enlige hyppigere en lang videregående uddannelse end de gifte eller samlevende centrale plejeforældre.

14. Gamma = -0,206, $p < 0,01$.

TABEL 4.4

Plejeforældrene fordelt efter højeste gennemførte skoleuddannelse, særskilt efter plejefamilytype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
7. klasse eller mindre	16	4***
8. klasse	7	3**
9. klasse	18	14
10. klasse/realeksamen	23	37***
Studentereksamen, HF, HTX e.l.	22	27
Andet	14	15
Procent i alt	100	100
Procentgrundlag	277	500

Anm.: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001.

Når vi i stedet fokuserer på plejeforældrenes erhvervsuddannelser og stadig betragter de centrale plejeforældre, der har udfyldt skemaet, og deres samlever og ægtefæller under et, så er den klareste forskel på de to grupper af plejeforældre, at en markant større del af de traditionelle plejeforældre har mellemlange videregående uddannelser, end det er tilfældet blandt slægtsplejeforældrene. Som det fremgår af tabel 4.5, er der således hele 40 pct. af de traditionelle plejeforældre, der har mellemlange videregående uddannelser. Dette resultat er ikke overraskende, da de pædagogiske uddannelser, som mange plejeforældre har, ligger i denne kategori. Ligeledes vil plejeforældre, der har stiftet bekendtskab med barnet via deres professionelle arbejde, som eksempelvis sygeplejersker, og derefter taget det i pleje også typisk have mellemlange videregående uddannelser.

Det skal dog også tilføjes, at denne uddannelsestype også forekommer mere end dobbelt så hyppigt blandt slægtsplejeforældrene end blandt den øvrige voksne befolkning, da 12 pct. af alle 15-69-årige danskere havde mellemlange videregående uddannelser pr. 1. oktober 2007, mens det var tilfældet for hele 29 pct. af slægtsplejeforældrene i undersøgelsen (kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken).

Efter de mellemlange videregående uddannelser er lærlinge-, elev- eller EFG-uddannelser de hyppigst forekommende erhvervsuddannelser blandt plejeforældre fra begge plejefamilytyper.

TABEL 4.5

Plejeforældrene fordelt efter erhvervsuddannelse, særskilt efter plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Ingen erhvervsuddannelse	12	11
Specialarbejderuddannelse (under 1 år)	6	2**
EFG-basisår/HG (handelsskolernes grunduddannelse)	2	2
Fuldført lærlinge-, elev- eller EFG-uddannelse	18	19
Anden faglig uddannelse (mindst 1 år)	13	9
Kort videregående uddannelse (under 3 år)	11	10
Mellemlang videregående uddannelse (3-4 år)	29	40**
Lang videregående uddannelse (over 4 år)	9	8
Procent i alt	100	101
Procentgrundlag	272	498

Anm.: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

PLEJEFORÆLDRENS BESKÆFTIGELSE

Ligesom der er forskelle på henholdsvis slægtsplejeforældres og traditionelle plejeforældres uddannelsesniveau, adskiller grupperne sig også med hensyn til deres beskæftigelse (tabel 4.6). Ligesom i analyserne af plejeforældrenes uddannelse betragter vi også her den centrale plejeforælder, der har udfyldt skemaet, og personens eventuelle partner under et.

Forskellen på plejeforældretypenes hovedbeskæftigelse afspejler primært to ting: Dels at en større del af slægtsplejeforældrene har passeret aldersgrænserne for opnåelse af henholdsvis efterløn og folkepension, hvilket stort set ingen af de traditionelle plejeforældre modtager. Dels betyder den lovgivningsmæssige forskel i plejeforældrenes aflønning, at fordi slægtsplejeforældre principielt ikke kan aflønnes, er kun 8 pct. af slægtsplejeforældrene plejeforældre på fuld tid, mens det er tilfældet for 40 pct. af de traditionelle plejeforældre.¹⁵

Hvor de traditionelle plejeforældre i den erhvervsaktive alder hyppigere er fuldtidsplejeforældre, er slægtsplejeforældre i stedet dobbelt

15. Da begge plejeforældre (i de plejefamilier, hvor der er to plejeforældre) indgår i beregningen under ét, kan det forhold, at 40 pct. af samtlige traditionelle plejeforældre er fuldtidsplejeforældre endda betyde, at der er betydeligt mere end 40 pct. af de traditionelle plejefamilier, hvor mindst én af plejeforældrene går hjemme. Det er tilfældet, hvis der er mange plejefamilier, hvor én plejeforælder er fuldtidsplejeforælder, mens den anden har anden beskæftigelse.

så hyppigt arbejdere – både faglærte og ikke faglærte – og de modtager oftere førtidspension eller er under revalidering, end det er tilfældet blandt de traditionelle plejeforældre.

TABEL 4.6

Plejeforældrene fordelt efter hovedbeskæftigelse, særskilt efter plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Plejeforælder på fuld tid	8	40***
Selvstændig	14	11
Faglært arbejder	16	8**
Ikke-faglært arbejder	9	4**
Funktionær/tjenestemand	26	26
Fleksjob, skånejob, puljejob, jobtilbud eller arbejdsløs med understøttelse eller kontanthjælp	2	1
Førtidspensionist/under revalidering	6	2**
På efterløn	5	1**
Folkepensionist	8	1***
Andet ¹	5	6
Procent i alt	99	100
Procentgrundlag	277	506

Anm.: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001.

1. Andet inkluderer bl.a. medhjælpende ægtefæller, hjemmegående husmor/husfar (uden andet arbejde), under uddannelse (inkl. elev/lærling), samt barselsorlov, forældreorlov og anden orlov.

PLEJEFORÆLDRENS BOLIGFORHOLD

Stort set alle traditionelle plejefamilier bor i ejerbolig, mens det blandt slægtsplejefamilierne også er relativt hyppigt forekommende at leje sin bolig, som 18 pct. af disse gør (tabel 4.7).

Forskellen mellem slægtsplejefamilier og traditionelle plejefamiliers boligforhold kan til dels forklares med, at der er flere enlige plejeforældre blandt slægtsplejeforældrene, idet enlige plejeforældre langt sjældnere ejer deres bolig. Således bor 34 pct. af de enlige plejeforældre uden skelen til plejefamilietyper til leje, 10 pct. bor i andelsbolig, og de resterende 56 pct. ejer deres bolig. Forskellene mellem andelene af slægtsplejeforældre og traditionelle plejeforældre, der henholdsvis ejer og lejer

deres bolig, er dog stadig signifikante, når vi i den statistiske analyse kontrollerer for, om plejeforældrene er enlige.

TABEL 4.7

Plejefamilierne fordelt efter boligtype, særskilt efter plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Lejebolig	18	2***
Andelsbolig	6	2*
Ejebolig	77	97***
Procent i alt	101	101
Procentgrundlag	158	266

Anm.: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

PLEJEFORÆLDRENES ØKONOMI

Vi bad plejeforældrene angive, inden for hvilke intervaller deres egen og deres eventuelle partners skattepligtige årsindkomst før skat i 2006 befandt sig. På baggrund af midten af disse intervaller, har vi beregnet en samlet husstandsindkomst. Metoden er naturligvis præget af en vis usikkerhed. Vi har alligevel grund til at tro, at resultatet er relativt validt, da de traditionelle plejeforældre gennemsnitligt har placeret sig relativt tæt på den husstandsindkomst, som familier med børn ifølge Danmarks Statistik gennemsnitligt havde i 2006.¹⁶ De traditionelle plejefamilier har således i gennemsnit angivet, at de tjente 690.000 kr. før skat i 2006. Tallet for slægtsplejefamilierne er derimod betydeligt lavere, med en gennemsnitlig husstandsindkomst på 525.000 kr. i 2006. Forskellen er stærkt signifikant.

Flere forhold bidrager til forskellen i den gennemsnitlige husstandsindkomst. Dels er der som nævnt en større andel af slægtspleje-

16. Samtlige familier med børn tjente i gennemsnit ca. 650.000 kr. i 2006, men hvis man alene kigger på parrene med børn, var den gennemsnitlige indkomst i 2006 ca. 730.000 kr. (kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken). Da der er færre enlige forsørgere blandt de traditionelle plejeforældre end i befolkningen med børn som helhed, synes det realistisk med en gennemsnitlig husstandsindkomst et sted mellem 650.000 og 730.000 kr. for de traditionelle plejefamilier.

forældrene, der er enlige.¹⁷ Dels er en større andel af slægtsplejeforældre på overførselsindkomster i form af førtidspension eller revalidering og folkepension. Dels bidrager forskelle i den økonomiske støtte, som de forskellige plejefamilytyper modtager, til forskellen. (Vi behandler den økonomiske støtte til plejeforældre nærmere i kapitel 5). En multipel regression viser således, at både plejeforældrenes civilstand, den centrale plejeforælders alder, der kan betragtes som en indikator for, om plejeforældrene er folkepensionister, og plejefamilytypen bidrager signifikant til at forklare variationen i plejefamilyernes husstandsindkomst, når vi kontrollerer for de øvrige forhold. Resultatet af den multiple regression er, at:

- Enlige plejeforældres husstandsindkomst er gennemsnitligt 315.935 kr. lavere årligt end gifte eller samlevende plejeforældres husstandsindkomst.
- Plejeforældrenes husstandsindkomst er gennemsnitligt 7.678 kr. lavere for hvert år ældre, den centrale plejeforælder er.
- Traditionelle plejeforældres husstandsindkomst er gennemsnitligt 51.632 kr. højere om året end slægtsplejeforældres husstandsindkomst.

De traditionelle plejeforældre har ligeledes tendens til at bedømme deres husstands økonomiske situation som bedre, end slægtsplejeforældrene gør (tabel 4.8).

Det overordnede indtryk er dog, at hovedparten af plejefamilyerne vurderer deres økonomiske situation som 'god' eller 'særdeles god' uanset plejefamilytypen. Det er tilfældet for 83 pct. af slægtsplejefamilyerne og for 93 pct. af de traditionelle plejefamilier. Stort set ingen plejefamilier angiver, at de har en decideret 'dårlig' økonomisk situation.

17. Enlige med børn havde i 2006 i gennemsnit en indkomst på ca. 340.000 kr. (kilde: Danmarks Statistik, Statistikbanken).

TABEL 4.8

Plejefamilierne fordelt efter plejeforældrenes bedømmelse af deres husstands økonomiske situation, særskilt efter plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Særdeles god	20	26
God	63	67
Nogenlunde	17	7
Dårlig	1	0
Procent i alt	101	100
Procentgrundlag	158	266

Anm.: Gamma = -0,261, $p < 0,01$.

OPSAMLING

Vores resultater bekræfter den eksisterende viden om slægtspleje i forhold til, at flest børn anbringes i morens slægt, og at mormor og morfar er de hyppigst forekommende slægtsplejeforældre. Vi har til gengæld ikke entydigt kunnet bekræfte den tendens fra andre undersøgelser, at slægtsplejeforældre er ældre end traditionelle plejeforældre. Plejeforældrenes gennemsnitsalder er den samme for slægtsplejeforældre og traditionelle plejeforældre i vores data, men spredningen i aldersfordelingen er derimod meget forskellig i de to plejefamilietyper. Op mod halvdelen af slægtsplejeforældrene er således enten under 40 år eller 60 år eller derover, hvilket kun er tilfældet for en ottendedel af de traditionelle plejeforældre. Den samme tendens finder vi i forhold til aldersdifferencen mellem plejebarn og plejeforældre.

Det viser sig, at den forhåndenværende undersøgelse langt hen ad vejen bekræfter den generelle internationale tendens til, at slægtsplejeforældre har færre ressourcer end traditionelle plejeforældre. Slægtsplejeforældrene er således oftere enlige, har oftere kun gennemført en kort skoleuddannelse (maks. 8 år), er oftere enten førtidspensionister, revaliderer eller folkepensionister og ejer sjældnere deres egen bolig. Vi finder ligeledes, at slægtsplejefamiliernes økonomiske situation er ringere end de traditionelle plejefamiliers, selv når vi i de statistiske analyser kontrollerer for plejeforældrenes alder og for enligt forsørgerskab. På trods af at slægtsplejeforældre har tendens til at vurdere deres økonomiske

situation mindre positivt end de traditionelle plejeforældre, så vurderer stort set ingen dog, at de har en decideret dårlig økonomisk situation.

De generelt færre ressourcer i slægtsplejefamilierne i forhold til de traditionelle plejefamilier peger på, at slægtsplejefamilierne i betydeligt omfang har behov for at blive kompenseret gennem forskellige former for støtte til at udfylde forpligtelserne som plejefamilie. Vi behandler økonomisk og uddannelsesmæssig støtte samt supervision gennem tilsyn i kapitel 5.

STØTTE, UDDANNELSE OG TILSYN MED PLEJEFAMILIERNE

Både dansk forskning fra før anbringelsesreformen trådte i kraft og nyere international forskning viser en generel tendens til, at slægtsplejefamilier er dårligere stillet end traditionelle plejefamilier. Det angår både økonomisk kompensation og adgang til kurser og supervision, ligesom der mindre hyppigt føres tilsyn med slægtsplejefamilierne (fx Berrick, Barth & Needell, 1994; Cuddeback, 2004; Dubowitz & Figelman, 1993; Ehrle & Geen, 2002; Farmer, 2008; Flynn, 2002; Gebel, 1996; Gleeson & O'Donnell, 1997; Holtan, 2002, og Nielsen, 2002).

I det følgende gennemgår vi, i hvilket omfang henholdsvis slægtsplejefamilier og traditionelle plejefamilier modtager økonomisk støtte, kurser for plejefamilier, supervision og tilsyn. Tilsyn behandler vi sammen med de øvrige støtteformer, da tilsyn foruden et element af kontrol – ideelt set – også kan indeholde supervision af plejefamilierne.

ØKONOMISKE YDELSER TIL PLEJEFORÆLDRENE

Som nævnt indledningsvist er aflønningen af plejeforældrene et af de områder, hvor vilkårene for slægtsplejefamilier og traditionelle plejefamilier adskiller sig. Alle plejefamilier uanset plejefamilietype kan få godtgjort deres udgifter til barnets kost, logi, beklædning og andre fornøden-

heder. Forskellen i aflønning består i, at traditionelle plejeforældre aflønnes med et antal plejevederlag pr. måned.

De traditionelle plejefamilier modtager i udgangspunktet mellem ét og syv normalvederlag pr. måned for hvert plejebarn eller for hver søskendeflok, de har i pleje. Der kan i ekstraordinære tilfælde udbetales op til 10 normalvederlag pr. måned pr. barn. Aflønningen bliver fastsat ud fra, hvilke vanskeligheder plejebarnet har, men også forventninger til plejefamiliens samarbejde med barnets forældre spiller ind. Normalvederlaget udgjorde i 2007 3.285 kr. pr. måned.

Slægtsplejefamilier modtager ikke plejevederlag, men kan modtage lønkompensation for tabt arbejdsfortjeneste, hvis plejebarnet har behov for, at den ene af plejeforældrene i en periode går hjemme for at kunne støtte barnet optimalt. I løbet af det sidste år for dataindsamlingen havde 11 pct. af slægtsplejeforældrene på et tidspunkt modtaget hel eller delvis lønkompensation for tabt arbejdsfortjeneste.

PLEJEFAMILIER, DER MODTAGER PLEJEVEDERLAG

20 af slægtsplejefamilierne i undersøgelsen (13 pct.) har angivet, at de modtager plejevederlag.¹⁸ Da slægtsplejefamilier efter anbringelsesreformen ikke skal aflønnes, antager vi, at der er tale om slægtsplejefamilier, der var godkendt, før anbringelsesreformen trådte i kraft. Denne antagelse bekræftes af, at alle de anbringelser, hvor slægtsplejefamilier modtager plejevederlag, er iværksat, før anbringelsesreformen trådte i kraft 1. januar 2006. Derimod er 14 pct. af de anbringelser, hvor slægtsplejeforældrene ikke modtager plejevederlag, iværksat efter anbringelsesreformen trådte i kraft. For langt størstedelen af de slægtsplejefamilier, der ikke modtager plejevederlag, har anbringelsen dog også været iværksat før anbringelsesreformen.

De relativt få slægtsplejefamilier, der modtager plejevederlag, modtager mellem et og seks plejevederlag pr. måned, mens de traditionelle plejefamilier modtager mellem et og 10. I gennemsnit modtager de aflønnede slægtsplejefamilier 3,7 plejevederlag om måneden, svarende til en aflønning på 12.155 kr., mens de traditionelle plejefamilier i gennem-

18. Det er ikke umuligt, at flere slægtsplejefamilier modtager plejevederlag uden at have angivet det, da spørgsmålet lægger op til kun at skulle besvares af almindelige plejefamilier.

snit modtager 5,5 plejevederlag om måneden, svarende til 18.068 kr. Forskellen i aflønningen er stærkt signifikant.

Foruden plejevederlaget kan plejefamilierne som nævnt modtage forskellige økonomiske tilskud til at dække de udgifter, de har, forbundet med plejebarnet. De vejledende takster for disse afhænger af plejebarnets alder, men hvis vi tager udgangspunkt i en 14-årig, så kunne plejeforældrene i 2007 eksempelvis modtage 656 kr. om måneden til barnets kost, logi og andre fornødenheder og 517 kr. om måneden til barnets beklædning.

Den eneste udspecificerede ydelse, vi har kendskab til ud fra spørgeskemaet, er, om plejefamilien modtager betaling af bestemte fritids- eller sportstilbud til barnet, og om de modtager pasningsbeløb i forbindelse med pasning af plejebarnet. Med hensyn til betaling af barnets fritidsaktiviteter, viser det sig, at de traditionelle plejefamilier signifikant oftere modtager betaling af bestemte fritids- eller sportstilbud end slægtsplejefamilierne.¹⁹ Hvor 57 pct. af de traditionelle plejefamilier inden for det sidste år har modtaget betaling af bestemte fritids- og sportstilbud, så gælder det samme for 44 pct. af slægtsplejefamilierne. Med hensyn til pasningsbeløb er der derimod ikke forskel på de to plejefamilietyper, da ca. 13 pct. af begge typer plejefamilier modtager støtte til pasning af barnet.

Lidt flere slægtsplejefamilier har opgivet, hvad de samlet modtager af plejevederlag og andre økonomiske ydelser med henblik på barnet, end antallet af slægtsplejefamilier, der har opgivet antallet af plejevederlag, de modtager. Dette er antageligt et udtryk for, at plejefamilierne har større overblik over det samlede beløb, de modtager, end over, hvor stor en del heraf der udgøres af plejevederlag. Slægtsplejefamilierne, der modtager plejevederlag, modtager maksimalt 18.000 kr. om måneden i plejevederlag og økonomiske tilskud med henblik på plejebarnet, mens enkelte traditionelle plejefamilier (4 pct.) modtager over 30.000 kr. Slægtsplejefamilierne, der modtager plejevederlag, modtager i gennemsnit 8.948 kr. om måneden, mens de traditionelle plejefamilier modtager signifikant mere med et månedligt gennemsnit på 18.743 kr.

19. Udgifter til fritidsaktiviteter skal ifølge vejledningen til serviceloven i udgangspunktet dækkes af beløbet til kost, logi og andre fornødenheder (Socialministeriet, 2006:176). Betaling af bestemte fritids- eller sportstilbud opfatter vi som et yderligere specifikt tilskud til plejefamilien til finansiering af en specifik fritidsaktivitet for barnet.

Dette resultat svarer til resultatet af en undersøgelse fra før anbringelsesreformen, hvor eventuelle anbringelser i slægten var underlagt de samme vilkår som anbringelser i traditionelle plejefamilier. Undersøgelsen viste, at slægtsplejeforældre i Københavns Kommune også på det tidspunkt modtog markant mindre i løn end andre plejeforældre (Nielsen, 2002). På trods af den ringere aflønning viste undersøgelsen fra København dog, at slægtsplejeforældre samtidig var den gruppe, hvor flest var tilfredse med aflønningen for plejeopgaven (ibid).

Da honoreringen af plejefamilierne fastsættes ud fra den forventede arbejdsbyrde forbundet med at være omsorgsperson for barnet og med at samarbejde med barnets forældre, kan forskellen i aflønning muligvis afspejle, at kommunerne har vurderet, at opgaverne for slægtsplejefamilierne er mindre end opgaverne for de traditionelle plejefamilier. Undersøgelsen fra København kan tolkes i retning af, at opgaverne faktisk er (eller føles) mindre i slægtsplejefamilierne, da slægtsplejeforældrenes tilfredshed med lønnen kan afspejle, at den står mål med arbejdsbyrden. Forskellen i slægtsplejeforældrenes større tilfredshed med aflønningen kan dog lige så vel skyldes, at deres motiver til at blive plejeforældre adskiller sig fra de traditionelle plejeforældres, hvorved aflønningen kan få en mere sekundær betydning for slægtsplejeforældrene. Slægtsplejefamilier er således ifølge Nielsen oftere end andre plejefamilier blevet plejefamilie, fordi de følte sig forpligtet til det, eller fordi barnet ønskede det (ibid.). I kraft af at slægtsplejeforældre kendte barnet forud for anbringelsen, har de også større indblik i omfanget af den opgave, de har påtaget sig. Undersøgelsen fra København viste således, at slægtsplejeforældre mindre hyppigt end andre plejeforældre mener, at det direkte arbejde med plejebarnet kræver mere tid end forventet (ibid).

Det kan dog også bidrage til forskellen i plejefamilietypernes aflønning, at slægtsplejeforældre, i kraft af at de generelt har færre uddannelsesmæssige ressourcer (kapitel 4), og at de langt sjældnere har erfaringer fra tidligere plejebørn (kapitel 5), er mindre rustet i en forhandlingssituation med forvaltningen om aflønningen. Da der er et betydeligt element af fortolkning i tildelingen af plejevederlag, kan det eksempelvis spille ind, at traditionelle plejeforældre i kraft af deres erfaring og uddannelse for det første kan være bedre orienteret om, hvad de kan forvente sig rent lønmæssigt, og i forhold til, hvilke krav de kan stille. For det andet kan de også være bedre til at formulere barnets behov end slægtsplejeforældrene. Disse forklaringer understøttes af, at en multipel regres-

sion over de samlede økonomiske ydelser, som plejefamilien modtager, viser, at blandt plejefamilier, der modtager plejevederlag, bidrager plejefamilietypen selvstændigt til at forklare størrelsen af de økonomiske ydelser, når vi kontrollerer for barnets problemtyngde (tabel 5.1). Vi har operationaliseret barnets problemtyngde ud fra, om det ligger i normalområdet, i grænseområdet eller uden for normalområdet på SDQ-skalaen, som vi beskriver nærmere i kapitel 10. Da SDQ-skalaen retter sig mod børn under 17 år, indgår kun plejebørnene til og med 16 år i regressionen.

TABEL 5.1

Model for aflønning af aflønnede plejefamilier for 4-16-årige børn og unge kontrolleret for niveauet af plejebarnets psykosociale problemer og plejefamilietype.

	Parameter
Konstant	18.053 kr.***
SDQ i grænseområdet ¹	1.540 kr.* ³
SDQ uden for normalområdet ¹	2.526 kr.
Slægtspleje ²	-8.752 kr.***

Anm.: Barnets niveau af psykosociale problemer er målt ved SDQ-score. * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

1. I forhold til et plejebarn med SDQ i normalområdet.
2. I forhold til traditionelle plejefamilier.
3. Dette er den samlede signifikans for SDQ-score.

Tolkningen af regressionen er, at plejefamilier, der modtager plejevederlag, i udgangspunktet modtager 18.053 kr. om måneden i samlede økonomiske ydelser med henblik på plejebarnet. Hvis barnet har psykosociale problemer i grænseområdet for det normale, modtager de gennemsnitligt 1.540 kr. oveni, og hvis barnet har psykosociale problemer uden for normalområdet, så modtager de 2.526 kr. oveni. Når vi kontrollerer for barnets psykosociale problemer, viser modellen, at slægtsplejeforældrene modtager 8.752 kr. mindre om måneden end de traditionelle plejefamilier. En slægtsplejefamilie – aflønnet med plejevederlag – med et plejebarn med psykosociale problemer inden for normalområdet modtager hermed gennemsnitligt 9.301 kr. i samlede økonomiske ydelser om måneden.

PLEJEFAMILIER, DER IKKE MODTAGER PLEJEVEDERLAG

Stort set ingen traditionelle plejeførelde har angivet, at de ikke modtager plejevederlag, mens det er tilfældet for 74-81 pct. af slægtsplejeførelde i denne undersøgelse. Blandt slægtsplejeførelde, der ikke modtager plejevederlag, modtager 51 pct. under 6.000 kr. om måneden i økonomisk godtgørelse og lønkomensation for tabt arbejdsfortjeneste. 12 pct. modtager slet ingen former for økonomiske ydelser for barnet. De 3 pct. af slægtsplejefamilierne, der modtager mest i økonomisk godtgørelse, modtager derimod mellem 21.000 og 24.000 kr. om måneden. Den gennemsnitlige økonomiske godtgørelse for slægtsplejefamilierne er 7.347 kr. om måneden.

UDDANNELSE AF PLEJEFAMILIERNE

Efter anbringelsesreformen skal alle plejefamilier uanset plejefamilietype have påbegyndt et plejefamiliekursus, når de får et barn i pleje. Dette påbud er dog langt fra opfyldt for plejeførelde i denne undersøgelse. Det kan til dels skyldes, at mange af disse plejefamilier var plejefamilier, allerede før anbringelsesreformen trådte i kraft. Uanset denne forklaring er det dog bemærkelsesværdigt, at mere end halvdelen af slægtsplejeførelde og en fjerdedel af de traditionelle plejefamilier ikke har deltaget i nogen form for kursus eller uddannelse for plejefamilier (tabel 5.2).

Selv blandt de plejeførelde, som faktisk har deltaget i kurser, er slægtsplejeførelde signifikant mindre trænet i at være plejeførelde. Slægtsplejeførelde har i gennemsnit været på 1,8 af de forskellige kursustyper, vi nævner i tabel 5.2, mens de traditionelle plejeførelde gennemsnitligt har fulgt 3,2 af disse kursustyper.

På trods af at færre slægtsplejeførelde har deltaget i kurser, og at de slægtsplejeførelde, der faktisk har deltaget i kurser, har deltaget i færre kurser end traditionelle plejeførelde, kan det tænkes, at de to typer plejeførelde i udgangspunktet bliver tilbudt det samme antal kurser, men at slægtsplejeførelde er mindre tilbøjelige til at tage imod kursustilbuddene. Hvor vi har spurgt plejeførelde om deres deltagelse i kurser og uddannelse for plejeførelde, har Nielsen dog i en tidligere undersøgelse spurgt plejeførelde, om de har fået tilbudt de kurser, de havde behov for. I hans undersøgelse svarede under halvdelen af slægtsplejeførelde mod to tredjedele af de traditionelle plejeførelde, at de

havde fået tilbudt de nødvendige kurser (Nielsen, 2002). Dette resultat indikerer, at plejeførelørens faktiske deltagelse i kurser afspejler, hvor mange kurser de har fået tilbudt.

TABEL 5.2

Andel af plejeførelørene, der har gennemgået forskellige former for kurser eller anden uddannelse for plejefamilier, særskilt efter plejefamilietype og kursustype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Har ikke deltaget i kursus eller anden undervisning	56	25***
Det obligatoriske kursus for plejefamilier, fx RUGO-kursus	13	29***
Kursus for plejefamilier i AMU-regi	9	17*
Netværkskursus for plejeføreløre	18	30*
Særligt kursus for slægts- og netværksplejeføreløre	13	3***
Kursus i anvendelse af livshistoriebøger/barnets historie/dagbøger	7	31***
Konfliktmægling/mediation	3	12**
Kursus i bestemte behandlingsmetoder	4	24***
Deltaget i samarbejdsamtaler	16	23
Andet plejefamiliekursus	9	46***
Procentgrundlag	153	258

Anm.: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Selvom slægtsplejebørnene på mange områder har færre problemer end plejebørnene i de traditionelle plejefamilier (kapitel 3 og kapitel 9-13), må man holde sig for øje, at også slægtsplejebørnene har en betydelig problembelastning i forhold til børnebefolkningen som helhed både i form af egne og forældrerelaterede problemer. Samtidig viser nærværende undersøgelse, at forældresamarbejdet kan være vanskeligere i slægtsplejefamilier (kapitel 9). Den samme tendens er identificeret i internationale undersøgelser fx i form af, at relationen mellem slægtsplejefamilien og den af barnets forældre, som de ikke (biologisk) er i familie med, kan være vanskelig (Lernihan & Kelly, 2006). Alt i alt peger det på, at slægtsplejeføreløre tager en stor opgave på sig. Den må man fra forvaltningens side sikre, at de har redskaber til at håndtere. Særligt i forhold til at sikre et positivt forældresamarbejde har slægtsplejefamilierne i mange tilfælde en særlig udfordring (kapitel 9), som mange på nuværende tidspunkt ikke uddannelsesmæssigt klædes på til at møde.

SUPERVISION AF PLEJEFORÆLDRENE

Supervision i form af løbende vejledning og sparring med plejefamilien kan være en integreret del af tilsynet med plejefamilien, som behandles nedenfor. Supervision til plejeforældre kan dog også gives som en selvstændig foranstaltning. Uden at sondre mellem, hvilken kontekst det foregår i, har 61 pct. af de traditionelle plejeforældre og 50 pct. af slægtsplejeforældrene angivet, at de har modtaget supervision inden for det sidste år op til undersøgelsestidspunktet. De to andele er signifikant forskellige. Givet at de børn, der anbringes i de traditionelle plejefamilier, ofte har en endnu tungere problembelastning end de slægtsanbragte børn, kan forskellen i tildelingen af supervision måske afspejle plejefamilietypernes forskellige behov. En tidligere undersøgelse bekræfter dog ikke denne antagelse. Således fandt Nielsen i sin analyse, at under halvdelen af slægtsplejefamilierne syntes, at de var blevet tilbudt den supervision, de havde behov for i deres arbejde med barnet, hvilket var signifikant færre end blandt andre typer af plejefamilier (Nielsen, 2002).

Blandt modtagerne af supervision i nærværende undersøgelse, mener lidt over halvdelen fra begge plejefamilietyper, at denne støtte har været særlig nyttig for barnet.

KOMMUNERNES TILSYN MED PLEJEBØRNE

Den kommune, der har anbragt et barn uden for hjemmet, har ansvaret for, at der føres tilsyn med barnet. Kommunen behøver dog ikke selv at udføre tilsynet, men kan uddelegere det til fx en familieplejeforening. Undersøgelsen viser dog, at uddelegering er relativt usædvanligt, særligt i forhold til slægtsplejefamilier (tabel 5.3). I slægtsplejefamilierne er det derimod oftere den kommune, hvor plejefamilien bor, der fører tilsyn med plejebarnet, mens det i de traditionelle plejefamilier oftest er en anden kommune, end den hvor plejefamilien bor, der fører tilsyn med plejebarnet. Dette afspejler sandsynligvis, at slægtsanbragte børn mindre hyppigt skifter nærmiljø og flytter til en anden kommune i forbindelse med anbringelsen (kapitel 7). Den anbringende kommune og plejefamiliens bopælskommune er altså oftere den samme, når der er tale om en anbringelse i slægten.

TABEL 5.3

Plejebørnene fordelt efter, hvilken instans der fører tilsyn med barnet, særskilt efter plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Plejefamiliens kommune	57	38
Anden kommune	36	49
En familieplejeforening	8	13
Procent i alt	101	100
Procentgrundlag	147	252

Anm.: For fem plejebørn føres tilsynet af andre instanser end de nævnte. $\chi^2 = 13,06$, 2 df, $p < 0,01$.

Foruden tilsynet med det specifikke plejebarn, er der lovkrav om, at der føres tilsyn med plejefamilien som anbringelsessted. For de traditionelle plejefamilier har kommunen, hvor de bor, ansvaret for, at dette tilsyn udføres, mens det er den anbringende kommune, der har ansvaret for tilsynet med slægtsplejefamilierne. Også dette tilsyn er i en mindre del af sagerne uddelegeret til familieplejeforeninger (tabel 5.4). Det viser sig mod forventning, at plejeforældrenes bopælskommune oftere selv fører tilsyn med slægtsplejefamilierne end med de traditionelle plejefamilier.

TABEL 5.4

Plejebørnene fordelt efter hvilken instans der fører tilsyn med plejefamilien som anbringelsessted, særskilt efter barnets plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Plejefamiliens kommune	71	55
Anden kommune	24	34
En familieplejeforening	5	11
Procent i alt	100	100
Procentgrundlag	132	233

Anm.: For plejefamilierne til syv plejebørn føres tilsynet af andre instanser end de nævnte. $\chi^2 = 9,14$, 2 df, $p < 0,05$.

HYPPIGHEDEN AF TILSYNENE

Ifølge servicelovens § 148 skal den kommune, der har anbragt et barn uden for hjemmet, løbende føre tilsyn med barnets forhold og mindst én

gang om året tale med barnet under et besøg på anbringelsesstedet. Det fremhæves dog i vejledningen til loven, at der er tale om et minimumskrav, og at ”en grundig opfølgning er central for at sikre et godt udbytte af anbringelsen” (Socialministeriet, 2006:46).

Undersøgelsen viser ikke en entydig sammenhæng mellem plejefamilietyper og hyppigheden af tilsynsbesøg vedrørende plejefamilien som anbringelsessted. Der er derimod en stærk signifikant tendens til, at slægtsplejefamilier sjældnere modtager tilsynsbesøg vedrørende plejebarnet, end de traditionelle plejefamilier gør. Som det fremgår af tabel 5.5, er der tilsyn med halvdelen af de anbragte børn i slægtsplejefamilierne og med to tredjedele af de anbragte børn i de traditionelle plejefamilier mindst hvert halve år. Henholdsvis 18 pct. af slægtsplejefamilierne og 12 pct. af de traditionelle plejefamilier modtager ifølge plejeforældrene sjældnere end hvert år eller aldrig tilsynsbesøg vedrørende plejebarnet.²⁰

TABEL 5.5

Plejebørnene fordelt efter hyppigheden af tilsynsbesøg vedrørende plejebarnet, særskilt efter plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Mindst hver måned	2	7
Mindst hvert kvartal	20	32
Mindst hvert halve år	29	28
Mindst en gang om året	32	22
Sjældnere end en gang om året/aldrig	18	12
Procent i alt	101	101
Procentgrundlag	152	260

Anm.: Gamma = -0,287, p < 0,001.

I lyset af at tidligere danske undersøgelser har påpeget en skepsis i de kommunale forvaltninger i forhold til netop slægtsplejeforældres ressourcer som plejeforældre og deres evne til at beskytte barnet (Linde-

20. En forklaring på, at en del plejefamilier rapporterer om manglende eller sjældne tilsynsbesøg vedrørende plejebarnet, kan være, at de ikke i tilstrækkelig grad er opmærksomme på, at de eventuelle besøg, de måtte have haft af en repræsentant fra forvaltningen eller fra en familieplejeforening, faktisk har været et tilsynsbesøg. Det forklarer dog ikke forskellen i hyppigheden af tilsynsbesøgene i slægtsplejefamilierne og de traditionelle plejefamilier.

mann & Hestbæk, 2004; Mehlbye, 2005), er det overraskende, at der sjældnere føres tilsyn med plejebørn i slægtspleje.

Ifølge vejledningen til serviceloven skal den tilsynsførende som hovedregel tale med barnet eller den unge, uden plejeforældrene er til stede (Socialministeriet, 2006). Det viser sig imidlertid, at en stor del af de tilsynsførende 'sjældnere end en gang om året eller aldrig' taler med plejebarnet alene. Det er således tilfældet for 42 pct. af de slægtsanbragte og 29 pct. af plejebørnene i de traditionelle plejefamilier (tabel 5.6). Generelt er der en svag tendens til, at de tilsynsførende hyppigere taler alene med børn anbragt i traditionelle plejefamilier, end det er tilfældet for slægtsanbragte børn. Der kan godt være anden løbende kontakt end besøgskontakt mellem plejebarn og tilsynsførende fx via telefon eller e-mail, men det forklarer ikke forskellen i hyppighed af samtaler mellem tilsynsførende og plejebarnet alene mellem henholdsvis slægtsanbragte og anbragte i traditionel familiepleje.

TABEL 5.6

Plejebørnene fordelt på hyppigheden af samtaler mellem den tilsynsførende og plejebarnet alene, særskilt efter plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Mindst hver måned	3	3
Mindst hvert kvartal	15	19
Mindst hvert halve år	21	24
Mindst en gang om året	20	26
Sjældnere end en gang om året/aldrig	42	29
Procent i alt	101	101
Procentgrundlag	144	260

Anm.: Gamma = -0,170, p < 0,05.

Dette resultat bekræfter Niensens fund af, at der ikke alene foretages færre tilsynsbesøg hos slægtsplejefamilierne, tilsynet kan også være af lavere standard i disse plejefamilier. Nielsen fandt således, at slægtsplejefamilier hyppigere end andre plejefamilier oplevede tilsynet som et rent administrativt tilsyn, og at tilsynet ikke var en støtte for dem som plejefamilie eller en støtte for plejebarnet (Nielsen, 2002).

OPSAMLING

Undersøgelsen viser for det første, at slægtsplejeforældrene modtager færre økonomiske ydelser med henblik på barnet end de traditionelle plejeforældre, hvilket ikke er overraskende, da det juridiske grundlag for henholdsvis slægtspleje og traditionel familiepleje netop adskiller sig med hensyn til plejeforældrenes mulighed for at blive aflønnet. Mere overraskende er det dog, at selv de slægtsplejeforældre, der faktisk aflønnes (øjensynligt fordi de var godkendt som plejefamilier før anbringelsesreformen), aflønnes signifikant mindre end de traditionelle plejefamilier, selv når vi i den statistiske analyse kontrollerer for plejebarnets psykosociale problemer.

For det andet ser vi, at slægtsplejeforældrene modtager signifikant færre kurser rettet mod opgaven som plejefamilie. Over halvdelen af slægtsplejeforældrene har således ikke deltaget i nogen form for kursus for plejefamilier. Og selv blandt de slægtsplejeforældre, der har deltaget i kurser, er antallet af kurser, de har modtaget, signifikant lavere end blandt de traditionelle plejeforældre. For det tredje har signifikant færre af slægtsplejeforældrene end de traditionelle plejeforældre modtaget supervision i året op til undersøgelsestidspunktet.

Endelig finder vi, at der mindre hyppigt bliver ført tilsyn med plejebørnene i slægtsplejefamilierne end i de traditionelle plejefamilier, og at den tilsynsførende mindre hyppigt taler med plejebarnet alene under tilsynsbesøg i slægtsplejefamilier.

Alt i alt bekræfter vores undersøgelse de internationale forskningsresultater om, at slægtsplejefamilier modtager mindre støtte både i form af økonomisk kompensation og aflønning, uddannelse og supervision, ligesom der sjældnere føres tilsyn med disse plejefamilier. Vi kan på baggrund af denne undersøgelses data ikke sige noget om konsekvensen af den ringere støtte til plejebørnenes udvikling, anbringelsernes stabilitet osv. En lidt ældre forskningsoversigt har imidlertid vist, at sandsynligheden for, at en anbringelse i familiepleje bliver en succes, er størst, hvis plejeforældrene har deltaget i en form for plejefamiliekursus og støttes gennem anbringelsen (Triseliotis, 1989). På trods af dette er slægtspleje i Danmark udformet som en relativt skrabet model for familiepleje med hensyn til økonomiske tilskud og i praksis også i forhold til uddannelse, supervision og tilsyn.

ANDRE BØRN I PLEJEFAMILIEN

Plejeforældrenes erfaringer fra egne børn kan umiddelbart betragtes som en kompetence for at tage et barn i pleje. En international forskningsoversigt baseret på lidt ældre undersøgelser har dog vist, at det forhold, at der er andre børn i plejefamilien, ikke nødvendigvis er godt for plejebørnenes udvikling. Triseliotis påviste således, at der er størst sandsynlighed for, at plejebørnene udvikler sig positivt, hvis plejeforældrene enten er barnløse eller ikke har egne børn af samme køn og alder som plejebarnet eller yngre end plejebarnet (1989).

I det følgende gennemgår vi først, hvor stor en del af plejeforældrene, der selv har børn, og hvor mange der har egne hjemmeboende børn. Dernæst gennemgår vi plejefamiliernes erfaringer med andre tidligere og nuværende plejebørn, og sluttelig samler vi op på, hvor mange af plejebørnene, der samlet set bor sammen med andre børn.

PLEJEFORÆLDRENS BIOLOGISKE BØRN

Langt de fleste plejefamilier har også biologiske børn eller adoptivbørn. Der er dog dobbelt så mange barnløse blandt de traditionelle plejefamilier som blandt slægtsplejefamilierne, idet det er tilfældet for henholdsvis

96 og 89 pct. af plejefamilierne, hvilket er en signifikant forskel. Plejefamiliernes egne børn er dog som oftest flyttet hjemmefra, så kun en tredjedel af plejefamilierne uanset plejefamilietype har egne hjemmeboende børn.

Blandt plejefamilierne med egne børn beskriver slægtsplejeforældrene forholdet mellem deres egne børn og plejebarnet som mere tæt, end de traditionelle plejefamilier typisk gør (tabel 6.1). Det er ikke overraskende, da slægtsplejeforældrenes egne børn ofte er plejebørnenes forældre (primært mødre). De traditionelle plejefamilier beskriver oftere, at relationen mellem deres egne børn og plejebarnet enten ikke er 'tæt', eller at det har en vekslende nærhedsgrad. Det hyppigste er dog også i de traditionelle plejefamilier, at der er en 'tæt' eller 'særdeles tæt' relation mellem plejeforældrenes egne børn og plejebarnet, hvilket er tilfældet i 71 pct. af de traditionelle plejefamilier med egne børn, mens det er tilfældet i 86 pct. af slægtsplejefamilierne med egne børn.

TABEL 6.1

Plejefamilierne med egne børn fordelt efter nærhed i forholdet mellem plejeforældrenes egne børn og plejebarnet, særskilt efter plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Særdeles tæt	44	33
Tæt	42	38
Meget varierende	5	14
Ikke tæt/ikke særlig tæt	9	15
Procent i alt	100	100
Procentgrundlag	151	236

Anm.: Gamma = 0,241, $p < 0,01$.

ANDRE PLEJEBØRN I PLEJEFAMILIEN

Det er desværre ikke muligt at afgøre, om plejebarnet er anbragt sammen med eventuelle søskende på baggrund af vores data, så i det følgende behandler vi andre plejebørn i plejefamilierne uden viden om, hvem disse plejebørn er.

Det viser sig, at langt den største del af de traditionelle plejeforældre har haft andre plejebørn før eller samtidig med det plejebarn, der indgår i denne undersøgelse. Det er derimod kun tilfældet for ca. en fjerdedel af slægtsplejefamilierne (tabel 6.2). Dette resultat stemmer fint overens med, at en af forskellene på de to plejefamilietyper netop er, at de traditionelle plejefamilietyper har en generel plejegendkendelse, mens slægtsplejeforældre alene er godkendt som plejeforældre til specifikke børn, som de kendte på forhånd.²¹

TABEL 6.2

Plejefamilierne fordelt efter deres erfaring med andre plejebørn, særskilt efter barnets plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Plejefamilien har på undersøgelsestidspunktet også andre plejebørn	15	59***
Plejefamilien har tidligere haft andre plejebørn	12	24**
Plejefamilien har aldrig haft andre plejebørn	73	17***
Procent i alt	100	100
Procentgrundlag	157	256

Anm.: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

I de plejefamilier, hvor der er andre plejebørn end det, som er udtrukket til undersøgelsen, er der ikke signifikant forskel på antallet af plejebørn mellem slægtsplejefamilierne og de traditionelle plejefamilier (tabel 6.3).

Som tabel 6.3 viser, har lidt over halvdelen af plejefamilierne med flere plejebørn kun to plejebørn, uanset om der er tale om slægtspleje eller traditionel familiepleje. Ca. en tredjedel af plejefamilierne med flere plejebørn har i alt tre plejebørn, og de øvrige plejefamilier har fire plejebørn eller mere.

21. Slægtsplejefamiliernes specifikke godkendelse til at være plejefamilie for børn, de kender godt forud for anbringelsen, betyder, at der er stor sandsynlighed for, at børn, der er anbragt i samme slægtsplejefamilie, er søskende.

TABEL 6.3

Plejefamilierne med flere plejebørn fordelt efter antal plejebørn, særskilt efter plejefamilietyper. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
2 plejebørn	57	57
3 plejebørn	35	30
4 eller flere plejebørn	9	13
Procent i alt	101	100
Procentgrundlag	23	149

Anm.: Der er ikke signifikant sammenhæng mellem plejefamilietyper og antallet af plejebørn.

ANDRE BØRN I HUSSTANDEN SAMLET SET

Alt i alt bor en betydeligt større del af plejebørnene i de traditionelle plejefamilier i en husstand, hvor der også bor andre børn, hvad enten de er plejefamiliens egne hjemmeboende børn eller andre plejebørn. Nærmere bestemt bor henholdsvis 73 pct. af plejebørnene i traditionelle plejefamilier og 43 pct. af de slægtsanbragte sammen med mindst et andet barn.

OPSAMLING

Langt størstedelen af både de traditionelle plejeforældre og slægtsplejeforældrene har selv børn. Det er dog særligt usædvanligt blandt slægtsplejeforældrene ikke selv at have børn. Plejeforældrenes biologiske børn er dog som oftest flyttet hjemmefra, så kun en tredjedel af plejeforældrene uanset plejefamilietype har egne hjemmeboende børn. Relationen mellem plejebarnet og plejeforældrenes egne børn er oftere mere tæt i slægtsplejefamilierne. Det er ikke overraskende, da slægtsplejeforældrenes egne børn ofte er plejebarnets biologiske forældre.

Hovedparten af de traditionelle plejefamilier har enten også andre plejebørn på undersøgelsestidspunktet end det barn, vi fokuserer på i denne undersøgelse, eller har tidligere haft andre plejebørn. Blandt slægtsplejefamilierne har tre fjerdedele derimod aldrig haft andre plejebørn end det, der indgår i denne undersøgelse.

Samlet set bor lidt under halvdelen af plejebørnene i slægtsplejefamilierne og tre fjerdedele af plejebørnene i de traditionelle plejefamilier sammen med mindst et andet barn. Selvom vi i den statistiske analyse ikke har mulighed for at kontrollere for køn og alder af de andre børn i plejefamilierne, indikerer dette fund i relation til Triseliotis forskningsoversigt (1989), som blev nævnt i starten af kapitlet, at plejebørnene i slægtsplejefamilierne på dette område kan have mere gunstige opvækstvilkår end plejebørnene i de traditionelle plejefamilier.

ANBRINGELSESFORLØBET

Slægtspleje er ofte blevet fremhævet som en særlig stabil anbringelsesform. Talrige internationale undersøgelser har således vist, at børn, der anbringes i slægten, i højere grad end andre plejebørn forbliver i den samme plejefamilie gennem hele anbringelsen. Der går længere tid, før de slægtsanbragte børn bliver hjemgivet til forældrene, men til gengæld har de mindre risiko for at blive anbragt uden for hjemmet igen efter hjemgivelsen (fx Geen & Berrick, 2002; Lernihan & Kelly, 2008).

Fra Danmark ved vi, at blandt 11-årige plejebørn er de, som er anbragt i slægten, gennemsnitligt blevet anbragt uden for hjemmet i en senere alder, deres anbringelse/anbringelser har samlet set været i kortere tid, og de har oplevet færre skift i omsorgsmiljøer i form af forskellige anbringelser og hjemgivelser end andre plejebørn (Egelund et al., 2008).

Internationale undersøgelser har desuden påpeget, at børn anbragt i slægten ofte har kunnet blive boende i lokalområdet og derved mindre hyppigt må skifte daginstitution eller skole i forbindelse med anbringelsen (Holtan, 2002). Det kan have fordele for plejebarnet, som lettere kan fastholde en hyppig kontakt til forældre og søskende, og bruddet føles mindre dramatisk for barnet (ibid).

I dette kapitel belyser vi, hvad der ligger forud for anbringelsen af plejebørnene i denne undersøgelse i form af tidligere anbringelser, plejeforældrenes forudgående kendskab og relation til plejebarnet, samt hvem der tog initiativ til anbringelsen. Desuden gennemgår vi det for-

melle grundlag for anbringelsen og ser på, i hvor høj grad plejebørnene har måttet skifte skole og nærmiljø i forbindelse med anbringelsen.

TIDLIGERE ANBRINGELSER

Børn, der bliver anbragt i slægtspleje, er langt oftere end børn anbragt i traditionel familiepleje anbragt for første gang. Således har en fjerdedel af børnene i slægtspleje og halvdelen af børnene i traditionel familiepleje tidligere været anbragt uden for hjemmet. Forskellen er stærk signifikant.

Tablet 7.1 viser de tidligere anbragte plejebørns tidligere anbringelsessteder. Tabellen viser, at en større del af de slægtsanbragte børn også ved den tidligere anbringelse uden for hjemmet var i pleje hos deres nuværende plejefamilie, om end forskellen ikke er signifikant. Det betyder, at selv blandt de plejebørn, der oplever flere skift i omsorgsmiljøer pga. gentagne anbringelser uden for hjemmet med hjemgivelser indimellem, oplever de slægtsanbragte børn færre omsorgsmiljøer med nye voksne og omgivelser at forholde sig til, da de oftere vender tilbage til den samme plejefamilie ved en ny anbringelse.

TABEL 7.1

De tidligere anbragte plejebørn fordelt efter tidligere anbringelsessteder, særskilt efter barnets nuværende plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Har tidligere været anbragt i den aktuelle plejefamilie	15	6
Har været i (anden) slægtspleje	5	9
Har været i netværkspleje	0	2
Har været i (anden) traditionel familiepleje	33	28
Har været på døgninstitution eller opholdssted	49	53
Andet anbringelsessted	10	15
Procentgrundlag	39	125

Anm.: Der er ikke signifikant forskel på andelen af tidligere anbragte plejebørn i henholdsvis slægtspleje og traditionel familiepleje, der har været anbragt på forskellige anbringelsessteder.

Generelt viser tabel 7.1 ingen signifikante forskelle mellem de to grupper af tidligere anbragte plejebørns anbringelseshistorie. Hovedtendensen er uanset den nuværende plejefamilietype, at ca. halvdelen af de tidligere

anbragte plejebørn har været anbragt på institution eller på socialpædagogisk opholdssted, og ca. en tredjedel har været anbragt i en traditionel plejefamilie (som ikke er deres nuværende plejefamilie).

Praktisk talt alle tidligere anbragte plejebørn uanset plejefamilie-type har ifølge plejeforældrene maksimalt være anbragt tre gange forud for anbringelsen på undersøgelsestidspunktet. Gennemsnitligt har tidligere anbragte børn og unge i slægtspleje været anbragt 1,3 gang tidligere, mens det gennemsnitlige tidligere antal anbringelser for børn og unge i traditionel familiepleje er 1,4. De to grupper plejebørn adskiller sig dermed ikke signifikant fra hinanden på dette punkt. Derimod har de tidligere anbragte børn, som nu er i traditionel familiepleje, gennemsnitligt været anbragt signifikant længere end de tidligere anbragte børn i slægtspleje. De tidligere anbragte børn i traditionel familiepleje har gennemsnitligt været anbragt i 3,5 år før anbringelsen på undersøgelsestidspunktet, mens de tidligere anbragte i slægtspleje gennemsnitligt har anbringelser med en samlet varighed på 1,9 år bag sig.

TVANGSANBRINGELSER

Undersøgelse af familiepleje i Københavns Kommune viser, at anbringelser i slægten yderst sjældent (3 pct.) er foretaget uden forældrenes samtykke, mens det sker i 16 pct. af de øvrige plejefamilieanbringelser (Nielsen, 2002). I nærværende undersøgelse finder vi også færre tvangs-anbragte blandt plejebørnene anbragt i slægten end blandt plejebørnene hos de traditionelle plejefamilier. Forskellen er dog mere begrænset end i undersøgelsen fra København, og den er ikke statistisk signifikant. Som det fremgår af tabel 7.2, er 8 pct. af plejebørnene i slægtsplejefamilier og 12 pct. af plejebørnene i traditionelle plejefamilier anbragt med tvang.

TABEL 7.2

Plejebørnene fordelt efter anbringelsesparagraffer, særskilt efter plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Frivilligt anbragt (ifølge § 52)	92	87
Tvangsanbragt (ifølge § 58)	8	12
Akut anbragt efter formandsbeslutning (ifølge § 75)	0	1
Procent i alt	100	100
Procentgrundlag	138	243

Anm.: Der findes endvidere otte børn og unge i datamaterialet, som på tidspunktet for dataindsamlingen ikke længere var anbragt, samt otte børn og unge, hvis plejefamilier ikke ved, hvilken paragraf de er anbragt under.

PLEJEFORÆLDRENS FORUDGÅENDE KENSKAB TIL PLEJEBARNET

Som nævnt indledningsvist er godkendelsen som slægtsplejefamilie baseret på, at der forudgående eksisterer en relation mellem barnet og de senere plejeforældre. Vores resultater viser da også, at alle slægtsplejefamilierne kendte deres plejebarn forud for den officielle anbringelse i plejefamilien (tabel 7.3). Blandt de traditionelle plejeforældre er det derimod normen (70 pct.), at plejefamilien ikke kendte plejebarnet forud for anbringelsen.

TABEL 7.3

Plejeforældrene fordelt efter deres forudgående kendskab til plejebarnet, før der blev truffet beslutning om den aktuelle anbringelse, særskilt efter plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Kendte ikke barnet	0	70***
Havde haft barnet i aflastning	5	19***
Barnet havde uformelt boet hos den senere plejefamilie i en eller flere perioder, før plejeforholdet blev godkendt	48	3***
Kendte barnet ad andre veje	57	10***
Procentgrundlag	150	265

Anm.: Der kan ikke summeres til 100 pct., da svarene ikke betragtes som gensidigt udelukkende. To plejefamilier med inkonsistente besvarelser indgår ikke. * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Vores resultater viser, at det er relativt almindeligt, at en aflastningsfamilie udvikler sig til en egentlig plejefamilie. Således har en femtedel af plejebørnene i de traditionelle plejefamilier tidligere været i aflastning i plejefamilien. I forhold til anbringelser i slægten er en sådan udvikling dog mere usædvanlig, idet kun 1 ud af 20 slægtsanbragte tidligere har været i aflastning i deres slægtsplejefamilie.

Derimod viser tabel 7.3, at halvdelen af de slægtsanbragte plejebørn i en eller flere perioder uformelt har boet hos deres senere plejefamilie, før plejeforholdet blev godkendt. Dette resultat giver en fornemmelse af, at mange børn og unge bor hos slægtninge, uden at der nødvendigvis er en børnesag på dem, og uden at de optræder som anbragte uden for hjemmet i registrene.

Tabel 7.4 viser, at blandt de plejeforældre, der kendte barnet forud for anbringelsen, havde slægtsplejeforældrene – ifølge dem selv – signifikant tættere relationer med plejebarnet, end det er tilfældet for de traditionelle plejeforældre. Blandt slægtsplejeforældrene betegner 81 pct. således deres relation til plejebarnet forud for anbringelsen som 'tæt' eller 'særlig tæt', mens det samme er tilfældet for 57 pct. af de traditionelle plejeforældre, som kendte deres plejebarn forud for anbringelsen.

TABEL 7.4

Plejeforældrene med forudgående kendskab til plejebarnet fordelt efter deres relation til barnet, inden plejeforholdet startede, særskilt efter plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Særlig tæt	56	28
Tæt	25	29
Ikke særlig tæt	15	20
Ikke tæt	5	22
Procent i alt	101	99
Procentgrundlag	154	89

Anm.: Gamma = 0,480, $p < 0,001$.

INITIATIVTAGER I FORHOLD TIL PLEJEFORHOLDET

Svarprocenten er relativt lav for oplysningerne i tabel 7.5 i forhold til svarprocenten for de resterende spørgsmål i spørgeskemaet. Ned til 76 pct. af de 424 traditionelle plejeforældre og slægtsplejeforældre i datasættet har svaret på spørgsmålene om tiden for anbringelsen.

Som det fremgår af tabel 7.5, har ca. en tredjedel af de slægtsanbragte plejebørn allerede før, anbringelsen officielt kom på tale, ytret ønske om at komme i pleje hos den senere plejefamilie. Da 30 pct. af de traditionelle plejefamilier, som vist i tabel 7.3, kendte plejebarnet forud for anbringelsen, har en del børn og unge også haft mulighed for at gøre opmærksom på, at de gerne ville i pleje hos familier, de kendte, men som ikke direkte var en del af deres slægt eller netværk som eksempelvis en aflastningsfamilie. En sjettedel af børnene i traditionel plejefamilie har forud for anbringelsen uopfordret gjort opmærksom på, at de gerne vil i pleje hos familien.

I op mod halvdelen af slægtsanbringelserne har barnets forældre/forælder forud for inddragelse af kommunen taget kontakt til den senere plejefamilie for at forhøre sig, om de vil tage barnet i pleje. Op mod halvdelen af slægtsplejeforældrene har ligeledes kontakten barnets forældre forud for inddragelse af kommunen for at gøre opmærksomme på, at de gerne ville tage barnet i pleje. Den type initiativer fra henholdsvis forældre og senere plejefamilier er derimod usædvanlige forud for en anbringelse i en traditionel plejefamilie. Således har barnets forældre kun ved 1 ud af 12 af anbringelserne i de traditionelle plejefamilier rettet henvendelse til den senere plejefamilie forud for inddragelsen af kommunen. Mens kun 1 ud af 20 af de traditionelle plejefamilier forud for inddragelsen af kommunen har henvendt sig til barnets forældre i det øjemed at blive plejefamilie for barnet.

Tabel 7.5 viser desuden, at den hyppigste initiativform for både barnets forældre og for de senere plejefamilier er at gøre kommunen opmærksom på, at man ønsker, at barnet kommer i pleje i den senere plejefamilie. Forud for ca. to tredjedele af de nuværende slægtsanbringelser har barnets forældre/forælder specifikt bedt kommunen om, at barnet kom i pleje i den senere slægtsplejefamilie. Ligeledes forud for en tredjedel af slægtsanbringelserne har den senere slægtsplejefamilie selv kontakten barnets kommune for at gøre opmærksom på, at de gerne ville

tage barnet i pleje. Begge disse forhold gør sig gældende for under en fjerdedel af anbringelserne i traditionelle plejefamilier.

TABEL 7.5

Andel af plejefamilieanbringelserne, hvor der blev foretaget forskellige henvendelser før iværksættelsen af anbringelsen, særskilt efter plejefamilietype og henvendelse. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Barnet havde uopfordret ytret ønske om at komme i pleje hos plejefamilien, før det officielt kom på tale	36	17***
Barnets forældre/forælder kontaktede plejefamilien, før kommunen blev inddraget, for at forhøre sig, om de ville være interesserede i at tage barnet i pleje	48	8***
Plejeforældrene kontaktede barnets forældre/forælder, før kommunen blev inddraget, for at gøre opmærksom på, at de gerne ville tage barnet i pleje	46	5***
Barnets forældre/forælder bad hjemkommunen om, at barnet kom i pleje hos plejefamilien	63	24***
Plejeforældrene kontaktede selv barnets kommune for at gøre opmærksom på, at de gerne ville tage barnet i pleje	65	22***
Procentgrundlag	123-133	200-210

Anm.: Andelene kan ikke summeres til 100 pct., da kategorierne ikke er gensidigt udelukkende.

* p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001.

Alt i alt giver tabel 7.5 indtryk af, at både forældre og senere slægtsplejefamilier i høj grad selv har taget initiativet til at iværksætte, at barnet blev anbragt i netop denne plejefamilie. Selvom kommunerne efter anbringelsesreformen altid skal overveje, om en anbringelse i slægten er en mulighed, tyder denne undersøgelse hermed på, at initiativet til iværksættelse af anbringelser i slægten ofte kommer fra barnet, forældrene og/eller de senere slægtsplejeforældre selv. I relation hertil har henholdsvis en nyere svensk og en nyere britisk undersøgelse netop påvist, at socialarbejdere ofte ikke overvejer en anbringelse i slægten som en mulighed. Slægtsanbringelserne kommer derimod ofte i stand ved, at de senere slægtsplejeforældre selv gør opmærksomme på, at de gerne vil tage barnet i pleje (Farmer, 2007; Linderot, 2006).

Når vi alene fokuserer på de slægtsanbragte børn og unge, tegner der sig et billede af, at barnets forældre i højere grad henvender sig til

bedsteforældrene frem for til andre slægtninge for at spørge, om de vil tage barnet i pleje (60 pct.). Forældrene til børn anbragt hos bedsteforældre har også signifikant hyppigere bedt deres kommune om, at barnet kom i pleje hos netop dem, end det er tilfældet for børn anbragt hos andre slægtninge (81 pct.). Ønsket om, at et barn anbringes hos bedsteforældrene, udtrykkes dog ikke alene af barnets forældre. Bedsteforældrene har også i lidt højere grad end andre slægtsplejeforældre selv gjort barnets forældre opmærksomme på, at de gerne ville tage barnet i pleje (55 pct.). Derimod har bedsteforældrene ikke oftere end andre slægtsplejeforældre selv henvendt sig direkte til barnets kommune for at gøre opmærksom på, at de gerne ville tage barnet i pleje (61 pct.).

For de relativt få børn og unge, der er i slægtspleje hos deres søskende eller halvsøskende, tegner der sig derimod et væsentligt andet billede. Her har halvdelen af børnene og de unge selv uopfordret gjort opmærksom på, at de gerne ville i pleje hos den senere slægtsplejefamilie, før det officielt kom på tale. 8 ud af de 9 personer, der efterfølgende fik deres søskende eller halvsøskende i slægtspleje, har desuden selv taget kontakt til barnets kommune for at gøre opmærksom på, at de gerne ville tage barnet i pleje. Derimod er kun én af de slægtsplejeforældre, der har søskende eller halvsøskende i pleje, forud for inddragelse af kommunen blevet spurgt af barnets forældre, om de ville tage barnet i pleje.

SKIFT I BARNETS SKOLE OG NÆRMILJØ

Ligesom både internationale undersøgelser og en undersøgelse fra Københavns Kommune (Holtan, 2002; Nielsen, 2002) finder vi, at en anbringelse i slægtspleje signifikant sjældnere medfører, at barnet eller den unge må skifte nærmiljø, end hvis der er tale om en traditionel familieplejeanbringelse. Hvor 57 pct. af de slægtsanbragte i undersøgelsen var flyttet til et andet nærmiljø, da de kom i pleje, var det tilfældet for 82 pct. af de anbragte i traditionel familiepleje. Ca. en tredjedel måtte skifte skole i forbindelse med, at de flyttede til plejefamilien, og her er der overraskende nok ikke forskel på, om det er en slægtsplejefamilie eller en traditionel plejefamilie.²²

22. Den manglende forskel mellem andelen af slægtsanbragte og plejebørn i traditionelle plejefamilier, der skulle skifte skole i forbindelse med anbringelsen, på trods af at langt flere af de sidst-

VARIGHED AF DEN NUVÆRENDE ANBRINGELSE

Der er meget stor variation i varigheden af de fortløbende anbringelser i både slægtspleje og traditionel familiepleje. Plejebørnene havde, da vi indsamlede spørgeskemaoplysningerne, været anbragt hos deres plejefamilier mellem 3 måneder og 20 år og 6 måneder. De forløbende slægtsanbringelser havde da været 6 ½ år i gennemsnit, mens de forløbende anbringelser i traditionelle plejefamilier gennemsnitligt havde været 7 ½ år, hvilket er signifikant længere end slægtsanbringelserne.²³ Plejebørnene i slægtspleje blev anbragt hos deres nuværende plejefamilie, da de var ca. 7 ½ år i gennemsnit, mens plejebørnene i traditionel familiepleje blev anbragt signifikant tidligere i deres nuværende plejefamilie, da de var ca. 6 år i gennemsnit ved anbringelsen. Også her er der dog enorm variation, da nogle plejebørn har været anbragt i deres nuværende plejefamilie siden fødslen, mens andre først blev anbragt der som 17-årige.

OPSAMLING

Vi finder, at børn og unge i slægtspleje ofte har boet hos deres senere plejefamilie, før anbringelsen blev formaliseret. Halvdelen af de slægtsanbragte plejebørn har således boet hos deres plejefamilie forud for anbringelsen. Til gengæld er den aktuelle anbringelse væsentligt oftere den første formelle anbringelse uden for hjemmet for plejebørnene i slægtsplejefamilier end for plejebørn i traditionelle plejefamilier. Alt i alt peger undersøgelsen på, at børn og unge i slægtspleje – i hvert fald formelt – har været anbragt uden for hjemmet i en mindre del af deres liv, da de også gennemsnitligt er anbragt i deres nuværende plejefamilie i en senere alder og har været anbragt der i kortere tid end plejebørnene i de traditionelle plejefamilier.

Blandt de plejebørn, der har været anbragt tidligere, har plejebørnene i slægtsplejefamilierne lidt hyppigere også været anbragt i deres nuværende plejefamilie under en tidligere anbringelse uden for hjemmet, hvorved selv de tidligere anbragte børn og unge i slægtspleje samlet set

nævnte måtte skifte nærmiljø i forbindelse med anbringelsen, kan skyldes, at der er forskel på, hvor stor en del af de to grupper af plejebørn, der var skolesøgende på anbringelsestidspunktet. Det er desværre ikke muligt at kontrollere for dette.

23. De relativt få anbringelser, der var ophørt umiddelbart før dataindsamlingen, indgår ikke i disse beregninger.

har skullet forholde sig til færre forskellige omsorgsmiljøer og omsorgspersoner end andre tidligere anbragte plejebørn. Blandt de tidligere anbragte plejebørn har de forudgående anbringelser desuden samlet set været signifikant kortere for de slægtsanbragte børn og unges vedkommende.

Alle slægtsplejeforældrene kendte deres plejebarn forud for anbringelsen, mens det var tilfældet for ca. en tredjedel af de traditionelle plejeforældre. Blandt de plejeforældre, der kendte plejebarnet forud for anbringelsen, er der en signifikant tendens til, at slægtsplejeforældrene havde en tættere relation til deres senere plejebarn, end de traditionelle plejeforældre havde.

Vi har desuden identificeret et betydeligt initiativ blandt både forældre og senere plejeforældre forud for en anbringelse af et barn eller en ung i slægten. Ca. halvdelen af forældrene har således kontaktet de senere plejeforældre for at spørge, om de ville tage barnet i pleje, og ca. halvdelen af de senere slægtsplejeforældre har kontaktet barnets forældre for at gøre opmærksomme på, at de gerne ville tage barnet i pleje. Derudover har ca. to tredjedele af forældrene til de senere slægtsanbragte børn bedt kommunen om, at barnet kom i pleje i netop den plejefamilie, og to tredjedele af de senere slægtsplejeforældre har selv kontaktet barnets hjemkommune for at gøre opmærksomme på, at de ønskede at tage barnet i pleje.

Størstedelen af plejebørnene måtte skifte nærmiljø, da de flyttede ind hos plejefamilien, men det forekommer dog signifikant mindre hyppigt, når der er tale om en anbringelse i slægten. Derimod er der ikke forskel på, hvor stor en andel af plejebørnene i de to plejefamilietyper, der måtte skifte skole i forbindelse med anbringelsen.

Vi finder ingen signifikant forskel på andelen af børn og unge anbragt uden forældrenes samtykke i henholdsvis slægtspleje og traditionel familiepleje.

PLEJEBØRNENES PLADS OG HVERDAGSLIV I PLEJEFAMILIERNE

I dette kapitel vil vi belyse relationen mellem plejebarn og plejeforældre, i hvor høj grad henholdsvis slægtsplejefamilier og traditionelle plejefamilier opfatter deres plejebarn som en del af deres familie, hvilket niveau af konflikter de oplever i dagligdagen med plejebarnet, samt hvad de i det daglige foretager sig og taler med plejebarnet om.

PLEJEBØRNENES PLADS I PLEJEFAMILIERNE

Foruden den allerede eksisterende tætte relation, der som oftest fandtes mellem plejebarn og plejeforældre fra slægten ved anbringelsen (kapitel 7), er der en signifikant tendens til, at slægtsplejeforældre oftere end traditionelle plejeforældre føler, at de og plejebarnet er blevet knyttet endnu tættere til hinanden i løbet af det sidste år.²⁴ På trods af dette er der dog ingen forskel på, hvordan henholdsvis slægtsplejeforældre og traditionelle plejeforældre vurderer deres nuværende relation til plejebarnet. Blandt de centrale plejeforældre, som har udfyldt spørgeskemaet, finder 60 pct., at der er et 'særdeles tæt' forhold mellem dem og plejebarnet. 36 procent finder, at forholdet er 'tæt', og de sidste 4 pct. finder, at forholdet 'ikke er

24. Gamma = 0,203, $p < 0,05$.

særlig tæt'. Forholdet mellem den centrale plejeforælder og barnet er ofte tættere end forholdet mellem plejeforælderens partner og plejebarnet. Således mener 48 pct. af de centrale plejeforældre, at forholdet mellem deres partner og plejebarnet er 'særdeles tæt'.

Til trods for at den aktuelle nærhed i relationen mellem plejebarn og plejeforældre ikke adskiller sig mellem slægtsplejefamilier og traditionelle plejefamilier, er der en klar tendens til, at slægtsplejeforældre i højere grad end traditionelle plejefamilier opfatter deres plejebarn som en integreret del af deres familie (tabel 8.1). Samtlige bedsteforældre, der har børnebørn i slægtspleje, har angivet, at plejebarnet er en fuldstændig integreret del af familien.

TABEL 8.1

Plejefamilierne fordelt efter plejeforældrenes vurdering af plejebarnets plads i familien, særskilt efter plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Han/hun er fuldstændig som en del af vores familie	90	71
Han/hun er næsten som en del af vores familie	9	26
Han/hun er lidt udenfor i familien	1	2
Han/hun er fuldstændig udenfor og ikke en del af familien	0	1
Procent i alt	100	100
Procentgrundlag	156	266

Anm.: Gamma = 0,543, $p < 0,001$.

Selvom plejeforældrenes vurdering af, i hvor høj grad plejebarnet er integreret i plejefamilien, adskiller sig mellem slægtsplejefamilier og traditionelle plejefamilier, vurderer plejeforældrene i de to plejefamilietyper, at deres plejebørn har identiske oplevelser af, hvem der er barnets nærmeste familie. Plejeforældrene mener i 69 pct. af tilfældene, at barnet opfatter plejeforældrene selv som sin nærmeste familie. I de resterende tilfælde mener ca. halvdelen, at barnet opfatter sine biologiske forældre som sin nærmeste familie, mens den anden halvdel mener, at barnet i lige høj grad opfatter de to forældrepar som sin nærmeste familie.

KONFLIKTER I DAGLIGDAGEN

Der er en signifikant sammenhæng mellem plejefamilietypen og niveauet af konflikter, som plejeforældrene oplever med plejebarnet i dagligdagen. Slægtsplejefamilierne angiver således generelt færre konflikter med deres plejebarn end de traditionelle plejefamilier (tabel 8.2). Hver tyvende slægtsplejeforælder finder, at de har 'en del konflikter' eller 'en meget konfliktfyldt hverdag' med plejebarnet, hvorimod det gælder for hver ottende traditionelle plejeforælder. I den anden ende af spekteret har henholdsvis fire femtedele af slægtsplejeforældrene og to tredjedele af de traditionelle plejeforældre 'sjældent/aldrig' eller 'få konflikter' med plejebarnet i dagligdagen.

TABEL 8.2

Plejefamilierne fordelt efter plejeforældrenes vurdering af omfanget af deres konflikter med plejebarnet i dagligdagen, særskilt efter plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Dagligdagen er sjældent/aldrig præget af konflikter	37	23
Få konflikter i dagligdagen	41	44
Nogle konflikter i dagligdagen	18	20
En del konflikter i dagligdagen	4	10
En meget konfliktfyldt dagligdag	1	3
Procent i alt	101	100
Procentgrundlag	156	266

Anm.: Gamma = 0,267, $p < 0,01$.

Der er ingen statistisk afhængighed mellem typen af slægtskab mellem plejebarn og slægtsplejeforældre og omfanget af konflikter mellem dem i dagligdagen.

HVERDAGSLIVET I PLEJEFAMILIERNE

FÆLLES AKTIVITETER

Vi har spurgt plejeforældrene, hvor ofte de foretager en række forskellige aktiviteter (såsom spil/leg, at se fjernsyn, lektielæsning, forskellige huslige

gøremål, deltagelse i arrangementer og fælles spisning) sammen med plejebarnet. Dette er interessant, fordi disse dagligdagsaktiviteter kan betragtes som en indikator for styrken af fællesskabet i familien. De aktiviteter, som plejeforældre og plejebørn oftest foretager sig sammen, er at spise sammen. Uanset hvilken type plejefamilie, der er tale om, spiser 92 pct. af plejeforældrene næsten dagligt aftensmad sammen med plejebarnet. Plejefamilierne spiser lidt mindre hyppigt morgenmad end aftensmad sammen, og de traditionelle plejefamilier spiser signifikant oftere morgenmad sammen, end det sker i slægtsplejefamilierne. I 77 pct. af de traditionelle plejefamilier spiser plejeforældrene og plejebarnet næsten dagligt morgenmad sammen, mens det sker i 61 pct. af slægtsplejefamilierne.

Der er ligeledes signifikante sammenhænge mellem plejefamilietypen, og hvor ofte plejeforældrene henholdsvis læser lektier, spiller/leger og dyrker fritidsaktiviteter sammen med plejebarnet. Alle disse aktiviteter foretager de traditionelle plejeforældre hyppigere end slægtsplejeforældrene sammen med deres plejebarn. Eksempelvis læser 64 pct. af de traditionelle plejeforældre lektier med plejebarnet flere gange om ugen, mens den tilsvarende andel blandt slægtsplejeforældrene er 46 pct.

Efter indtagelse af måltider er det at se fjernsyn sammen den hyppigst forekommende fællesaktivitet i plejefamilierne. Uanset plejefamilietypen ser ca. to tredjedele af plejefamilierne fjernsyn sammen med barnet flere gange om ugen.

I forhold til de øvrige mindre hyppigt forekommende aktiviteter er der ingen signifikante tendenser til, at plejefamilien hyppigere er fælles om dem i den ene type plejefamilie end i den anden. Hverdagslivet ligner altså hinanden i de to plejefamilietyper med hensyn til hyppigheden af plejeforældres samvær med plejebarnet omkring madlavning, andre huslige gøremål, indkøb/shopping og deltagelse i udflugter og arrangementer.

SAMTALER MELLEML BARN OG PLEJEFORÆLDRE

Plejeforældrene har angivet, hvor ofte de taler med plejebarnet om en række forskellige emner. Det emne, som de hyppigst taler sammen om, er plejebarnets skole eller klub, som de næsten dagligt taler om i 85 pct. af de traditionelle plejefamilier og i 73 pct. af slægtsplejefamilierne. Der er en signifikant tendens til, at de traditionelle plejeforældre hyppigere end slægtsplejeforældrene taler med plejebarnet om dets skole eller klub.

Henholdsvis barnets forhold til venner/andre børn og barnets fritidsaktiviteter er også hyppige samtaleemner mellem plejeforældre og plejebørn. Der bliver snakket om barnets fritidsinteresser med den samme hyppighed i de to plejefamilier, mens der er en signifikant tendens til, at de traditionelle plejeforældre hyppigere taler med plejebarnet om venner og relationer til andre børn. Desuden er der en signifikant tendens til, at de traditionelle plejeforældre oftere taler med plejebarnet om barnets forhold til skolelærere, om end dette emne ikke rundes så meget som de ovenfor nævnte i nogen af plejefamilytyperne. Da analyserne af plejebørnenes skoleliv og kammeratskabsrelationer viser, at en større del af plejebørnene i de traditionelle plejefamilier har problemer på disse områder (kapitel 11 og 12), er der formodentligt et særligt stort behov for at tale om disse emner i de traditionelle plejefamilier.

I forhold til de øvrige angivne samtaleemner er der ikke signifikant tendens til, at der bliver talt mere om dem i den ene eller den anden plejefamilytype. Ca. halvdelen af plejeforældrene taler med deres plejebarn om dets fysiske og psykiske sundhed og velbefindende flere gange om ugen, og en tredjedel taler med barnet om dets biologiske forældre flere gange om ugen. Det emne, der mindst hyppigt behandles, er, hvorfor barnet ikke kan bo hos moren og faren og derfor er i pleje. Det taler 21 pct. af plejefamilierne aldrig med deres plejebarn om.

OPSAMLING

Slægtsplejeforældre oplever i højere grad end traditionelle plejeforældre deres plejebarn som en fuldstændig integreret del af plejefamilien. Det er således tilfældet for henholdsvis 9 ud af 10 og 7 ud af 10 plejeforældre fra disse plejefamilytyper. Stort set alle de øvrige plejeforældre oplever næsten deres plejebarn som en del af familien, og stort set ingen oplever deres plejebarn som lidt udenfor i familien eller fuldstændig udenfor i familien. På trods af forskellen i graden af plejebarnets integration i plejefamilien, så er der ingen forskel mellem de to plejefamilytyper i forhold til, hvor nær en relation plejeforældrene oplever, at der er mellem dem selv og plejebarnet. Groft sagt oplever alle plejeforældre, at de har en 'tæt' eller 'særdeles tæt' relation til deres plejebarn.

Dagligdagen i plejefamilierne ligner langt hen ad vejen hinanden i forhold til, hvilke aktiviteter plejeforældre og plejebarn foretager sig

sammen. Slægtsplejeforældre er dog sjældnere end traditionelle plejeforældre sammen med barnet om at læse lektier, spille og lege samt dyrke fritidsaktiviteter. Slægtsplejeforældre taler desuden mere sjældent med barnet om barnets skole eller klub, om barnets forhold til venner og andre børn samt om barnets forhold til skolelærere. Slægtsplejeforældre oplever også færre konflikter med deres plejebarn end traditionelle plejefamilier.

SAMARBEJDE OG SAMVÆR MED DE BIOLOGISKE FORÆLDRE

Plejebarnets samvær og plejeforældrenes samarbejde med barnets forældre er i den internationale forskning blevet fremhævet både som en styrke og som et særlig sårbart aspekt ved anbringelser i slægten. Der er blevet lagt vægt på, at børn i slægtspleje bevarer en hyppigere kontakt med deres forældre end børn i traditionel familiepleje (Holtan, 2002). Slægtsplejeforældre finder ikke i samme grad som andre plejeforældre, at barnets samvær med forældrene udgør en belastning for plejefamilien (Havik, 2007), ligesom det kan være en fordel for barnet og familien, at forældre og slægtsplejeforældre kender hinanden og har et fælles netværk (Holtan, 2002). Samtidig er netop de følelsesmæssige relationer og det fælles netværk mellem forældre og slægtsplejeforældre dog en potentiel kilde til konflikt mellem parterne (ibid).

PLEJEBARNETS KONTAKT MED SINE BIOLOGISKE FORÆLDRE UNDER ANBRINGELSEN

BESØGSKONTAKT MED MOR OG FAR

Vi finder ikke en signifikant entydig sammenhæng mellem plejefamilytypen og hyppigheden af barnets besøg hos sin biologiske mor. Der er dog statistisk afhængighed mellem plejefamilytypen og besøgsfrekvensen.

Mønsteret er blot ikke entydigt, som det fremgår af tabel 9.1. Dobbelt så mange slægtsplejeanbragte besøger deres mor ca. en gang om ugen eller hyppigere, end det er tilfældet blandt børn i traditionel familiepleje. I stedet besøger dobbelt så mange børn i traditionel familiepleje deres mor ca. en gang om måneden, end det er tilfældet blandt slægtsanbragte. Der er ca. lige mange slægtsanbragte og anbragte i traditionelle plejefamilier, der aldrig eller kun meget sjældent besøger deres mor. Det drejer sig om 39-42 pct.

TABEL 9.1

Plejebørnene fordelt efter hyppigheden af deres besøg hos deres biologiske mødre, særskilt efter barnets plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Ingen besøg	21	26
Kun meget sjældne/uregelmæssige besøg	18	16
Sjældnere end 1 gang om måneden	13	10
Ca. 1 gang om måneden	9	20
Ca. 1 gang hver 14. dag	20	18
Ca. 1 gang om ugen	14	7
Oftere end 1 gang om ugen	6	3
Procent i alt	101	100
Procentgrundlag ¹	126	224

Anm.: $\text{Chi}^2 = 14,67$, 6 df, $p < 0,05$.

1. Børn, hvis mor er død, indgår ikke i procentgrundlaget.

Der er derimod en signifikant entydig sammenhæng mellem hyppigheden af morens besøg i plejefamilien og plejefamilietypen: Børn i slægtspleje får oftere besøg af deres mor, end børn i traditionel familiepleje gør (tabel 9.2).

Mens næsten halvdelen af de slægtsanbragte børn aldrig eller kun meget sjældent får besøg af deres mor på anbringelsesstedet, så gælder det samme for to tredjedele af de anbragte i traditionelle plejefamilier. I den modsatte ende af besøgsspekteret findes de børn, der får besøg af deres mødre mindst en gang om ugen. Det sker for hvert femte barn i slægtspleje, mens kun 1 ud af 50 børn i traditionel familiepleje får besøg af sin mor hver uge. Tendensen til, at flere slægtsanbragte end andre plejebørn ser deres mødre flere gange om ugen, fandt Nielsen også i sin undersøgelse af familiepleje i København (2002).

TABEL 9.2

Plejebørnene fordelt efter hyppigheden af deres biologiske mødres besøg i plejefamilien, særskilt efter barnets plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Ingen besøg	27	36
Kun meget sjældne/uregelmæssige besøg	19	33
Sjældnere end 1 gang om måneden	16	9
Ca. 1 gang om måneden	7	13
Ca. 1 gang hver 14. dag	13	7
Ca. 1 gang om ugen	10	2
Oftere end 1 gang om ugen	8	0
Procent i alt	100	100
Procentgrundlag ¹	129	229

Anm.: Gamma = 0,317, $p < 0,001$.

1. Børn, hvis mor er død, indgår ikke i procentgrundlaget.

Der er derimod ingen statistisk forskel eller sammenhæng mellem hyppigheden af plejebørnenes besøg hos deres fædre og deres plejefamilietype. Som det fremgår af tabel 9.3, besøger mere end to tredjedele af plejebørnene uanset plejefamilietype deres fædre mindre end en gang om måneden, og op mod halvdelen gør det aldrig.

TABEL 9.3

Plejebørnene fordelt efter hyppigheden af deres besøg hos deres biologiske fædre, særskilt efter barnets plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Ingen besøg	44	49
Kun meget sjældne/uregelmæssige besøg	16	14
Sjældnere end 1 gang om måneden	10	5
Ca. 1 gang om måneden	12	14
Ca. 1 gang hver 14. dag	12	14
Ca. 1 gang om ugen eller oftere	7	4
Procent i alt	101	100
Procentgrundlag ¹	124	208

Anm.: Der er ikke statistisk afhængighed mellem plejefamilietypen og hyppigheden af barnets besøg hos sin far.

1. Børn, hvis far er død, indgår ikke i procentgrundlaget.

Tre fjerdedele af børnene får aldrig eller kun sjældent besøg af deres far i plejefamilien uanset plejefamilietype. Der er statistisk afhængighed mel-

lem plejefamilietype og hyppigheden af farens besøg i plejefamilien, men der er ikke tale om en entydig sammenhæng (tabel 9.4).

TABEL 9.4

Plejebørnene fordelt efter hyppigheden af deres biologiske fædres besøg i plejefamilien, særskilt efter barnets plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Ingen besøg	58	55
Kun meget sjældne/uregelmæssige besøg	17	20
Sjældnere end 1 gang om måneden	7	3
Ca. 1 gang om måneden	4	14
Ca. 1 gang hver 14. dag	6	6
Ca. 1 gang om ugen eller oftere	8	2
Procent i alt	100	100
Procentgrundlag ¹	122	212

Anm.: $\text{Chi}^2 = 15,93$, 5 df, $p < 0,01$.

1. Børn, hvis far er død, indgår ikke i procentgrundlaget.

Der er også i forhold til besøg af plejebørnenes fædre i plejefamilien betydeligt flere af de slægtsanbragte, der får besøg hver uge eller oftere, selvom det ikke er lige så udbredt som hyppige besøg af barnets mor. 1 ud af 12 børn i slægtspleje får besøg af sin far hver uge, mens det kun sker for 1 ud af 50 børn i traditionel familiepleje.

Overordnet set er der hverken signifikant forskel på andelen af børn anbragt i slægtspleje og traditionel familiepleje uden besøgskontakt med deres mor eller andelen uden besøgskontakt med deres far. En otendedel af plejebørnene hverken besøger eller får besøg af deres mor, og 2 ud af 5 plejebørn hverken besøger eller får besøg af deres far (beregningen er alene baseret på børn, hvis forældre ikke er afgang ved døden).

ANDEN KONTAKT END BESØGSKONTAKT

Børn, der er anbragt uden for hjemmet, kan foruden besøgskontakt også holde kontakt med deres forældre via telefon, breve, e-mail osv. Også i forhold til disse kontaktformer har mødre til de slægtsanbragte signifikant hyppigere kontakt med deres børn, end mødre til anbragte i traditionelle plejefamilier har (tabel 9.5). Der er i begge typer familiepleje hyppigere kontakt mellem mor og barn via disse kontaktformer end via be-

søg. Alligevel er der en tredjedel af de slægtsanbragte og halvdelen af de anbragte i traditionel familiepleje, som aldrig eller mindre end en gang om måneden taler i telefon, skriver breve og e-mails osv. med deres mødre.

TABEL 9.5

Plejebørnene fordelt efter hyppigheden af deres kontakt med deres biologiske mødre via telefon, brev, e-mail osv., særskilt efter barnets plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Ingen kontakt via telefon, brev, e-mail osv.	13	22
Uregelmæssig kontakt	18	21
Sjældnere end 1 gang om måneden	2	8
Ca. 1 gang om måneden	4	2
Ca. 1 gang hver 14. dag	9	11
Ca. en gang om ugen	20	19
Hyppigere end 1 gang om ugen eller oftere	34	17
Procent i alt	100	100
Procentgrundlag ¹	127	225

Anm.: Gamma = 0,282, p < 0,001.

1. Børn, hvis mor er død, indgår ikke i procentgrundlaget.

Derimod er der ikke forskel på hyppigheden af barnets kontakt med den biologiske far via telefon, breve, e-mail osv. for børn anbragt i de forskellige plejefamilietyper. To tredjedele af fædrene til børn i familiepleje uanset familieplejetypen har aldrig eller uregelmæssigt disse former for kontakt med deres barn.

OMFANGET AF SAMVÆRET MELLEM BARN OG FORÆLDRE

Der er betydelig variation i børnenes samvær med deres forældre i retning af, at langt flere børn i slægtspleje ser faren eller moren hver uge sammenlignet med børn i traditionel familiepleje. Dette synes dog ikke at påvirke henholdsvis slægtsplejeforældres og traditionelle plejeforældres vurdering af omfanget af samvær mellem barn og forældre. Der er således ingen signifikant sammenhæng mellem plejefamilietypen og plejeforældrenes vurdering af, om der er for lidt, passende eller for meget samvær. Der er dog dobbelt så mange traditionelle plejeforældre som slægts-

plejeforældre, der vurderer, at deres plejebarn har for meget samvær med sine forældre (9 pct. over for 4 pct.). Som det fremgår af tabel 9.6, er dette dog den mest sjældent forekommende vurdering af samværets omfang.

TABEL 9.6

Plejebørnene fordelt efter deres plejeforældres vurdering af, om omfanget af samvær mellem barnet og dets forældre er passende for barnet, særskilt efter barnets plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
For lidt samvær	18	14
Passende omfang samvær	78	78
For meget samvær	4	9
Procent i alt	100	101
Procentgrundlag ¹	146	246

Anm.: Der er ikke signifikant sammenhæng mellem plejefamilietypen og plejeforældrenes vurdering af omfanget af samvær mellem barn og forældre.

1. Børn, hvor begge forældre er døde eller bor i udlandet, indgår ikke i procentgrundlaget.

Mere end tre fjerdedele af plejeforældrene vurderer, at barnets samvær med sine forældre har et passende omfang.

Plejeforældrene har ligeledes vurderet, hvor tilfredse de tror, plejebørnene er med kontakten til deres forældre. Der er ikke signifikant statistisk sammenhæng mellem plejefamilietypen og plejeforældrenes vurdering af plejebarnets tilfredshed med kontakten med forældrene, som er vist i tabel 9.7. Hovedparten (61-62 pct.) af plejeforældrene vurderer, at deres plejebarn 'i stor eller meget stor udstrækning' er tilfreds med kontakten til sine forældre.

For både børn og unge i slægtspleje og i traditionel familiepleje, er der en relativt stærk tendens til, at plejeforældrene, der mener, at samværet mellem barn og forældre har et passende omfang for barnet, også vurderer, at plejebarnet i større udstrækning er tilfreds med sin forældrekontakt.

TABEL 9.7

Plejebørnene fordelt efter deres plejeforældres vurdering af, om barnet er tilfreds med kontakten til sine forældre, særskilt efter barnets plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
I stor eller meget stor udstrækning tilfreds	61	62
I nogen udstrækning tilfreds	29	25
I lille udstrækning eller slet ikke tilfreds	10	13
Procent i alt	100	100
Procentgrundlag ¹	124	223

Anm.: Der er ikke signifikant sammenhæng mellem plejefamilietypen og plejeforældrenes vurdering af plejebarnets tilfredshed med kontakten med sine forældre.

1. Børn, hvor begge forældre er døde eller bor i udlandet, indgår ikke i procentgrundlaget.

KVALITETEN AF SAMARBEJDET MED FORÆLDRENE

De traditionelle plejeforældre er signifikant mere tilfredse med samarbejdet med barnets forældre, end slægtsplejeforældrene er (tabel 9.8). Den primære forskel mellem slægtsplejeforældres og traditionelle plejeforældres vurdering af samarbejdet med barnets forældre er, at 30 pct. af de traditionelle plejeforældre finder, at de har et virkelig godt forældresamarbejde, mens kun 19 pct. af slægtsplejeforældrene deler denne holdning. Ligeledes har dobbelt så mange slægtsplejeforældre som traditionelle plejeforældre slet ingen kontakt til barnets forældre, hvilket indikerer, at samarbejdet kan være gået i hårdknude.

Vores resultater tyder hermed på, at forældresamarbejdet kan være mere udfordrende ved anbringelser i slægten. I lyset af dette er det paradoksalt, at slægtsplejeforældre ofte ikke kommer på familieplejekurser og modtager mindre supervision end de traditionelle plejefamilier, da de i disse fora kunne blive bedre rustet til udfordringen.

Der er ikke nævneværdig forskel på, hvordan slægtsplejeforældrene og de traditionelle plejeforældre vurderer, at forældresamarbejdet har udviklet sig i løbet af anbringelsesperioden. En mindre del af plejeforældrene (7-8 pct.) vurderer, at samarbejdet er blevet forværret i løbet af anbringelsesperioden, mens ca. halvdelen af de resterende finder, at samarbejdet er blevet forbedret, og den anden halvdel finder, at samarbejdet ikke har ændret sig i den tid, barnet har boet i plejefamilien.

TABEL 9.8

Plejefamilierne fordelt efter plejeforældrenes vurdering af deres samarbejde med plejebarnets forældre, særskilt efter plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Virkelig godt	19	30
Godt	34	33
Nogenlunde	21	21
Mindre godt	9	5
Dårligt	3	5
Ingen kontakt med barnets forældre	14	7
Procent i alt	100	101
Procentgrundlag ¹	140	219

Anm.: Gamma = -0,209, $p < 0,01$ (ingen kontakt med mor eller far er i denne beregning rangordnet som ringere end et dårligt samarbejde med barnets forældre).

1. Børn, hvor begge forældre er døde eller bor i udlandet, indgår ikke i procentgrundlaget.

Der er ikke signifikant sammenhæng mellem, om de senere slægtsplejeforældre kontaktede barnets forældre, før kommunen blev inddraget, for at gøre opmærksom på, at de gerne ville tage barnet i pleje, og plejeforældrenes vurdering af det nuværende samarbejdet med forældrene. Tilsvarende er der heller ikke sammenhæng mellem, om barnets forældre kontaktede de senere slægtsplejeforældre for at forhøre sig, om de var interesserede i at tage barnet i pleje, før kommunen blev inddraget, og plejeforældrenes vurdering af det nuværende forældresamarbejde. Derimod er der en signifikant tendens til, at plejeforældrene vurderer forældresamarbejdet mere positivt, hvis de selv eller barnets forældre har bedt kommunen om, at barnet kom i pleje hos netop dem.

FORÆLDRENE ACCEPT AF PLEJEFAMILIEN SOM ANBRINGESESSTED FOR BARNET

Plejeforældrene har vurderet, i hvor høj grad henholdsvis barnets mor og far accepterer plejefamilien som bo- og anbringelsessted for barnet. Hverken i forhold til vurderingen af mødrenes eller fædrenes accept er der signifikant sammenhæng mellem plejefamilietypen og graden af forældrenes accept. Ca. 60 pct. af plejeforældrene fra begge plejefamilietyper vurderer, at plejebarnets mor har 'fuld accept' af plejefamilien som barnets bo- og anbringelsessted, og den samme andel vurderer, at plejebarn-

nets far har 'fuld accept' af plejefamilien. Blandt plejeforældrene i de traditionelle plejefamilier vurderer 10 pct., at barnets mor 'slet ikke' eller 'kun i ringe grad' accepterer plejefamilien, og tilsvarende i forhold til farens accept. Lidt færre slægtsplejeforældre savner forældrenes accept af plejefamilien som bo- og anbringelsessted for barnet. 4 pct. af disse vurderer, at barnets mor 'slet ikke' eller 'kun i ringe grad' accepterer plejefamilien, og 8 pct. vurderer, at barnets far 'slet ikke' eller 'kun i ringe grad' accepterer plejefamilien.

OPSAMLING

Vores resultater bekræfter tidligere forskning om, at flere slægtsanbragte børn bevarer en meget hyppig forældrekontakt, særligt i forhold til moren. Mens vores resultater i forhold til forældresamarbejdet tyder på, at det kan være vanskeligere snarere end lettere i slægtsplejefamilierne, sammenlignet med de traditionelle plejefamilier.

I forhold til plejeforældrenes vurdering af omfanget af samvær mellem barn og forældre og af forældrenes accept af plejefamilien som barnets hjem adskiller de to plejefamilytyper sig ikke.

PLEJEBØRNEGENES SUNDHED

Formålet med dette kapitel er at give et indblik i plejebørnenes sundhed og i den forbindelse sammenligne børn i traditionel familiepleje og børn i slægtsplejes sundhed. Flere tidligere studier viser, at anbragte børn i højere grad end ikke-anbragte jævnaldrende har helbredsrelaterede problemer (Egelund et al., 2008; Ottosen & Christensen, 2008). I lyset af disse resultater er det interessant videre at undersøge, om der er systematisk variation i plejebørnenes helbred, afhængigt af hvilken type plejefamilie de er anbragt hos.

International forskning har vist, at børn med udtalte eller multiple helbredsproblemer har mindre sandsynlighed for at blive anbragt i slægtspleje (fx Farmer, 2008; Grogan-Kaylor, 2000). I forhold til plejebørns psykiske og adfærdsmæssige problemer viser en ny forskningsoversigt, at slægtsanbragte børn på tværs af en lang række undersøgelser har et bedre psykisk helbred og færre følelses- og adfærdsmæssige problemer end plejebørn i traditionel familiepleje (Winokur, Holtan & Valentine, 2009). Modsat har Leslie med flere fundet, at der ikke er større forskelle i forekomsten af fysiske, udviklingsmæssige og mentale problemer blandt mindre børn anbragt i henholdsvis slægtspleje og traditionel familiepleje (Leslie et al., 2005).

Først i kapitlet vil vi beskrive de områder, der vedrører plejebørnenes generelle fysiske og psykiske sundhedstilstand, deres overordnede helbred, langvarige sygdomme og handicap samt hyppigheden af deres

lægebesøg. Derefter belyser vi forekomsten af overvægt. I sidste del af kapitlet beskriver vi den psykiske sundhed og trivsel blandt plejebørnene. Denne del omhandler børnenes sociale og psykiske vanskeligheder, og hvilke konsekvenser disse vanskeligheder har for børnenes daglige trivsel, samt børnenes temperament og de eventuelt relaterede vanskeligheder ved opdragelse af plejebørnene.

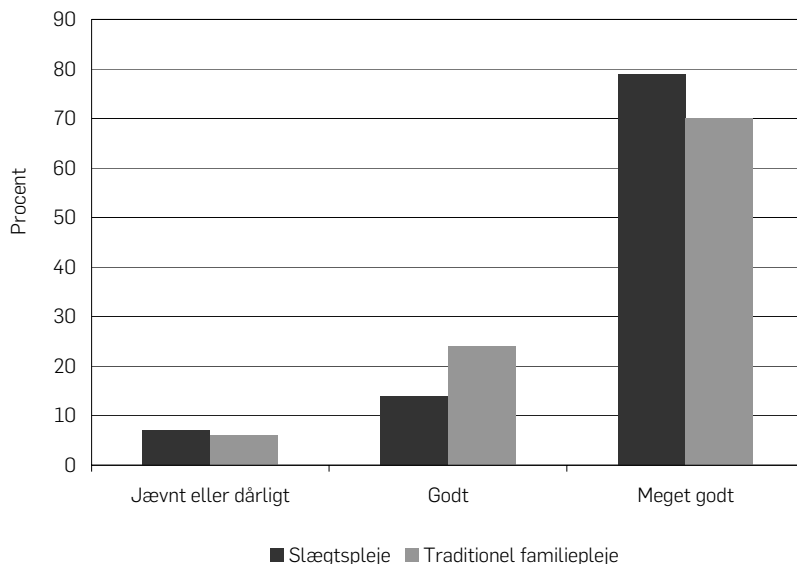
PLEJEBØRNEGENS GENERELLE HELBREDSTILSTAND

Plejeforældrene har i spørgeskemaet vurderet deres plejebarns helbred sammenlignet med jævnaldrende børns helbred. Generelt vurderer både slægtsplejeforældre og traditionelle plejeforældre, at plejebørnene har det fysisk godt. I begge grupper vurderer hovedparten af plejeforældrene således, at deres plejebarn har det 'usædvanlig godt' eller 'meget godt'. En mindre del vurderer, at barnet har det 'godt', og kun en lille del, henholdsvis 7 pct. af børn i slægtspleje og 6 pct. af børn i traditionel familiepleje, har ifølge deres plejeforældre et 'jævnt' eller 'dårligt' helbred. Figur 10.1 viser plejeforældrenes vurdering af deres plejebørns helbred, fordelt på plejefamilietyper.

Der er ikke signifikant sammenhæng mellem plejebørnenes helbred og plejefamilietyper.

FIGUR 10.1

Plejebørnene fordelt efter deres plejeforældres vurdering af barnets helbred, særskilt efter barnets plejefamilietype. Procent.

LANGVARIG SYGDOM OG HANDICAP

Plejeforældrene har under besvarelsen af spørgeskemaet angivet, om deres plejebarn har fået stillet diagnoserne ADHD/DAMP, børnepsykiatriske diagnoser, Downs syndrom (mongolisme), psykisk udviklingshæmning, handicap i bevægelsesapparatet, handicap i sanseapparatet²⁵, svær ordblindhed eller andet større handicap eller alvorlig sygdom. Tabel 10.1 viser antallet af diagnoser på disse langvarige sygdomme og handicap blandt børn i henholdsvis slægtspleje og traditionel familiepleje.

25. Med handicap i sanseapparatet menes diagnoserne: nedsat syn i så svær grad, at barnet har kontakt med synskonsulent, synsregister eller Refnæs-skolen, nedsat hørelse i så svær grad, at barnet har høreapparat eller er i kontakt med høre-konsulent og talefejl i så svær grad, at barnet har kontakt med taleinstituttet eller går i taleklasse.

TABEL 10.1

Plejebørnene fordelt efter antal diagnoser på langvarige sygdomme eller handicap, særskilt efter plejefamilietype. Procent.

Antal sygdomme/handicap	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Ingen	84	72
1	8	13
2	5	10
3+	3	4
Procent i alt	100	99
Procentgrundlag	143	231

Anm.: Gamma = 0,313, $p < 0,01$.

Børn i traditionel familiepleje er sammenlignet med børn i slægtspleje diagnosticeret med signifikant flere langvarige sygdomme eller handicap. Der er større andele af børn i traditionel familiepleje sammenlignet med slægtspleje, som er diagnosticeret med både henholdsvis 1, 2, 3 eller flere langvarige sygdomme sammenlignet med børn i slægtspleje. Blandt plejebørnene i de traditionelle plejefamilier har mere end hvert fjerde barn mindst én langvarig sygdom eller et handicap, mens det er tilfældet for hvert sjette af de slægtsanbragte børn.

Andelen af børn i traditionel familiepleje og slægtspleje, som er diagnosticeret med de forskellige langvarige sygdomme og handicap, præsenteres i tabel 10.2.

TABEL 10.2.

Andelen af plejebørnene diagnosticeret med forskellige langvarige sygdomme og handicaps, særskilt efter plejefamilietype og diagnose. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
ADHD/DAMP	9	15
Børnepsykiatrisk diagnose	3	7
Psykisk udviklingshæmning	7	18**
Handicap i bevægelsesapparatet	3	2
Handicap i sanseapparatet	4	5
Svær ordblindhed	1	5
Andet større handicap eller alvorlig sygdom	3	7
Procentgrundlag	144-147	235-242

Anm.: Ingen af plejebørnene i undersøgelsen har Downs syndrom. * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Sammenhængen mellem plejefamilytype og langvarig sygdom eller handicap, som blev illustreret i tabel 10.1, ses ligeledes i de fleste tilfælde, når sammenhængen undersøges separat for hver enkelt diagnose. Bortset fra handicap i bevægelsesapparatet forekommer alle diagnoser hyppigere blandt børn anbragt i traditionelle plejefamilier end blandt børn i slægtspleje. Med undtagelse af psykisk udviklingshæmning er forskellen mellem andelene med diagnosen i hver gruppe af plejebørn dog for lille til at være statistisk signifikant. Hvert 14. barn i slægtspleje er psykisk udviklingshæmmet, hvorimod dette handicap forekommer langt hyppigere blandt børn i traditionel familiepleje, hvor mere end hvert 6. barn er psykisk udviklingshæmmet.

LÆGEBESØG

Plejeforældrene har i spørgeskemaet oplyst, hvor mange gange deres plejebarn har været til henholdsvis praktiserende læge og speciallæge i løbet af de seneste 6 måneder. Da konsultationer hos henholdsvis praktiserende og speciallæge afspejler et forskelligt sygdoms- og adfærdsmønster, behandles de to typer lægebesøg særskilt.

Plejebørn i slægtsplejefamilier og traditionelle plejefamilier går li-
ge ofte til deres praktiserende læge. Som det fremgår af tabel 10.3, har ca. hvert femte barn fra begge grupper været til konsultation hos en praktiserende læge mere end én gang inden for det sidste halve år, og ca. hvert tyvende barn har været hos en praktiserende læge fire gange eller mere. Heller ikke hyppigheden af konsultationer hos speciallæger afhænger signifikant af plejefamilytypen, om end de to typer plejebørn adskiller sig lidt mere her. Mens andelen af slægtsanbragte, der har besøgt speciallæger mere end én gang i løbet af det sidste halve år, er 9 pct., er den tilsvarende andel blandt plejebørnene i de traditionelle plejefamilier 15 pct.

TABEL 10.3

Plejebørnene fordelt efter antal lægebesøg i løbet af de sidste 6 måneder, særskilt efter plejefamilietype for henholdsvis praktiserende læge og speciallæge. Procent.

Antal lægebesøg	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
<i>Praktiserende læge:</i>		
Ingen eller 1 besøg	80	81
2-3 besøg	16	14
4 eller flere besøg	5	6
Procent i alt	101	101
<i>Speciallæge:</i>		
Ingen eller 1 besøg	91	85
2-3 besøg	6	9
4 eller flere besøg	3	6
Procent i alt	100	100
Procentgrundlag	133-156	222-254

Anm.: Der er ikke signifikant sammenhæng mellem plejefamilietypen og hyppigheden af plejebarnets besøg hos hverken praktiserende læge eller speciallæge.

PLEJEBØRNEGENES FYSISKE SUNDHED

OVERVÆGT

Børns eventuelle overvægt kan have implikationer for deres generelle sundhedstilstand både i barndommen og videre i livet. Ofte bibeholdes overvægten videre i teenage- og voksenlivet og er med til at øge risikoen for en række alvorlige sygdomme. Vi har estimeret, om børnene er overvægtige ud fra plejeforældrenes angivelser af børnenes højde og vægt. Vi har beregnet børnenes vægtforhold på baggrund af BMI-kurver,²⁶ som er specifikke i forhold til barnets alder²⁷ og køn. Ved hjælp af et internationalt klassifikationssystem inddeler vi børnene ud fra alder, køn og BMI i kategorierne normalvægtige, overvægtige eller stærkt overvægtige. Fra børn er 18 år eller ældre benyttes konstante grænseværdier for voksne,

26. Body-mass index (BMI) er et internationalt mål for vægtforhold. BMI angiver, hvorvidt voksne såvel som børn er henholdsvis over-, under- eller normalvægtige. En persons BMI udregnes ved at dividere vægt i kilo med højde i centimeter ganget med sig selv.

27. Er beregnet henholdsvis for drenge og piger for hvert år, fx således at der for alle 4-årige piger gælder samme grænseværdier.

som ikke opdeles på køn og alder.²⁸ Vi sonderer i denne undersøgelse ikke mellem, om plejebørnene er overvægtige eller stærkt overvægtige, ligesom vi ikke identificerer undervægtige børn, da der nationalt og internationalt endnu ikke er udviklet troværdige grænseværdier for undervægt.

Resultaterne viser, at en større andel af børn i slægtspleje er overvægtige sammenlignet med børn i traditionel familiepleje. Ser vi på børn og unge i slægtspleje samlet set, er 23 pct. overvægtige, mens det gælder 16 pct. af plejebørnene i de traditionelle plejefamilier. Forskellen er dog ikke statistisk signifikant på et 5-procents-signifikansniveau ($p = 0,075$). Andelen af børn, som er overvægtige, både i traditionel familie- og slægtspleje, ligger betydelig højere end andre målinger lavet af danske børns vægtforhold. Skolebørnsundersøgelsen fra 2006 viste, at der blandt børn i 11-15-årsalderen gennemsnitligt var 10 pct. overvægtige (Rasmussen & Due, 2007). Sammenlignet med disse tal for 11-15-årige børn er andelen af børn, som er overvægtige, mere end dobbelt så stor blandt børn i slægtspleje, og 50 pct. højere blandt børn i traditionel familiepleje. Den øgede andel af overvægtige børn i slægtspleje i forhold til traditionel familiepleje kan være et udtryk for forskellige vaner i forhold til kost og motion. Vi kan dog ikke på baggrund af denne undersøgelse fastslå, om overvægten er grundlagt før eller under anbringelsen.

Der er ingen forskel i andelen af overvægtige blandt unge på 18 år og derover i slægtspleje og traditionel familiepleje. Der mangler imidlertid oplysninger om højde og/eller vægt for en relativ stor del af plejebørnene i denne aldersgruppe, hvilket kan have betydning for resultaternes generaliserbarhed. De 18-23-årige ekskluderes derfor fra de videre analyser af plejebørnenes vægt.

I tabel 10.4 er fordelingen af henholdsvis normalvægtige og overvægtige i de to plejefamilietyper vist separat for drenge og piger.

28. Der har været meget kritik af målemetoden og kategoriseringen af BMI. BMI tager da heller ikke højde for muskelmassefordelingen og barnets udviklingsniveau. Kategoriseringen af BMI i vægtklasser bygger ligeledes på internationale mål, som ikke tager højde for forskelle i genetik og miljøspecifikke forhold. Der har indtil i dag ikke været konsensus blandt specialister på området om, hvor grænserne skal sættes for undervægt.

TABEL 10.4

Plejebørnene under 18 år fordelt efter deres vægtniveau (BMI), særskilt efter barnets plejefamilietype og køn. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje	Signifikans (p-værdi)
<i>Drenge:</i>			
Normalvægt	68	82	0,055
Overvægt	32	18	
Procentgrundlag	57	110	
<i>Piger:</i>			
Normalvægt	81	87	0,383
Overvægt	19	13	
Procentgrundlag	75	87	

Tabel 10.4 viser, at der blandt plejebørn i begge plejefamilietyper er en større andel af overvægtige blandt drenge end blandt piger. Skønt der også er lidt flere overvægtige blandt pigerne i slægtspleje end blandt pigerne i traditionel familiepleje, så er tendensen til, at der er flere overvægtige blandt de slægtsanbragte langt stærkere for drengenes vedkommende. 1 ud af 3 drenge under 18 år i slægtspleje er overvægtig. Til sammenligning er det næsten dobbelt så mange som blandt drengene i traditionel familiepleje og tre gange så mange som blandt gennemsnitlige danske 11-15-årige.

PLEJEBØRNENES PSYKISKE SUNDHED OG TRIVSEL

Til at måle plejebørnenes psykiske og sociale problemer har vi anvendt det internationalt validerede *Strengths and Difficulties Questionnaire* (SDQ), der ved hjælp af et batteri af spørgsmål afdækker omfanget af problemer på en række underskalaer for børn til og med 16 år. Ud fra svarene på spørgsmålsbatteriet kan barnet statistisk placeres i normalområdet, i grænseområdet eller uden for normalområdet. Underskalaerne omhandler emotionelle problemer, adfærdsproblemer, hyperaktivitet, kammeratskabsproblemer og problemer med manglende prosocial adfærd. På baggrund af barnets score på de fire af underskalaerne kan man desuden beregne en samlet SDQ-score for barnets psykosociale problemer. Desværre har vi ikke kunnet finde et tilsvarende internationalt valideret instrument, der kan måle den psykosociale trivsel for hele aldersspændet af

plejebørn i denne undersøgelse, så i dette afsnit fokuserer vi alene på plejebørnene til og med 16 år.

Plejebørnenes sociale og psykiske trivsel inden for hver under-skala er vist i tabel 10.5.

TABEL 10.5.

De 4-16-årige plejebørn fordelt efter deres sociale og psykiske trivsel (udfald på SDQ-skalaen), særskilt efter plejefamilietype og for fem dimensioner af psykisk og social trivsel. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje	Sammenhæng (gamma-værdi) og signifikans
<i>Emotionelle problemer:</i>			
Normalområdet	59	44	0,294, $p < 0,01$
Grænseområdet	13	11	
Uden for normalområdet	28	45	
Procent i alt	100	100	
<i>Adfærdsproblemer:</i>			
Normalområdet	85	66	0,475, $p < 0,001$
Grænseområdet	7	13	
Uden for normalområdet	8	21	
Procent i alt	100	100	
<i>Hyperaktivitet:</i>			
Normalområdet	69	48	0,393, $p < 0,001$
Grænseområdet	8	11	
Uden for normalområdet	22	41	
Procent i alt	99	100	
<i>Kammeratskabsproblemer:</i>			
Normalområdet	70	47	0,432, $p < 0,001$
Grænseområdet	7	8	
Uden for normalområdet	23	45	
Procent i alt	100	100	
<i>Prosocial adfærd:</i>			
Normalområdet	87	57	0,667, $p < 0,001$
Grænseområdet	8	13	
Uden for normalområdet	5	30	
Procent i alt	100	100	
Procentgrundlag	107-108	194-196	

Tabel 10.5 viser, at børn i traditionel familiepleje trives signifikant dårligere socialt og psykisk end børn i slægtspleje. Inden for hvert trivsels-

aspekt ligger omtrent halvdelen af børnene i traditionel familiepleje i grænseområdet eller decideret uden for normalområdet, hvad angår problemer. Det afspejler, at de – statistisk set – har trivselsproblemer i større eller mindre omfang. Det er en langt større andel, end vi finder blandt børn, som er anbragt i slægtspleje. Den største forskel finder vi inden for området prosocial adfærd, hvor andelen af børn, som har trivselsproblemer uden for normalområdet, er seks gange så stor blandt børn i traditionel familiepleje sammenlignet med børn i slægtspleje. Både hvad angår emotionelle problemer, adfærdsproblemer, hyperaktivitet, kammeratskabsproblemer og (manglende) prosocial adfærd, er der en signifikant tendens til, at børnene i traditionel familiepleje har flere problemer end børnene i slægtspleje. Da barnets samlede sociale og psykiske trivsel (målt ved deres placering på SDQ-skalaen) beregnes ud fra deres score på underskalaerne for emotionelle problemer, adfærdsproblemer, hyperaktivitet og kammeratskabsproblemer, er der ikke overraskende også her en signifikant sammenhæng mellem plejefamilietypen og barnets sociale og psykiske trivsel (tabel 10.6).

TABEL 10.6

De 4-16-årige plejebørn fordelt efter deres sociale og psykiske trivsel, særskilt efter plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Normalområdet	70	44
Grænseområdet	11	13
Uden for normalområdet	19	43
Procent i alt	100	100
Procentgrundlag	107	194

Anm.: Social og psykisk trivsel er målt ved barnets placering på SDQ-skalaen.

Gamma = 0,473, $p < 0,001$.

Mere end dobbelt så stor en andel af børnene i traditionel familiepleje sammenlignet med børn i slægtspleje (43 pct. over for 19 pct.) vurderes at have problemer på et niveau, der ligger helt uden for normalområdet. Samlet set placeres over halvdelen af børnene i traditionel familiepleje i grænseområdet eller uden for normalområdet i forhold til psykosociale problemer, mens det gælder for lidt under en tredjedel af børnene i slægtspleje. I forhold til den gennemsnitlige danske børnebefolkning har

børn i familiepleje betydelige psykosociale problemer, uanset hvilken plejefamilietype de er anbragt i. Til sammenligning finder en repræsentativ undersøgelse af 11-årige børn i Danmark, at en tiendedel har psykosociale problemer i grænseområdet for det normale eller uden for normalområdet (Egelund et al., 2008). Den tiendedel af den gennemsnitlige børnebefolkning, der har psykosociale problemer i grænseområdet for det normale eller uden for normalområdet, fordeler sig nogenlunde lige- ligt mellem grænseområdet og det decideret unormale område (ibid.). Plejebørnene, der har psykosociale problemer i grænseområdet for det normale eller uden for normalområdet, befinder sig derimod oftere uden for normalområdet end i grænseområdet, som det fremgår af tabel 10.6. Blandt plejebørnene i traditionel familiepleje er der ca. lige mange, der har psykosociale problemer inden for normalområdet og uden for normalområdet (43-44 pct.).

Sammenhængen mellem, hvilken type plejefamilie børnene er anbragt i og omfanget af deres eventuelle psykosociale problemer, er signifikant for både drenge og piger.²⁹

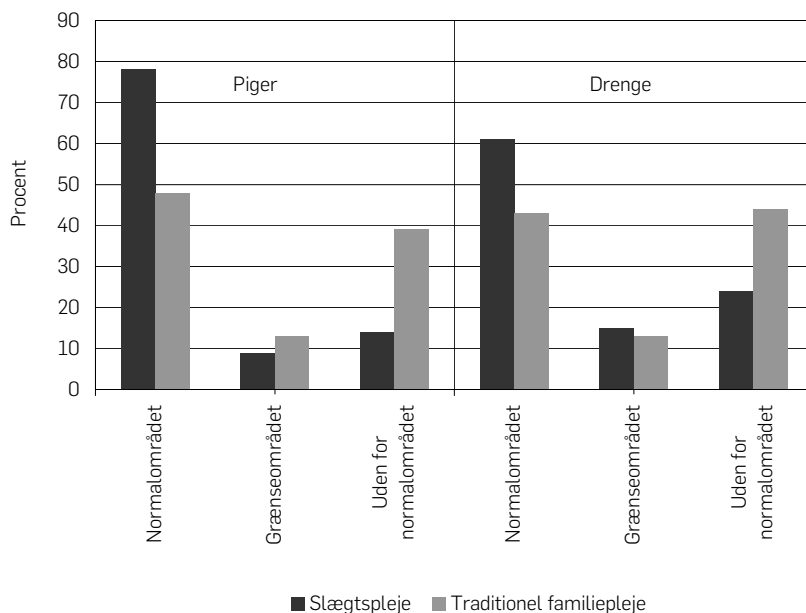
Som det illustreres i figur 10.2, har en større andel af både piger og drenge i traditionel familiepleje psykosociale problemer i grænseområdet for det normale og uden for normalområdet i forhold til piger og drenge i slægtspleje. Forskellen er størst blandt piger, hvor 46 pct. af pigerne i traditionel familiepleje befinder sig i normalområdet i forhold til psykosociale trivselsproblemer, mens det gør sig gældende for 77 pct. af de slægtsanbragte piger. For drengenes vedkommende befinder 44 pct. af drengene i traditionel familiepleje sig i normalområdet for psykosociale trivselsproblemer, mens 63 pct. af de slægtsanbragte drenge befinder sig her. Det resultat viser, at mens der ikke er nævneværdig forskel på omfanget af pigers og drenges trivselsproblemer blandt børn anbragt i traditionel familiepleje, så har pigerne i slægtspleje sjældnere trivselsproblemer end drengene i slægtspleje.

Ligesom sammenhængen mellem børnenes trivselsproblemer og hvilken plejefamilietype, de er anbragt i, varierer med barnets køn, varierer den også med barnets alder.

29. Sammenhæng for drenge: Gamma = 0,350, $p < 0,05$, $n = 165$. Sammenhæng for piger: Gamma = 0,555, $p < 0,001$, $n = 148$.

FIGUR 10.2

De 4-16-årige plejebørn fordelt efter deres sociale og psykiske trivsel, særskilt efter barnets plejefamilietype og køn. Procent.

TABEL 10.7

De 4-16-årige plejebørn fordelt efter deres sociale og psykiske trivsel, særskilt efter barnets plejefamilietype og alder. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel Familiepleje	Sammenhæng (gamma-værdi) og signifikans
<i>4-11-årige:</i>			
Normalområdet	63	53	0,181, ikke signifikant
Grænseområdet	7	9	
Uden for normalområdet	30	38	
Procent i alt	100	100	
Procentgrundlag	43	95	
<i>12-16-årige:</i>			
Normalområdet	71	38	0,584, p < 0,001
Grænseområdet	13	15	
Uden for normalområdet	16	47	
Procent i alt	100	100	
Procentgrundlag	76	125	

Anm.: Social og psykisk trivsel er beregnet ved barnets SDQ-score.

Der er både blandt de 4-11-årige og blandt de 12-16-årige plejebørn tendens til, at plejebørnene i traditionel familiepleje har flere psykosociale problemer end plejebørn i slægtsplejefamilier. Sammenhængen er dog kun statistisk signifikant blandt de 12-16-årige. Blandt de anbragte i traditionel familiepleje har de ældre børn oftere psykosociale problemer i grænseområdet for det normale og uden for normalområdet end de mindre børn. Blandt de slægtsanbragte befinder de ældre børn sig derimod oftere i normalområdet sammenlignet med de yngre børn i slægtspleje.

PLEJEFORÆLDRENS VURDERING AF BARNETS SOCIALE OG PSYKISKE VANSKELIGHEDER

Foruden at svare på spørgsmålene, der ligger til grund for beregningen af barnets SDQ-placering, har plejeforældrene også givet deres egen vurdering af barnets psykosociale vanskeligheder. Efter besvarelsen af spørgsmålene i SDQ-batteriet blev plejeforældrene stillet det supplerende spørgsmål: "Når du nu har svaret på disse spørgsmål, mener du så, at barnet samlet set har vanskeligheder på et eller flere af følgende områder: det følelsesmæssige område, koncentration, adfærd eller samspil med andre mennesker?" Tabel 10.8 viser, at plejeforældrene til børn anbragt i slægtspleje sjældnere end plejeforældrene til børn anbragt i traditionelle plejefamilier vurderer, at plejebarnet har psykosociale vanskeligheder. Disse svar er på linje med SDQ-placeringerne.

TABEL 10.8

Plejebørnene fordelt efter deres plejeforældres vurdering af, om barnet har sociale og psykiske vanskeligheder, særskilt efter barnets plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Nej, ingen vanskeligheder	44	17
Ja, mindre vanskeligheder	31	26
Ja, tydelige vanskeligheder	19	37
Ja, alvorlige vanskeligheder	6	19
Procent i alt	100	99
Procentgrundlag	156	261

Anm.: Sociale og psykiske vanskeligheder er målt ud fra svaret på spørgsmålet: "Når du nu har svaret på disse spørgsmål, mener du så, at barnet samlet set har vanskeligheder på et eller flere af følgende områder: det følelsesmæssige område, koncentration, adfærd eller samspil med andre mennesker?"

Gamma = 0,508, $p < 0,001$.

Tabellen viser, at lidt under halvdelen af slægtsplejeforældrene vurderer, at deres plejebarn slet ingen vanskeligheder har i forhold til det følelsesmæssige område, koncentration, adfærd eller samspil med andre mennesker. Og tre fjerdedele af slægtsplejeforældrene finder, at deres plejebarn maksimalt har mindre vanskeligheder på disse områder. Derimod finder kun hver sjette plejeforælder fra de traditionelle plejefamilier, at deres plejebarn slet ingen af disse sociale og psykiske vanskeligheder har. Og lidt under halvdelen af de traditionelle plejeforældre finder, at deres plejebarn maksimalt har mindre sociale og psykiske vanskeligheder. Mens kun 1 ud af 20 slægtsanbragte børn har alvorlige sociale og psykiske vanskeligheder, er det tilfældet for hver femte af plejebørnene i de traditionelle plejefamilier.

Når vi i den statistiske analyse kontrollerer plejeforældrenes vurdering af omfanget af plejebarnets sociale og psykologiske vanskeligheder for barnets SDQ-placering, viser det sig, at slægtsplejeforældre og traditionelle plejeforældre har tendens til at vurdere plejebørnenes sociale og psykiske vanskeligheder forskelligt. Både for børn i normalområdet, grænseområdet og uden for normalområdet på SDQ-skalaen er der tendens til, at slægtsplejeforældre sammenlignet med traditionelle plejeforældre vurderer, at deres plejebørn har færre sociale og psykiske vanskeligheder. Tendensen er dog ikke signifikant for de børn, der befinder sig uden for normalområdet, da hovedparten af plejeforældrene til disse børn uanset plejefamilytype (81 pct. af slægtsplejeforældrene og 89 pct. af de traditionelle plejefamilier) finder, at plejebørnene har tydelige eller alvorlige problemer. Inden for grupperne af plejebørn med et mindre omfang af psykosociale problemer ifølge deres SDQ-placering er der derimod relativt stærke sammenhænge mellem plejefamilytypen og plejeforældrenes vurdering af plejebarnets sociale og psykiske vanskeligheder.³⁰ Eksempelvis mener 60 pct. af slægtsplejeforældrene til plejebørn, der befinder sig i SDQ-normalområdet, at barnet slet ikke har vanskeligheder i forhold til det følelsesmæssige område, koncentration, adfærd eller samspil med andre mennesker. Det samme gælder for 37 pct. af de traditionelle plejeforældre med et plejebarn i SDQ-normalområdet. Blandt plejeforældrene til plejebørn i SDQ-grænseområdet vurderer 15

30. Sammenhæng for SDQ-normalområdet: Gamma = 0,448, $p < 0,001$. Sammenhæng for SDQ-grænseområdet: Gamma = 0,771, $p < 0,001$.

pct. af slægtsplejeforældrene og 60 pct. af de traditionelle plejeforældre, at plejebarnet har tydelige eller alvorlige sociale eller psykiske problemer.

Plejeforældre, som har svaret, at deres plejebørn har sociale og psykiske vanskeligheder i mindre, tydeligt eller alvorligt omfang, har også angivet, i hvor høj grad disse vanskeligheder påvirker plejebørnenes hverdag både i hjemmet, i forhold til venner, i forbindelse med fritidsaktiviteter og med hensyn til indlæring. Når vi ser bort fra spørgsmålet angående indlæring, er der en signifikant tendens til, at de traditionelle plejeforældre finder, at børnenes sociale og psykiske problemer påvirker plejebørnenes hverdag i større omfang, end slægtsplejeforældrene finder.

En mulig forklaring på, at slægtsplejeforældre og traditionelle plejeforældre vurderer børn i samme SDQ-område til at have et forskelligt omfang af sociale og psykiske problemer, kan være, at slægtsplejeforældre, der har kendt barnet forud for anbringelsen, er bedre til at håndtere vanskelighederne. En anden forklaring kan være, at de traditionelle plejeforældre er mere opmærksomme på barnets sociale og psykiske problemer, fx fordi barnets problembelastning og den deraf følgende arbejdsbyrde indgår i fastsættelsen af deres aflønning.

OPSAMLING

Undersøgelsen viser, at kun en lille minoritet af plejebørnene uanset plejefamilytype har et jævnt eller dårligt helbred ifølge deres plejeforældre. Plejebørnene i de traditionelle plejefamilier har imidlertid signifikant flere diagnoser på langvarig sygdom eller handicap, om end psykisk udviklingshæmning er den eneste enkelt diagnose, der forekommer signifikant hyppigere i denne gruppe. Slægtsanbragte børn er derimod oftere overvægtige end plejebørn i traditionelle plejefamilytyper: En tendens der dog kun er statistisk signifikant for drengenes vedkommende. Generelt lader der til at være en øget forekomst af overvægt blandt plejebørn i forhold til den gennemsnitlige børnebefolkning.

I forhold til børnenes psykiske og sociale trivsel finder vi, at børn i slægtspleje oftere befinder sig inden for normalområdet for psykosociale problemer, uanset om der er tale om emotionelle problemer, adfærdsproblemer, hyperaktivitet, kammeratskabsproblemer eller manglende prosocial adfærd. Blandt de slægtsanbragte har pigerne samlet set færre psykosociale problemer end drengene – en forskel mellem kønne-

ne, som ikke findes blandt plejebørn i traditionelle plejefamilier. Plejebørn har generelt en langt større forekomst af psykosociale problemer end børnebefolkningen generelt.

Endelig finder vi, at slægtsplejeforældre vurderer, at deres plejebørn har sociale og psykiske vanskeligheder af mindre omfang, sammenlignet med traditionelle plejefamilier, selv når vi i den statistiske analyse holder barnets psykosociale problemer, målt ved barnets SDQ-score, konstant. Ligeledes vurderer slægtsplejeforældre, at børnenes eventuelle sociale og psykiske vanskeligheder belaster barnets dagligdag i mindre omfang, end de traditionelle plejeforældre vurderer.

PLEJEBØRNENES SKOLEGANG OG UDDANNELSE

I det følgende belyser vi først aspekter af skolegangen for plejebørnene i skolealderen (71 pct.). Efterfølgende belyser vi uddannelsesforhold for de plejebørn, der har afsluttet folkeskolen (25 pct.).

BØRN I SKOLEALDEREN

Plejebørn i skolealderen i henholdsvis slægtspleje og traditionel familiepleje modtager væsentligt forskellige undervisningstilbud, som det fremgår af tabel 11.1. I begge typer plejefamilier går flertallet af plejebørnene i normalklasser i folkeskolen, på privatskole eller friskole, men signifikant flere af de slægtsanbragte børn går i normalklasse (71 pct.) sammenlignet med plejebørnene i traditionel familiepleje (59 pct.). Derimod går signifikant flere af plejebørnene i de traditionelle plejefamilier i specialklasse i folkeskolen eller på specialskoler (27 pct.) sammenlignet med slægtsanbragte (15 pct.).

TABEL 11.1

Plejebørnene i skolealderen fordelt efter deres skole- eller undervisningstype, særskilt efter plejefamilytype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Normalklasse i folkeskolen/privatskole/friskole	71	59*
Normalklasse med særlig støtte, fx i visse fag/perioder	5	6
Specialklasse i folkeskolen eller specialskole	15	27*
Andet ¹	9	8
Procent i alt	100	100
Procentgrundlag	103	189

1. 'Andet' inkluderer bl.a. heldagsskoler og efterskoler. 3 af plejebørnene i undersøgelsen mangler eller benytter ikke et skoletilbud.

Anm.: * p < 0,05, ** p < 0,01, *** p < 0,001.

En mindre del af plejebørnene fra begge typer plejefamilier (5-6 pct.) går enten i normalklasse med særlig støtte eller i et andet skoletilbud som fx heldagsskole eller efterskole.

SKOLESKIFT

En fordel, som tidligere undersøgelser har påpeget ved slægtspleje, er, at barnet sjældnere behøver at skifte skole, når det flytter ind hos plejefamilien, da slægtsplejefamilier oftere bor i det samme lokalområde som barnets forældre (Vinnerljung, 1993). Vores resultater bekræfter dog ikke, at plejebørnene i slægtspleje samlet set har oplevet færre skoleskift end plejebørnene i de traditionelle plejefamilier, uagtet om skoleskiftene skete i forbindelse med anbringelsen af barnet eller ej (tabel 11.2). Op mod halvdelen af plejebørnene i skolealderen i begge plejefamilytyper har aldrig skiftet skole. En fjerdedel af de slægtsanbragte og en syvendedel af plejebørnene fra de traditionelle plejefamilier har til gengæld oplevet tre eller flere skoleskift, siden de startede i skole. Sammenhængen mellem plejefamilytypen og antallet af skoleskift, som plejebarnet har oplevet, er ikke signifikant.

TABEL 11.2

Plejebørnene i skolealderen fordelt efter antal skoleskift siden barnet startede i skole i 0. eller 1. klasse, særskilt efter plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Ingen skoleskift	47	49
1 skoleskift	22	26
2 skoleskift	9	9
3 skoleskift	15	9
4 eller flere skoleskift	8	6
Procent i alt	101	99
Procentgrundlag	102	180

Anm.: Der er ikke signifikant sammenhæng mellem plejefamilietype og antal skoleskift.

PLEJEBØRNEENS SKOLEPRÆSTATIONER

Plejeforældrene i traditionelle plejefamilier har en signifikant tendens til at vurdere, at deres plejebarn klarer sig dårligere i skolen sammenlignet med slægtsplejeforældrenes vurdering af deres plejebørn. Som det fremgår af tabel 11.3, finder ca. en tredjedel af slægtsplejeforældrene og ca. en femtedel af de traditionelle plejeforældre, at deres plejebarn fagligt klarer sig 'meget godt' i skolen.

TABEL 11.3

Plejebørnene i skolealderen fordelt efter deres plejeforældres vurdering af, hvordan barnet klarer sig fagligt i skolen, særskilt efter barnets plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Meget godt	31	21
Godt	28	23
Middel	25	31
Ikke særlig godt	15	21
Dårligt	2	4
Procent i alt	101	100
Procentgrundlag	102	186

Anm.: Gamma = 0,232, $p < 0,01$.

En indikator for, om et barn har haft faglige skoleproblemer, kan være, at barnet har gået en klasse om. Dobbelt så mange plejebørn i traditionelle plejefamilier som børn i slægtspleje har gået en klasse om, da det er

tilfældet for henholdsvis 10 og 19 pct. Det bekræfter, at en større del af plejebørnene i de traditionelle plejefamilier har faglige vanskeligheder i skolen.

Plejeforældrene har også vurderet deres plejebørns evne til fagligt at følge med i undervisningen i henholdsvis dansk og matematik. Også her finder vi både i forhold til dansk og matematik, at slægtsplejeforældrene typisk vurderer deres plejebørns evne til at følge med i undervisningen mere positivt, end de traditionelle plejeforældre gør (tabel 11.4). Tendensen er stærkest i forhold til danskundervisningen.

TABEL 11.4

Plejebørnene i skolealderen fordelt efter deres plejeforældres vurdering af, om barnet fagligt kan følge med i henholdsvis dansk- og matematikundervisningen, særskilt efter barnets plejefamilietype og for henholdsvis dansk og matematik. Procent.

	Dansk ¹		Matematik ²	
	Slægtspleje	Traditionel familiepleje	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
I høj grad	50	34	41	32
I nogen grad	40	49	41	40
I ringe grad	8	16	14	28
Slet ikke	2	1	3	3
Procent i alt	100	100	99	100
Procentgrundlag	100	184	99	182

1. Sammenhæng for danskundervisning: gamma = 0,288, p < 0,01.

2. Sammenhæng for matematikundervisning: gamma = 0,198, p < 0,05.

Plejeforældrene har endvidere vurderet, om deres plejebørns indlæringsniveau er 'lavere end', 'på niveau med' eller 'højere end' jævnaldrene børns. Der er en signifikant sammenhæng mellem plejefamilietypen og vurderingen af plejebørnets indlæringsniveau, idet indlæringsniveauet for børn anbragt i traditionel familiepleje vurderes lavere end indlæringsniveauet for børn anbragt i slægtspleje.³¹ Over halvdelen af plejeforældrene i de traditionelle plejefamilier finder, at deres plejebarn har et lavere ind-

31. Gamma = -0,319, p < 0,01.

læringsniveau end jævnaldrende børn. Det samme er tilfældet for en tredjedel af børnene i slægtspleje.

Der er ligeledes en statistik signifikant tendens til, at plejeforældre til børn i slægtspleje sammenlignet med traditionelle plejeforældre har mere positive forventninger til, at barnet kan gennemføre et skoleforløb svarende til folkeskolens afgangseksamen. Tabel 11.5 viser plejeforældrenes forventninger til, om plejebarnet kan gennemføre folkeskolens afgangseksamen eller tilsvarende. Tabellen viser, at mere end en fjerdedel af de traditionelle plejeforældre (27 pct.) er sikre på eller ikke tror, at plejebarnet kan gennemføre et sådan skoleforløb, mens det kun gælder for en ottendedel af slægtsplejeforældrene (13 pct.).

TABEL 11.5

Plejebørnene i skolealderen fordelt på deres plejeforældres vurdering af, om barnet vil kunne gennemføre et skoleforløb svarende til folkeskolens 9./10. klasses afgangseksamen, særskilt efter barnets plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Helt sikkert	63	48
Måske	25	25
Tror ikke, det er muligt	5	13
Er helt sikker på, det ikke er muligt	8	14
Procent i alt	101	100
Procentgrundlag	102	187

Anm.: Gamma = 0,285, $p < 0,01$.

PLEJEFORÆLDRENS TILFREDSHED MED BARNETS SKOLE- ELLER UNDERVISNINGSTILBUD

På trods af de betydelige faglige vanskeligheder, som plejebørnene — særligt i de traditionelle plejefamilier — har, er langt størstedelen af alle plejeforældre uanset plejefamilietypen 'i høj' eller 'nogen grad tilfredse' med barnets skole- eller undervisningstilbud. Blandt plejeforældrene fra begge plejefamilietyper er 52 pct. 'i høj grad tilfredse', og ca. 40 pct. er 'i nogen grad tilfredse'. De resterende plejeforældre er 'hverken tilfredse eller utilfredse', 'i ringe grad tilfredse' eller 'slet ikke tilfredse'.

PLEJEBØRNEENS GLÆDE VED AT GÅ I SKOLE

Generelt er de fleste plejebørn uanset plejefamilietype relativt glade for at gå i skole. Således kan 93 pct. af de slægtsanbragte og 87 pct. af plejebørnene i de traditionelle plejefamilier ifølge deres plejeforældre 'i høj' eller 'nogen grad' lide at gå i skole (tabel 11.6). Lidt flere plejebørn i de traditionelle plejefamilier er mindre glade for at gå i skole. Det kan hænge sammen med, at denne gruppe som vist har flere faglige vanskeligheder i skolen. Sammenhængen er dog ikke signifikant.

TABEL 11.6

Plejebørnene i skolealderen fordelt efter deres plejeforældres vurdering af om barnet kan lide at gå i skole, særskilt efter barnets plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
I høj grad	64	55
I nogen grad	29	32
Hverken/eller	4	8
I ringe grad eller slet ikke	3	5
Procent i alt	100	100
Procentgrundlag	103	189

Anm.: Der er ikke signifikant sammenhæng mellem plejefamilietype og glæde ved at gå i skole.

UDDANNELSE OG BESKÆFTIGELSE EFTER FOLKESKOLEN

På trods af at flere af de traditionelle plejeforældre tvivler på, om deres plejebørn kan gennemføre et skoleforløb svarende til folkeskolens 9./10. klasses afgangseksamen (tabel 11.4), så er der ingen signifikante forskelle på andelen af slægtsanbragte og plejebørn i traditionelle plejefamilier, der har afsluttet skolen efter forskellige klassetrin, blandt den del af plejebørnene, der har afsluttet folkeskolen. Som det fremgår af tabel 11.7, har langt hovedparten af plejebørnene, der har afsluttet folkeskolen, gjort det efter 9. eller 10. klasse.

TABEL 11.7

Plejebørnene, der har afsluttet folkeskolen, fordelt efter deres afsluttende klassetrin, særskilt efter plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
8. klasse eller mindre	2	4
9. klasse	54	40
10. klasse	39	46
Andet	5	11
Procent i alt	100	101
Procentgrundlag	41	55

Anm.: Der er ikke signifikant sammenhæng mellem plejefamilietype og afsluttende klassetrin i folkeskolen.

De unges valg af ungdomsuddannelse eller anden beskæftigelse efter folkeskolen varierer heller ikke med plejefamilietypen. I lyset af de forskelle i indlæringsniveau og faglige kompetencer, som plejeforældrene har angivet for plejebørnene i skolealderen, er det ganske overraskende, at lige så stor en del af de unge anbragt i traditionelle plejefamilier som af de slægtsanbragte starter på de i tabel 11.8 listede uddannelser efter folkeskolen. Tabel 11.8 viser den på undersøgelsestidspunktet igangværende uddannelse eller beskæftigelse for de plejebørn, der har afsluttet folkeskolen.

TABEL 11.8

Plejebørnene, der har afsluttet folkeskolen, fordelt efter deres igangværende beskæftigelse eller ungdomsuddannelse, særskilt efter plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
HG, teknisk skole e.l.	21	20
Mesterlære	9	9
Alment gymnasium, HF, HHX, HTX e.l.	36	38
Almindeligt lønarbejde	7	9
Praktiktilbud ifølge serviceloven	9	2
Er arbejdsløs og søger arbejde	0	2
Andet ¹	18	21
Procent i alt	100	101
Procentgrundlag	44	56

1. 'Andet' dækker eksempelvis over aftjening af værnepligt, højskoleophold, husholdningsskoler samt forskellige uddannelser for unge/voksne med særlige behov.

OPSAMLING

Undersøgelsen viser, at langt flere børn anbragt i slægtspleje end børn anbragt i traditionel familiepleje går i normalklasser i folkeskolen, på privatskoler eller på friskoler. Plejebørnene i de traditionelle plejefamilier går derimod oftere enten i specialklasser i folkeskolen eller på specialskoler. Plejebørnene i de to plejefamilietyper har oplevet lige mange skole-skift, men plejebørnene i de traditionelle plejefamilier har oftere gået en klasse om.

Slægtsplejeforældrene vurderer generelt deres plejebarns faglige skolepræstationer mere positivt, end traditionelle plejefamilier gør. Dette gælder også, hvis vi fokuserer på evnen til at følge med i undervisningen i specifikke fag som dansk og matematik. Slægtsplejeforældre vurderer ligeledes, at det er mere sandsynligt, at deres plejebarn kan gennemføre et skoleforløb svarende til folkeskolens 9. eller 10. klasses afgangsprøve, end de traditionelle plejeforældre vurderer.

Til trods for at mange plejebørn har betydelige faglige skoleproblemer, er hovedparten af plejeforældrene fra begge plejefamilietyper 'i høj' eller 'nogen grad tilfredse' med barnets skole- og undervisningstilbud. Ligesom hovedparten af plejeforældrene uanset plejefamilietype vurderer, at plejebørnene 'i høj' eller 'nogen grad' kan lide at gå i skole.

Der er ikke signifikant forskel på andelen af henholdsvis unge slægtsanbragte og unge anbragt i traditionel familiepleje, der efter skolealderen har påbegyndt forskellige uddannelser eller er i anden beskæftigelse. Det er overraskende i lyset af, at plejeforældrene til børn i skolealderen vurderer, at de slægtsanbragte og de anbragte i traditionelle plejefamilier har væsentligt forskellige faglige skoleevner.

PLEJEBØRNENES VENNER OG FRITID

Børns evne til at indgå i sociale relationer kan både udvikles gennem deres fritidsaktiviteter og deres relationer til andre børn. Forløbsundersøgelsen af anbragte børn har vist, at børn anbragt uden for hjemmet oftere mangler venner end børnebefolkningen generelt. Undersøgelsen viste dog samtidig, at børn, der er anbragt i plejefamilier, hyppigere end andre anbragte børn får besøg af kammerater (Egelund et al., 2008). Den samme undersøgelse viser endvidere, at børn anbragt uden for hjemmet dyrker færre skemalagte fritidsinteresser end børnebefolkningen generelt, men at de børn, som er anbragt i familiepleje, isoleret set dyrker fritidsaktiviteter generelt i samme omfang som den gennemsnitlige børnebefolkning (ibid.). På denne baggrund er det interessant at gå mere i dybden med plejebørnenes venskaber og fritidsinteresser og i den forbindelse kortlægge forskellene mellem de slægtsanbragtes og de traditionelle plejebørns fritidsliv og kammeratskabsrelationer.

PLEJEBØRNENES VENSKABER

Ifølge plejeforældrene har 80 pct. af de slægtsanbragte og 75 pct. af de anbragte børn i traditionelle plejefamilier mindst én god ven, som de er knyttet til og er sammen med. Andelene er ikke signifikant forskellige.

Resultatet er imidlertid interessant, når det sammenlignes med Forløbsundersøgelsen af anbragte børn, hvor 11-årige børn anbragt uden for hjemmet selv blev spurgt om, hvor mange gode venner de har (ibid). Plejeforældrene ser tilsyneladende mere negativt på plejebørnenes venskaber end plejebørnene selv, for mens stort set ingen af de anbragte børn svarede, at de ingen gode venner havde, så vurderer 20-25 pct. af plejeforældrene i vores undersøgelse, at det er tilfældet. Det kan dog også spille ind, at vi har spurgt plejeforældre til børn og unge i alderen 4-23 år, mens de adspurgte anbragte børn i Forløbsundersøgelsen alle var omkring 11 år.

Til trods for at der ikke umiddelbart er signifikant forskel på, om plejebørnene i de to typer familiepleje har mindst én god ven, så finder vi en sådan forskel, når vi i den statistiske analyse tager højde for, at der ikke er den samme kønsfordeling i de to plejefamilietyper. Tabel 12.1 viser, hvordan barnets køn påvirker sammenhængen mellem, hvilken type pleje, det er anbragt i, og om det har mindst én god ven.

TABEL 12.1

Andelen af plejebørnene med mindst én god ven, særskilt efter barnets plejefamilietype og køn. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Drenge	75	78
Procentgrundlag	67	144
Piger	84	72*
Procentgrundlag	90	118

Anm.: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

For drengenes vedkommende forsvinder forskellen mellem anbragte i traditionel familiepleje og i slægtspleje næsten helt. Derimod er der for pigernes vedkommende en signifikant forskel på andelen med venner blandt de anbragte i slægtspleje og traditionel familiepleje. Blot 72 pct. af pigerne i traditionel familiepleje har mindst én god ven, sammenlignet med 84 pct. af pigerne i slægtspleje.

Vi så i kapitel 10, at en relativt stor gruppe – særligt de slægtsanbragte – plejebørn er overvægtige. Andre undersøgelser har påvist, at overvægtige unge har større risiko for at være socialt isolerede (fx Strauss & Pollack, 2003). Vi finder i relation hertil, at barnets plejefamilietype

umiddelbart synes at påvirke sammenhængen mellem dets vægt, og om det har venner. Som det fremgår af tabel 12.2, har den samme andel (74 pct.) af henholdsvis normalvægtige og overvægtige børn anbragt i traditionel familiepleje mindst én god ven. Derimod er der betydeligt færre af de overvægtige børn i slægtspleje, der har venner (68 pct.), sammenlignet med de normalvægtige børn i slægtspleje (84 pct.).

TABEL 12.2

Andelen af plejebørnene med mindst én god ven, særskilt efter barnets vægtniveau (BMI) og plejefamilietype. Procent.

	Normalvægtige	Overvægtige
Slægtspleje	84	68*
Procentgrundlag	110	34
Traditionel familiepleje	74	74
Procentgrundlag	187	35

Anm.: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Plejebørns venskaber lader hermed til at hænge sammen med børnenes eventuelle overvægt for børn anbragt i slægten, men ikke for børn anbragt i traditionelle plejefamilier. Sammenhængen mellem plejebørnenes plejefamilietype og deres vægt afhænger imidlertid af deres køn, som beskrevet i kapitel 10, da det oftest er drengene i slægtspleje, der er overvægtige. Den selvstændige effekt af barnets vægt, viser sig da også at forsvinde, når vi i den statistiske analyse kontrollerer for køn i en model for, om de slægtsanbragte har mindst én god ven. Det afgørende i forhold til, om børn og unge i slægtspleje har venner, er hermed snarere deres køn end deres vægt.

Som nævnt viste Forløbsundersøgelsen af anbragte børn, at plejebørn — modsat andre børn anbragt uden for hjemmet — får besøg af kammerater i samme omfang som den gennemsnitlige børnebefolkning (Egelund et al., 2008). Hyppigheden, hvormed plejebørnene i denne undersøgelse får besøg af kammerater, præsenteres i tabel 12.3.

TABEL 12.3

Plejebørnene fordelt efter, hvor hyppigt de har haft et eller flere andre børn/unge med hjemme inden for det sidste år, særskilt efter barnets plejefamilietype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Har ikke haft nogen med hjem	5	6
Få gange	26	25
Mindst et par gange om måneden	13	22
Ca. 1 gang om ugen	18	19
Dagligt eller flere gange om ugen	38	29
Procent i alt	100	101
Procentgrundlag	157	266

Anm.: Der er ingen signifikant sammenhæng mellem plejefamilietype og hyppigheden, hvor- med plejebørnene får besøg af andre børn/unge.

Som det fremgår af tabel 12.3, er der ikke betydelig forskel på plejebørnene i de to plejefamilietyper i forbindelse med hyppighed af besøg af kammerater, og sammenhængen er heller ikke statistisk signifikant. Ca. halvdelen af plejebørnene fra begge typer plejefamilie får besøg af venner mindst en gang om ugen. I den modsatte ende af skalaen finder vi, at 1 plejebarn ud af 20 ikke har haft kammerater med hjemme i løbet af det sidste år.

Derimod er der en signifikant tendens til, at slægtsanbragte børn oftere end plejebørn i traditionelle plejefamilier tager på besøg hos kammeraterne i deres hjem.³² Når vi opdeler besøgene hos kammerater efter plejebørnenes køn som i tabel 12.4, viser det sig dog, at tendensen til, at de slægtsanbragte hyppigere besøger kammerater end plejebørnene i traditionelle plejefamilier, kun er signifikant for pigernes vedkommende, selvom tendensen også findes blandt drengene.

Næsten dobbelt så mange piger i slægtspleje som i traditionel familiepleje besøger flere gange om ugen kammerater.

32. Gamma = - 0,166, $p < 0,026$.

TABEL 12.4

Plejebørnene fordelt efter, hvor hyppigt de har besøgt andre børn/unge i disse børns/unges hjem inden for det sidste år, særskilt efter barnets plejefamilietype og køn. Procent

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
<i>Drenge¹:</i>		
Har ikke besøgt nogen	2	5
Få gange	31	22
Mindst et par gange om måneden	13	27
Ca. 1 gang om ugen	16	22
Dagligt eller flere gange om ugen	37	24
Procent i alt	99	100
Procentgrundlag	67	143
<i>Piger²:</i>		
Har ikke besøgt nogen	1	6
Få gange	26	27
Mindst et par gange om måneden	21	24
Ca. 1 gang om ugen	13	22
Dagligt eller flere gange om ugen	39	21
Procent i alt	100	100
Procentgrundlag	90	116

1. Sammenhæng for drenge: Gamma = -0,106, sammenhængen er ikke signifikant.

2. Sammenhæng for piger: Gamma = -0,218, $p < 0,05$.

FRITIDSINTERESSER

Forløbsundersøgelsen af anbragte børn har vist, at 15 pct. af 11-årige i familiepleje ikke gik til nogen skemalagte aktiviteter (Egelund et al., 2008). I nærværende undersøgelse finder vi, at 27 pct. af børn og unge anbragt i slægten og 19 pct. af plejebørn i traditionelle plejefamilier ikke dyrker nogen fritidsinteresser (tabel 12.5). Årsagen til, at vi finder, at flere plejebørn og unge ikke dyrker fritidsinteresser, er, at denne undersøgelse dækker plejebørn i et bredere aldersspektrum, og plejebørn under skolealderen og plejebørnene over 14 år i vores datamateriale dyrker mindre hyppigt fritidsinteresser. Over halvdelen af de 18-23-årige anbragt i familiepleje dyrker eksempelvis ingen fritidsinteresser, hvilket kun er tilfældet for 1 ud af 13 af de 12-14-årige plejebørn.

TABEL 12.5

Andelen af plejebørnene, der dyrker forskellige fritidsinteresser, særskilt efter plejefamilietype og fritidsinteresse. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Ingen fritidsinteresser	27	19
Sport	45	54
Musik/sang	15	16
Teater/dans	6	6
Spejder	7	14
Ridning	10	15
Andet	17	15
Procentgrundlag	154	261

Anm.: Der er ikke signifikant statistisk afhængighed mellem plejefamilietype og fritidsinteresser.

Som det fremgår af tabel 12.5, dyrker plejebørnene i de to forskellige plejefamilietyper nogenlunde de samme fritidsinteresser, og der er ingen signifikante forskelle mellem andelen af børn i traditionel familiepleje og slægtspleje, der dyrker de enkelte fritidsinteresser. Den mest populære fritidsinteresse blandt børn i både slægts- og traditionel familiepleje er sport (henholdsvis 45 og 54 pct.). Dernæst kommer musik og sang, ridning og spejder.

OPSAMLING

Umiddelbart viser det sig, at nogenlunde den samme andel af børn og unge anbragt i slægtspleje og traditionel familiepleje har mindst én god ven. Når vi i den statistiske analyse kontrollerer for køn viser det sig dog, at det kun er blandt de anbragte drenge, at andelen med venner ikke varierer med plejefamilietypen. Andelen af piger i slægtspleje med mindst én god ven er derimod signifikant højere end den tilsvarende andel af pigerne i traditionel familiepleje. I forlængelse heraf finder vi også en signifikant tendens til, at piger i slægtspleje oftere besøger andre børn eller unge, end det er tilfældet for piger anbragt i traditionelle familieplejer. Blandt drengene finder vi derimod ikke en entydig sammenhæng mellem, hvilken type familiepleje de bor i, og hvor hyppigt de besøger kammerater.

Det viser sig ligeledes, at en signifikant større del af de normalvægtige end af de overvægtige børn og unge i slægtspleje har mindst én god ven, mens barnets vægt ikke betyder noget for, om det har venner, hvis barnet er i traditionel familiepleje. Dette er dog koblet til forskellen mellem de slægtsanbragte pigers og drenges venskaber, da det netop er drengene i slægtspleje, der oftest er overvægtige.

Lidt flere børn og unge i slægtspleje end børn og unge i traditionel familiepleje dyrker slet ingen fritidsinteresser, men forskellen er ikke signifikant. Plejebørnene i de to plejefamilietyper dyrker nogenlunde de samme fritidsinteresser. Det vil primært sige sport, musik og sang, ridning og spejder.

RISIKOADFÆRD BLANDT PLEJEBØRNENE

I dette kapitel fokuserer vi på risikoadfærd blandt unge i pleje og mulige konsekvenser heraf. Risikoadfærd betegner adfærd:

der indebærer en ikke ubetydelig risiko for, at man skader sig selv og/eller andre. Skaderne kan være af psykisk, fysisk og/eller social karakter. Der kan være tale om skader, som indtræffer her-og-nu og/eller som først viser sig på langt sigt (Balvig, Holmberg & Sørensen, 2005:22).

De typer af risikoadfærd, vi behandler, er først plejebørnenes erfaringer med brug af rusmidler og dernæst deres erfaringer med kriminalitet.

Risikoadfærden kan have kortsigtede konsekvenser, men den kan også videreføres i voksenlivet. Der er således mange sundhedsmæssige konsekvenser af rusmiddelmisbrug, såsom alkoholforgiftning, kræft, hjerte-karsygdomme og større risiko for ulykker. Der er ligeledes sociale konsekvenser af både brug af rusmidler og kriminalitet, som eksempelvis indebærer øget risiko for at blive smidt ud af uddannelsesinstitutioner og udviklingen af en kriminel løbebane. Meget tyder på, at risikoadfærden er et:

resultat af, at de unge oplever, der er mere at vinde end at tabe ved en sådan adfærd. Og ikke mindst at de oplever, at gevinsten

ved risikoadfærden kommer her og nu. Mens det at lade være snarere er en investering i fremtiden (Nielsen & Sørensen, 2006:42).

Studier viser ligeledes, at risikoadfærd kan være et udtryk for ringe trivsel fx i form af ensomhed eller personlige problemer (Aaen, 2006).

Vores undersøgelse af plejebørns risikoadfærd omhandler alene de unge over 12 år. Da oplysningerne bag nærværende undersøgelsen er indhentet hos plejeforældrene, er det desuden en væsentlig pointe, at vi her alene beskriver den risikoadfærd, som plejeforældrene kender til. Den reelle forekomst af risikoadfærd kan være betydeligt højere, hvis meget foregår bag plejeforældrenes ryg.

ERFARINGER MED RUSMIDLER

De hyppigst anvendte rusmidler blandt unge anbragt i familiepleje er ikke overraskende tobak og alkohol. Tabel 13.1 viser, at langt flere plejebørn uanset plejefamilietype har prøvet at drikke alkohol sammenlignet med andelen, der har prøvet at ryge tobak. Ifølge plejeforældrene har tre fjerdedele af plejebørnene således prøvet at drikke alkohol, mens ca. halvdelen (40-56 pct.) af plejebørnene har prøvet at ryge tobak.

Hvor flere plejebørn har prøvet at drikke alkohol end at ryge tobak, er andelen, der ryger ugentligt, betydeligt større end andelen, der drikker alkohol hver uge. Næsten en fjerdedel af de 13-23-årige unge i slægtspleje eller traditionel familiepleje ryger ugentligt, mens ganske få (3-6 pct.) drikker alkohol hver uge. En større andel af de unge i traditionel familiepleje end af de unge i slægtspleje har prøvet at ryge tobak, og selvom andelen, der ryger ugentligt, er den samme i de to plejefamilietyper, så er sammenhængen mellem plejefamilietype og erfaring med tobaksrygning næsten signifikant. Derimod er der ingen nævneværdig forskel mellem de to grupper af unges erfaringer med alkohol.

TABEL 13.1

De 13-23-årige i familiepleje fordelt efter deres erfaring med henholdsvis tobak og alkohol, særskilt efter plejefamilietype og for henholdsvis tobak og alkohol. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
<i>Ryger tobak¹:</i>		
Aldrig	60	44
Sjældent eller af og til	17	33
Mindst hver uge	23	23
Procent i alt	100	100
<i>Drikker alkohol:</i>		
Aldrig	25	24
Sjældent eller af og til	72	70
Mindst hver uge	3	6
Procent i alt	100	100
Procentgrundlag	100-101	138-141

1. Sammenhæng for tobak: Gamma = 0,203, $p < 0,1$.

Kun en mindre del af de unge i familiepleje har erfaringer med hash, pot, narkotika, lightergas, lim eller lignende. Vi sonderer derfor alene mellem, om plejebørnene ifølge deres plejeforældre har prøvet disse rusmidler eller ej, og ikke mellem forskellige hyppigheder af brugen af disse rusmidler. Tabel 13.2 viser andelen af de unge anbragte, som har erfaring med hash, narkotika, lightergas/lim og lignende.

TABEL 13.2

Andelen af de 13-23-årige i familiepleje, som har erfaring med forskellige rusmidler, særskilt efter plejefamilietype og rusmiddeltype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje	Signifikans (p-værdi) ¹
Hash/pot	9	18	(0,055)
Narkotika	5	6	(0,479)
Lightergas/lim e.l.	2	4	(0,342)
Procentgrundlag	95-97	123-131	

1. Signifikansen gælder forskellen mellem andelen beregnet ved to-sidet Fisher's exact test.

Hash/pot er det rusmiddel efter alkohol og almindelig tobak, som flest plejebørn har erfaringer med. Dobbelt så stor en del af de unge anbragt

hos traditionelle plejefamilier har prøvet at ryge hash, da det er tilfældet for 18 pct. af denne gruppe mod 9 pct. af de slægtsanbragte unge. Forskellen er næsten signifikant ($p < 0,1$).

Tendensen til, at de unge i traditionelle plejefamilier hyppigere har prøvet rusmidler, gælder også i forhold til narkotika og lighter-gas/lim. Her er forskellen mellem plejefamilietyperne dog ikke signifikant, da andelen af unge, som har erfaring med disse rusmidler, er meget små.

Plejeforældrene blev i spørgeskemaet spurgt, om plejebarnet har eller har haft et decideret misbrug af alkohol, hash, pot, narkotika, piller eller lignende. Otte plejeforældre svarede, at deres plejebørn har haft et misbrug, mens to svarede, at plejebarnet aktuelt har et misbrug. Disse 10 personer udgør tilsammen knap 4 pct. af alle besvarelserne.

FORKLARINGER PÅ FORSKELLE I ERFARINGER MED RUSMIDLER

Det er vanskeligt at teste, hvad der kan forklare forskellene i de slægtsanbragte unges og de unge i traditionel familieplejes erfaringer med misbrug på grund af den relativt begrænsede gruppe af unge med erfaringer med andre typer rusmidler end alkohol og tobak, som indgår i undersøgelsen. Der er dog flere kendetegn ved gruppen af plejebørn i traditionelle plejefamilier i forhold til plejebørn i slægtsplejefamilier, der må forventes at påvirke de unges misbrugserfaringer. Grundet det begrænsede antal unge med rusmiddel-erfaringer inddrager vi i dette afsnit tendenser, der ikke er statistisk signifikante, hvis de er relativt stærke.

For det første stiger andelen af plejebørn, der har prøvet de enkelte rusmidler, signifikant, desto ældre plejebørnene er.³³ Der er dog ingen signifikant sammenhæng mellem plejefamilietypen og plejebørnernes alder i vores data, da sammenligningsgruppen af plejebørn anbragt i traditionelle plejefamilier netop blev sammensat, så aldersfordelingen blandt disse børn svarer til aldersfordelingen blandt de anbragte i slægt og netværk (kapitel 2). Forskellig alderssammensætning blandt slægtsanbragte og anbragte i traditionelle plejefamilier kan altså ikke bidrage til at forklare forskellen i deres rusmiddel-erfaringer.

33. Dette gælder i nærværende undersøgelse for tobak, alkohol, hash/pot og narkotika, men ikke for lighter-gas, lim og lignende.

For det andet har drenge oftere end piger prøvet rusmidler. Det gælder alle rusmidler, men i særlig høj grad narkotika, som 11 pct. af drengene har prøvet, mens det kun er tilfældet for 1 pct. af pigerne. Da 55 pct. af de 13-23-årige anbragt i traditionelle plejefamilier er drenge, mens det kun drejer sig om 42 pct. af de anbragte i slægtsplejefamilierne, kan forskellen i rusmiddel-erfaring mellem de to plejefamilietyper skyldes denne forskel i kønsfordelingen mellem unge anbragt i traditionel plejefamilie og unge slægtsanbragte. Når sammenhængen mellem plejefamilietype og plejebarnets erfaringer med rusmidler kontrolleres for effekten af plejebarnets køn, er der dog for drengenes vedkommende stadig tendens til, at flere af de anbragte i traditionelle plejefamilier har prøvet hvert enkelt rusmiddel. Kun sammenhængen mellem drengenes plejefamilietype og erfaringer med tobak er dog statistisk signifikant. For pigernes vedkommende har de anbragte i traditionelle plejefamilier oftere prøvet at ryge tobak eller hash, mens pigerne i slægtspleje oftere har prøvet at drikke alkohol. Der er for få piger, der har prøvet narkotika og hash, til at vi kan opdele dem på plejefamilietype. Disse resultater tyder ikke på, at forskellen i plejebørnenes erfaringer med forskellige rusmidler (alene) skyldes forskelle i kønsfordelingen mellem plejebørnene i henholdsvis slægtspleje og traditionel familiepleje.

Endelig har studier vist, at unge, som er anbragt på døgninstitutioner eller i andre anbringelsesformer, hvor flere unge er samlet, ofte udvikler en risikoadfærd – herunder et misbrug – på niveau med de mest problembelastede unge på anbringelsesstedet (Andreassen, 2003). Da plejebørnene i de traditionelle plejefamilier oftere har været anbragt på døgninstitution eller opholdssted forud for den nuværende anbringelse, er det plausibelt, at deres større erfaringer med tobak, hash, pot, narkotika, lighergas, lim eller lignende reelt kun gælder de tidligere institutionsanbragte. Når vi i den statistiske analyse kontrollerer for tidligere anbringelser på institutioner eller opholdssteder, forsvinder tendensen til, at de unge anbragt i de traditionelle plejefamilier oftere har prøvet rusmidler, da også for de tidligere institutionsanbragte. Faktisk er det de slægtsanbragte blandt de tidligere institutionsanbragte, der oftest har erfaringer med rusmidler. Blandt de unge, som ikke tidligere har været anbragt på døgninstitution eller opholdssted, er der derimod stadig en tendens til, at plejebørnene i de traditionelle plejefamilier oftere har erfaringer med rusmidler end de unge anbragt i slægten. Dette gælder alle rusmidler undtagen alkohol, hvor de slægtsanbragte og plejebørnene i de traditio-

nelle plejefamilier, som ikke tidligere har været institutionsanbragt, har relativt identiske erfaringer. Tendensen til, at unge i traditionel familiepleje, som ikke tidligere har været anbragt på døgninstitution eller opholdssted, oftere har erfaringer med rusmidler, er dog kun signifikant for tobak og hash/pot, da andelen, der har prøvet narkotika, lighter gas, lim eller lignende, er meget små.³⁴

KRIMINALITET

Kriminalitet dækker her både mere og mindre alvorlige kriminalitetstyper. Mere præcist har vi i spørgeskemaet spurgt til tyveri af personlige ejendele, butikstyveri, hærværk, slagsmål og indbrud. Plejeforældrene har oplyst, om deres plejebarn — alene eller sammen med andre — har foretaget nogen af disse handlinger inden for de sidste 12 måneder. Samlet set har 18 pct. af de unge i slægtspleje foretaget mindst en af de kriminelle eller småkriminelle handlinger inden for det sidste år, mens det samme er tilfældet for 39 pct. af plejebørnene i de traditionelle plejefamilier, hvilket er en signifikant forskel.³⁵

I tabel 13.3 viser vi en mere detaljeret oversigt over fordelingen af unge fra hver plejefamilietype, som har foretaget de enkelte typer kriminalitet.

Det viser sig, at unge i traditionel familiepleje hyppigere end unge i slægtspleje har foretaget alle de nævnte typer af kriminalitet og småkriminalitet. Forskellen mellem plejefamilietyperne i forhold til de enkelte kriminalitetstyper er dog kun signifikant for tyveri af personlige ejendele, som omtrent 1 ud af 10 slægtsanbragte og 1 ud af 5 anbragte i traditionelle plejefamilier har prøvet. Ligesom forskellen mellem andelen fra de to plejefamilietyper, der har begået hærværk, er signifikant. Hvert tyvende plejebarn i slægtspleje og hvert ottende barn i traditionel familiepleje har begået hærværk inden for det sidste år. Den hyppigste form for kriminalitet uanset plejefamilietypen er slagsmål efterfulgt af tyveri af

34. Blandt unge i familiepleje, som ikke tidligere har været anbragt på døgninstitution eller opholdssted, har 37 pct. af de slægtsanbragte og 60 pct. af plejebørnene i de traditionelle plejefamilier prøvet at ryge tobak. $P < 0,01$, $n = 189$. Tilsvarende har 7 pct. af de slægtsanbragte og 19 pct. af plejebørnene i de traditionelle plejefamilier prøvet at ryge hash. $P < 0,05$, $n = 181$.

35. Kun plejebørn, hvor plejeforældrene har svaret på spørgsmålene for alle kriminalitetstyper, indgår i procentgrundlaget ($n = 241$).

personlige ejendele. Til trods for at de traditionelle plejeforældre har oplyst, at deres plejebørn har begået betydelig mere kriminalitet inden for det sidste år, end slægtsplejeforældrene har oplyst om deres plejebørn, så er der ikke forskel på, hvor stor en del af plejebørnene, der har været i kontakt med politiet om en lovovertrædelse i perioden. 10 pct. af plejebørnene fra begge typer plejefamilier har været i kontakt med politiet i denne forbindelse inden for det sidste år.

TABEL 13.3

Andelen af de 13-23-årige i familiepleje, som har begået forskellige former for kriminalitet inden for det sidste år, særskilt efter plejefamilietype og kriminalitetstype. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Tyveri af personlige ejendele	9	19*
Butikstyveri	4	9
Indbrud	1	1
Hærværk	5	13*
Slagsmål	13	23
Totale procentgrundlag	99-101	142-143

Anm.: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Drenge har signifikant oftere end piger begået en eller flere typer kriminalitet i løbet af det sidste år. Samlet set har 39 pct. af drengene begået kriminalitet inden for det sidste år, mens 23 pct. af pigerne har begået kriminalitet i samme periode. Når vi finder, at en større del af de unge anbragt i traditionelle plejefamilier har begået kriminalitet sammenlignet med slægtsanbragte unge, kan det derfor skyldes, at der er relativt flere drenge blandt de unge anbragt i traditionel plejefamilie. Når vi tester sammenhængen mellem plejefamilietype og plejebarnets eventuelle kriminalitet særskilt for drenge og piger, bekræfter det, at de anbragte i traditionelle plejefamilier signifikant oftere end slægtsanbragte har begået en eller flere former for kriminalitet eller småkriminalitet inden for det sidste år, både for drengenes og pigernes vedkommende (tabel 13.4).

TABEL 13.4.

Andelen af de 13-23-årige i familiepleje, som har begået kriminalitet inden for det sidste år, særskilt efter den unges plejefamilietype og køn. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Drenge	26	45*
Procentgrundlag	42	78
Piger	12	32*
Procentgrundlag	57	62

Anm.: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

På baggrund af resultaterne fra tabel 13.4 kan vi afvise, at forskelle mellem andelene, der har begået kriminalitet inden for det sidste år, skyldes forskelle i kønsfordelingen i de to grupper af plejebørn.

Det tyder derimod på, at den større andel af unge anbragt i traditionelle plejefamilier, der tidligere har været anbragt på døgninstitution eller opholdssted, bidrager til forskellen mellem disse unges og de unge i slægtsplejes erfaringer med kriminalitet. Forskellen i andelen af plejebørn, der har begået en eller flere former for kriminalitet inden for det sidste år, forsvinder stort set, når vi alene fokuserer på de tidligere institutionsanbragte (tabel 13.5).

TABEL 13.5

Andelen af de 13-23-årige i familiepleje, som har begået kriminalitet inden for det sidste år, særskilt den unges nuværende plejefamilietype, og efter om den unge tidligere har været anbragt på institution eller ej. Procent.

	Slægtspleje	Traditionel familiepleje
Har ikke været på institution	17	43***
Procentgrundlag	82	110
Har været på institution	29	23
Procentgrundlag	14	31

Anm.: * $p < 0,05$, ** $p < 0,01$, *** $p < 0,001$.

Blandt de unge, som ikke tidligere har været anbragt på institution, har 2,5 gange så mange af de unge i traditionel familiepleje som af de slægtsanbragte begået kriminalitet inden for det sidste år (43 pct. sammenlignet med 17 pct.). Det viser, at tidligere institutionsanbringelser langt fra kan forklare hele forskellen mellem plejebørn i slægtspleje og plejebørn i traditionel familiepleje i relation til erfaringer med kriminalitet.

OPSAMLING

Unge 13-23-årige anbragt i slægtspleje har mindre hyppigt end unge i traditionel familiepleje prøvet: at ryge tobak, hash, narkotika, at sniffe lightergas/lim eller lignende. En del af forklaringen på forskellen mellem plejefamilierne på dette område kan være, at der er flere tidligere institutionsanbragte blandt plejebørnene i traditionelle plejefamilier. Det synes derimod ikke at betyde noget, at der er flere drenge anbragt i de traditionelle plejefamilier.

En ganske betydelig del af de unge i familiepleje samlet set har begået en eller flere former for kriminalitet eller småkriminalitet i året op til undersøgelsestidspunktet. Signifikant færre af de slægtsanbragte har dog haft disse kriminelle erfaringer. Den større andel af tidligere institutionsanbragte unge blandt de anbragte i traditionelle plejefamilier kan også bidrage til at forklare denne forskel mellem plejefamilytyper. Kønssammensætningen i plejefamilytyperne synes derimod ikke at bidrage til at forklare forskellen i andelen af plejebørn med erfaringer med kriminalitet.

SAMMENFATNING OG PERSPEKTIVERING

Den forudgående sammenligning af anbringelser i slægtspleje og anbringelser i traditionel familiepleje viser, at der er store forskelle på både, hvilke børn der anbringes i de forskellige plejefamilytyper mht. baggrund og problemer, hvad der karakteriserer henholdsvis slægtsplejefamilier og traditionelle plejefamilier, og den støtte plejefamilierne modtager.

PLEJEBØRNENES BAGGRUND

Overordnet set anbringes lidt flere drenge end piger uden for hjemmet. Det billede afspejler sig også i den større andel af drenge, der anbringes i de traditionelle plejefamilier, mens pigerne udgør mere end halvdelen af de anbragte i slægtsplejefamilierne.

Generelt ved vi ikke så meget om plejebørnenes biologiske familier ud over, at langt hovedparten er etniske danskere og en stor del af plejebørnene i forhold til børnebefolkningen generelt har mistet mindst én af deres forældre. Dette gælder uanset plejefamilytypen. Desuden finder vi, at flertallet af alle plejebørn har hel- eller halvsøskende, der også er anbragt uden for hjemmet, men at de anbragte i de traditionelle plejefamilier har signifikant flere hel- eller halvsøskende, der også er anbragt uden for hjemmet, end de slægtsanbragte.

Stort set alle plejebørn er udelukkende eller blandt andet anbragt pga. et eller flere forhold, der knytter sig til deres forældre. Uanset plejefamilietyper er en massiv problembelastning i plejebørnenes biologiske familier det fremherskende. Således er over halvdelen af børnene anbragt, fordi en eller begge forældrene er misbrugere, og mere end en fjerdedel er anbragt, fordi en eller begge forældrene har psykiske lidelser. Børn, der har oplevet vold eller anden voldsom konflikt mellem forældrene, børn af psykisk udviklingshæmmede og børn, der selv har været udsat for grove omsorgssvigt eller fraværende forældre, bliver dog sjældnere anbragt i slægtspleje end i traditionel familiepleje. Det samme gælder børn, der har været udsat for fysisk mishandling, hvilket er i tråd med international forskning, der viser, at slægtspleje kan være mindre hensigtsmæssig i forhold til denne gruppe, da slægtsplejeforældrene (som ofte er bedsteforældre) kan have svært ved at beskytte børnene mod deres forældre (Terling-Watt, 2001).

Plejebørnene i slægtspleje er mindre hyppigt end plejebørnene i traditionel familiepleje anbragt pga. problemer relateret til dem selv. Børn i slægtspleje er således signifikant sjældnere anbragt pga. psykisk udviklingshæmning, psykiske lidelser, adfærds-, skole- eller kammeratskabsproblemer.

For tre fjerdedele af plejebørnene i slægtsplejefamilier er den aktuelle anbringelse første gang, de er anbragt uden for hjemmet. Blandt plejebørnene i de traditionelle plejefamilier har halvdelen været anbragt uden for hjemmet tidligere. Halvdelen af de slægtsanbragte har uformelt boet hos deres nuværende plejefamilie i en eller flere perioder, før anbringelsen blev iværksat.

PLEJEFAMILIERNE

Slægtsplejefamilierne kommer oftest fra barnets mors familie, og mor og morfar er de hyppigst forekommende slægtsplejeforældre. Selvom der er mange bedsteforældre blandt slægtsplejeforældrene, er de gennemsnitligt ikke ældre end plejeforældrene i de traditionelle plejefamilier. Der er således også en del relativt unge slægtsplejeforældre (fx søskende til barnets forældre eller ældre hel- eller halvsøskende til barnet selv), som trækker gennemsnitsalderen ned. Der er således langt større variati-

on i slægtsplejeforældrenes alder sammenlignet med de traditionelle plejeforældres alder.

Stort set alle slægtsplejefamilierne og langt hovedparten af de traditionelle plejefamilier har egne biologiske eller adopterede børn, men de er for det meste flyttet hjemmefra. Kun en tredjedel af begge typer plejefamilier har egne hjemmeboende børn. Slægtsplejeforældrene har som oftest ikke haft andre plejebørn end det aktuelle, mens traditionelle plejefamilier typisk også har eller har haft andre plejebørn. Samlet set bor under halvdelen af plejebørnene anbragt i slægten og tre fjerdedele af plejebørnene anbragt i traditionelle plejefamilier sammen med mindst et andet barn.

Vi finder i lighed med internationale studier, at slægtsplejeforældrene generelt har færre socioøkonomiske ressourcer end de traditionelle plejeforældre. De er oftere enlige, flere har kun gennemført en kort skoleuddannelse (maks. 8 år), der er flere revalidender, førtidspensionister og folkepensionister i denne gruppe, og færre slægtsplejeforældre end traditionelle plejeforældre ejer deres egen bolig. Slægtsplejeforældrene har desuden en lavere husstandsindkomst (hvilket hænger sammen med, at flere er enlige, og flere lever af overførselsindkomster) og vurderer generelt deres økonomiske situation mindre positivt end de traditionelle plejefamilier, om end stort set ingen af plejefamilierne vurderer, at deres økonomiske situation er decideret dårlig.

Alle slægtsplejefamilierne kendte plejebarnet forud for anbringelsen, mens det var tilfældet for ca. en tredjedel af de traditionelle plejefamilier. Imellem de plejefamilier, der kendte plejebarnet forud for anbringelsen, vurderer slægtsplejeforældrene generelt, at de havde en tættere relation til plejebarnet sammenlignet med de traditionelle plejeforældre. Stort set alle plejeforældrene uanset plejefamilietype vurderer dog, at de i dag har 'en tæt' eller 'særdeles tæt relation' til plejebarnet.

STØTTE OG UDDANNELSE TIL PLEJEFORÆLDRENE

I lyset af at det juridiske grundlag for henholdsvis slægtspleje og traditionel familiepleje adskiller sig med hensyn til plejeforældrenes mulighed for at blive aflønnet, er det ikke overraskende, at vi finder, at slægtsplejeforældrene modtager færre økonomiske ydelser med henblik på barnet end de traditionelle plejeforældre. Mere overraskende er det dog, at selv de

slægtsplejeforældre, der faktisk aflønnes, modtager signifikant færre plejevederlag end de traditionelle plejefamilier, selv når vi i den statistiske analyse kontrollerer for graden af plejebarnets eventuelle psykosociale problemer.

Derudover ser vi, at slægtsplejeforældrene har deltaget i signifikant færre kurser for plejefamilier. Over halvdelen af slægtsplejeforældrene har således ikke deltaget i nogen form for kursusaktivitet rettet mod plejefamilier. Selv blandt de plejeforældre, der har deltaget i kurser, har slægtsplejeforældrene deltaget i signifikant færre kurser end de traditionelle plejeforældre. Ligeledes er der signifikant færre af slægtsplejeforældrene, der har modtaget supervision inden for det sidste år.

Desuden finder vi, at der mindre hyppigt føres tilsyn med plejebørn i slægtsplejefamilier end i traditionelle plejefamilier, og at den tilsynsførende ved disse tilsynsbesøg sjældnere taler med de slægtsanbragte børn uden plejeforældrenes tilstedeværelse end med plejebørnene i de traditionelle plejefamilier.

Hermed bekræfter denne undersøgelse internationale forskningsresultater, der har vist, at slægtsplejefamilier modtager mindre støtte både i form af økonomisk kompensation og aflønning, uddannelse og supervision, ligesom der mindre hyppigt føres tilsyn med disse plejefamilier. Dette er bemærkelsesværdigt, da sandsynligheden for en succesfuld anbringelse i familiepleje øges, når plejeforældrene deltager i en form for plejefamiliekursus og støttes gennem anbringelsen (Triseliotis, 1989).

Ligeledes viser vores undersøgelse, at slægtsplejeforældrene sjældnere har et virkelig godt samarbejde med barnets forældre og oftere slet ingen kontakt har med barnets forældre sammenlignet med traditionelle plejeforældre. Dette indikerer, at slægtsplejeforældrene i kraft af, at de følelsesmæssigt har meget på spil både i forhold til plejebarnet og plejeforældrene kan have særligt behov for støtte gennem kurser, netværk for plejefamilier eller supervision i forhold til at etablere et bæredygtigt samarbejde med barnets forældre.

PLEJEBØRNENES HVERDAG

Hovedparten af plejeforældrene oplever deres plejebarn som en fuldstændig integreret del af familien, og næsten alle de resterende plejeforældre oplever deres plejebarn som en næsten fuldt integreret del af fami-

lien. Børn anbragt i slægten opleves dog oftere end børn anbragt i traditionelle plejefamilier som en fuldstændig integreret del af familien. Fler-tallet af plejeforældre uanset plejefamilietypen vurderer desuden, at plejebarnet oplever plejefamilien som sin nærmeste familie.

En stor del af plejebørnene i begge plejefamilietyper (ca. 40 pct.) besøger aldrig eller kun meget sjældent deres mødre, og endnu flere (46-69 pct.) får aldrig eller kun meget sjældent besøg af deres mødre i plejefamilien. Mødre til børn anbragt i slægten besøger dog børnene signifikant oftere end mødre til børn anbragt i de traditionelle plejefamilier. Børn i familiepleje har generelt mere kontakt med deres mødre end med deres fædre. Således besøger 8 ud af 13 plejebørn i begge plejefamilietyper aldrig eller kun meget sjældent deres fædre, mens tre fjerdedele aldrig eller kun meget sjældent får besøg af deres fædre i plejefamilien. Det forekommer langt hyppigere, at børnene i slægtspleje har hyppig besøgs-kontakt med enten deres mor eller far. Hovedparten af slægtsplejeforældrene og de traditionelle plejeforældre vurderer enslydende, at omfanget af plejebørnenes samvær med forældrene har et passende omfang for barnet. Mens lidt færre, men stadig over halvdelen, mener, at barnet i stor eller meget stor udstrækning er tilfreds med forældrekontakten.

I en femtedel af plejefamilierne uanset type taler plejeforældrene aldrig med barnet om, hvorfor det ikke kan bo hos mor og far. Derimod taler de hyppigt om barnets skole eller klub, om barnets fritidsaktiviteter og om barnets forhold til venner/andre børn. I de traditionelle plejefamilier tales der hyppigere om emner relateret til henholdsvis barnets skoleliv og kammeratskabsrelationer, hvilket kan afspejle, at børnene i de traditionelle plejefamilier har flere problemer på disse områder. Hverdagen i de to typer plejefamilier ligner langt hen ad vejen hinanden, hvad angår de aktiviteter, plejebarn og plejeforældre foretager sig sammen. Lektuelæsning, spil og leg samt fritidsaktiviteter er dog oftere en fælles aktivitet i de traditionelle plejefamilier sammenlignet med slægtsplejefamilierne. Slægtsplejeforældrene angiver, at de har færre konflikter med plejebarnet sammenlignet med de traditionelle plejeforældre.

PLEJEBØRNENES PROBLEMER OG RISICI

Langt størstedelen af plejebørnene i begge typer plejefamilier har et godt eller meget godt helbred ifølge deres plejeforældre. I de traditionelle

plejefamilier er der dog en signifikant større andel af plejebørnene med diagnoser på langvarig sygdom eller handicap, om end psykisk udviklingshæmning er den eneste enkelt diagnose, der forekommer signifikant hyppigere i denne gruppe. Slægtsanbragte børn er derimod oftere overvægtige end plejebørn i traditionelle plejefamilytyper. En tendens der dog kun findes for drengenes vedkommende. Generelt synes børn i familiepleje oftere at være overvægtige, end det er tilfældet i den gennemsnitlige børnebefolkning.

I forhold til børnenes psykiske trivsel befinder børnene i slægtspleje sig oftere inden for normalområdet for psykosociale problemer, uanset om der er tale om emotionelle problemer, adfærdsproblemer, hyperaktivitet, kammeratskabsproblemer eller manglende prosocial adfærd. Blandt de slægtsanbragte har pigerne samlet set færre psykosociale problemer end drengene, hvilket ikke er tilfældet blandt plejebørnene i traditionel familiepleje. Plejebørn i begge plejefamilytyper har generelt en langt større forekomst af psykosociale problemer end børnebefolkningen generelt.

Børn anbragt i traditionel familiepleje er næsten dobbelt så hyppigt som slægtsanbragte børn anbragt uden for hjemmet helt eller delvist på grund af skoleproblemer. I lyset heraf er det mindre overraskende, at plejebørnene i de traditionelle plejefamilier også under anbringelsen har signifikant flere faglige skoleproblemer end plejebørnene i slægtsplejefamilier. Plejebørnene i de traditionelle plejefamilier går hyppigere end de slægtsanbragte børn på specialskoler eller i specialklasser i folkeskolen, mens de slægtsanbragte derimod hyppigere går i normalklasser i folkeskolen, på privatskoler eller friskoler. Slægtsplejeforældrene vurderer ligeledes, at det er mere sandsynligt, at deres plejebørn kan gennemføre et skoleforløb svarende til folkeskolens afgangsprøve. Derfor er det slående, at der ikke er større forskelle mellem andelen af plejebørn over skolealderen anbragt i henholdsvis slægten og i traditionelle plejefamilier, der har påbegyndt forskellige ungdomsuddannelser eller er i beskæftigelse.

Til trods for at flere af børnene, der er anbragt i traditionelle plejefamilier, måtte flytte til et andet nærmiljø i forbindelse med den aktuelle anbringelse, og at de oftere har været anbragt før, så afspejler dette sig ikke i antallet af børnenes eventuelle skoleskift. Plejebørn i begge plejefamilytyper har således gennemsnitligt oplevet nogenlunde det samme antal skoleskift.

Plejeforældre fra begge plejefamilytyper vurderer enslydende, at hovedparten af plejebørnene 'i høj' eller 'nogen grad' kan lide at gå i skole, ligesom hovedparten af plejeforældrene fra begge plejefamilytyper selv er tilfredse med barnets undervisningstilbud.

Overordnet set har tre fjerdedele af plejebørnene i begge plejefamilytyper mindst én nær ven ifølge deres plejeforældre. Når vi alene fokuserer på pigerne, finder vi dog, at flere piger i slægtspleje end i traditionel familiepleje har mindst én nær ven, ligesom de oftere tager på besøg hos andre børn og unge. Blandt drengene er der derimod ingen forskel mellem de to plejefamilytyper. Plejebørnene i de to plejefamilytyper dyrker nogenlunde de samme fritidsinteresser.

Ifølge plejeforældrene har ca. en femtedel af de 13-23-årige i slægtspleje og to femtedele af de unge i traditionel familiepleje begået mindst én kriminel eller småkriminell handling i form af tyveri, indbrud, hærværk eller slagsmål inden for det sidste år. En del af forklaringen på denne forskel kan være den større andel af tidligere institutionsanbragte blandt de anbragte i traditionelle plejefamilier, mens det ikke bidrager til en forklaring, at der er flere drenge blandt de anbragte i de traditionelle plejefamilier.

De unge anbragt i slægtspleje har desuden sjældnere end unge i traditionel familiepleje prøvet: at ryge tobak, hash, narkotika, sniffe lighter gas/lim eller lignende. Også på dette område kan en del af forklaringen på forskellen mellem de unge fra de to typer af plejefamilie være den større andel af tidligere institutionsanbragte i de traditionelle plejefamilier. Derimod synes kønssammensætningen af plejebørn i henholdsvis slægtspleje og traditionel familiepleje heller ikke i denne forbindelse at betyde noget.

UNDERSØGELSENS VALIDITET

Når undersøgelsens resultater læses i sammenhæng, kan man få den opfattelse, at de traditionelle plejeforældre konsekvent vurderer deres plejebørn som mindre velfungerende sammenlignet med slægtsplejeforældrenes vurdering af deres plejebørn. Særligt det forhold, at de traditionelle plejeforældre konsekvent vurderer, at deres plejebørn har et større omfang af psykiske og sociale vanskeligheder, selvom der er tale om børn med samme niveau af psykosociale problemer, målt ved barnets SDQ-

score, kan give en fornemmelse af, at de beskrevne forskelle ikke alene skyldes objektive forskelle, men også forskelle mellem øjnene, der ser. Det er plausibelt, at det forhold, at de traditionelle plejeforældre kender plejebarnet i kraft af barnets problemer, kan føre til, at de traditionelle plejeforældre i højere grad fokuserer på problemerne, mens samme type problemer kan antage en mere sekundær karakter for slægtsplejeforældrene, som kender barnet forud for eller uafhængigt af problemerne. Det er ligeledes plausibelt, at de traditionelle plejeforældre i højere grad er vant til at fremhæve problemerne, da deres aflønning afhænger af omfanget af barnets vanskeligheder, mens dette ikke er tilfældet for slægtsplejeforældrene, der som hovedregel ikke aflønnes.

Til trods for disse plausible forklaringer på, at traditionelle plejeforældre og slægtsplejeforældre grundlæggende kan vurdere lignende plejebørn forskelligt, er det dog vores opfattelse, at de rapporterede forskelle afspejler objektive forskelle. Denne opfattelse bygger vi på en tidligere undersøgelse, hvor sagsbehandlere i slægtsanbringelsessager i op mod halvdelen af tilfældene vurderede, at de slægtsanbragte børn havde en mindre problembelastning end børn i andre anbringelsesformer med samme problembegrundelse (Lindemann & Hestbæk, 2004).

IMPLIKATIONER AF UNDERSØGELSEN

Undersøgelsen giver et billede af slægtsanbringelser, der så småt er ved at vinde indpas i det danske anbringelseslandskab. Børn og unge anbragt i slægtspleje har problemer i et omfang, der angiver, at de ville være anbragt uden for hjemmet, selv hvis muligheden for at blive anbragt i slægten ikke havde eksisteret. Samtidig viser undersøgelsen dog også, at slægtspleje anvendes til anbringelse af børn og unge med relativt flere ressourcer end gruppen af anbragte børn og unge generelt. Dette giver et godt udgangspunkt for, at en anbringelse kan understøtte slægtsplejebørnens udvikling godt.

Vi finder også, at både forældre, plejeforældre og af og til også barnet selv lægger store kræfter i at etablere en anbringelse i slægten. Dette indikerer på den ene side, at det kan være en kamp at overbevise forvaltningen om det hensigtsmæssige i en slægtsanbringelse. På den anden side indikerer det, at slægtsanbringelser har et rigtig godt udgangs-

punkt, da det viser, at modtagerne anerkender den som gavnlige, hvilket er betydningsfuldt for en hjælpeindsats.

På trods af disse gode udgangspunkter for anbringelserne i slægten peger vores resultater dog også på, at det ikke er en let relation at håndtere for slægtsplejeførelldrene. De står i en kompleks relation, når de skal forvalte barnets tarv i forhold til forældre, som de også er dybt involveret med. Det viser sig ved, at der er tendens til, at slægtsplejeførelldrene i højere grad end de traditionelle plejeførelldre vurderer deres samarbejde med barnets forældre negativt. I lyset af det vanskeligere forældresamarbejde ved slægtsanbringelserne er det problematisk, at over halvdelen af slægtsplejefamilierne ikke har deltaget i nogen form for kursus for plejefamilier, som har rustet dem til at møde de udfordringer, der følger med de komplekse relationer og potentielle loyalitetskonflikter mellem plejebarn, forældre og plejeførelldre.

Vores resultater bekræfter mange af de internationale forskningsresultater om slægtspleje. Vi finder eksempelvis, at der blandt de børn, der bevarer en kontakt med deres mor under anbringelsen, er flere af børnene i slægtspleje, der har en hyppig kontakt med moren. Selvom den forhåndenværende undersøgelse stort set kun er baseret på data om fortløbende anbringelser, så tyder resultaterne i lighed med internationale studier på en betydeligt højere grad af stabilitet i anbringelser i slægten, da de fortløbende slægtsanbringelser gennemsnitligt har været betydeligt længere end de gennemsnitlige anbringelser i traditionel familiepleje. Ligeledes bekræfter vores resultater internationale tendenser til, at børn, der anbringes i slægten, sjældnere må skifte nærmiljø i forbindelse med anbringelsen. Endelig peger vores resultater på, at en stor del af de slægtsanbragte børn og unge trives godt under anbringelsen. På baggrund af denne undersøgelse kan vi endnu ikke sige, om de udvikler sig lige så godt eller bedre end plejebørnene i de traditionelle plejefamilier, når vi tager højde for deres problembelastning tidligere i anbringelsen. Det skal den næste rapport fra delundersøgelsen afdække.

Som nævnt indledningsvis er dette den første af to afrapporteringer fra delundersøgelsen om slægtspleje. Denne undersøgelse har vist, at det i betydelig grad er forskellige grupper af børn, der anbringes i henholdsvis traditionel familiepleje og slægtspleje, da de i et vist omfang er anbragt af forskellige årsager. Børnene har ligeledes et forskelligt niveau af problemer og risikoadfærd, og plejeførelldrene har forskellige ressourcer og modtager ikke lige meget støtte. I lyset af disse resultater bliver det

særdeles interessant i den sidste afrapportering fra delundersøgelsen at undersøge, hvordan plejebørnene i de to plejefamilytyper og deres anbringelsesforløb har udviklet sig inden for en 2-årig periode og at høre de slægtsanbragte unges eget perspektiv på at være anbragt i slægten.

LITTERATUR

- Aaen, S. (2006): ”Sundhed handler også om trivsel”. *Ungdomsforskning, Unges sundhed*, 4, årg. 5, 17-20.
- Andreassen, T. (2003): *Behandling av ungdom i institusjoner: hva sier forskningen?* Oslo: Kommuneforlaget.
- Ankestyrelsen (2008): *Børn og unge anbragt uden for hjemmet – årsstatistik 2007*. København: Ankestyrelsen.
- Baggesen, B. (2005): *Med hjerne og hjerte – dilemmaer når plejebørn anbringes i slægten*, 2. udg. KABU projektet. København: Socialministeriet.
- Balvig, F., Homberg, L. & Sørensen, A.S. (2005): *Ringstedforsøget. Livsstil og forebyggelse i lokalsamfundet*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Bengtsson, T.T, Knudsen, L. & Nielsen, V.L. (2009): *Kortlægningen af kommunernes foranstaltninger til udsatte unge*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd 08:30.
- Berrick, J.D., Barth, R. & Needell, B. (1994): “A comparison of kinship foster homes and foster family homes: Implications for kinship foster care as family preservation”. *Children and Youth Services Review*, 16(1-2), 33-63.
- Cuddeback, G. S. (2004): “Kinship family foster care: A methodological and substantive synthesis of research”. *Children and Youth Services Review*, 26, 7, 623-639.

- Dubowitz, H. & Feigelman, S. (1993): "A profile of kinship care". *Child Welfare*, 73(2), 153-169.
- Egelund, T., Hestbæk, A. & Andersen, D. (2004): *Små børn anbragt uden for hjemmet. En forløbsundersøgelse af anbragte børn født i 1995*. København: Socialforskningsinstituttet 04:17.
- Egelund, T., Andersen, D., Hestbæk, A., Lausten, M., Knudsen, L., Olsen, R.F. & Gerstoft, F. (2008): *Anbragte børns udvikling og vilkår*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd 08:23.
- Erhle, J. & Geen, R. (2002): "Kin and non-kin foster care – findings from a national survey". *Children and Youth services Review*, 24 (1-2), 15-35.
- Farmer, E. & Moyes, S. (2008): *Kinship Care. Fostering Effective Family and Friends Placements*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Flynn, R. (2002): "Research Review: kinship foster care". *Child & Family Social Work*, 7, 311-321.
- Franzén, E. & Vinnerljung, B. (2006): "Foster children as young adult: many motherless, fatherless or orphaned: a Swedish national cohort study". *Child and Family Social Work*. 11, 254-263.
- Gebel, T.J. (1996) "Kinship care and non-relative family foster care: A comparison of caregiver attributes and attitudes". *Child Welfare*, 75(1), 5-19.
- Geen, R. & Berrick, J.D. (2002): "Kinship Care: An Evolving Service delivery Option". *Children and Youth Services Review*, 24(1-2), 1-14.
- Gleeson, J.P. & O'Donnell, J. (1997): "Understanding the complexity of practice in kinship foster care". *Child Welfare*, 76(6), 801-826.
- Grogan-Kaylor, A. (2000): "Who goes into kinship care? The relationship of child and family characteristics to placement into kinship foster care". *Social Work Research*, 24 (3), 132-141.
- Havik, T. (2007): *Slik fosterforeldrene ser det – II. Resultat fra en kartleggingsstudie i 2005*. Bergen: Barnevernets utviklingscenter på Vestlandet, Unifob helse, Skriftserien, 1-2007.
- Holtan, A. (2002): *Barndom i fosterhjem i egen slekt*. Tromsø: Universitetet i Tromsø, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Avhandling for graden Doctor Rerum Politicarum.
- Lernihan, U. & Kelly, G. (2006): Kinship Care as a Route to Permanent Placement, in: Iwaniec, D. (red): *The Child's Journey Through Care:*

- Placement Stability, Care-planning, and Achieving Permanency*. West Sussex: John Wiley and Sons, Ltd.
- Leslie, L.K., Gordon, J.N., Meneken, L., Premji, K., Michelmore, K.L. & Ganger, W. (2005): "The Physical, developmental, and Mental Health Needs of Young Children in Child Welfare by Initial Placement Type". *Journal of Developmental and Behavioral Pediatrics*, 26(3), 177-185.
- Lindemann, A., & Hestbæk, A. (2004): *Slægtsanbringelser i Danmark. En pilotundersøgelse*. København: Socialforskningsinstituttet 04:21.
- Linderot, Sofia (2006): *Att placera eller inte placera i släktinghem, det är frågan*. Lund: Lunds Universitet, Socialhögskolan.
- Mehlbye, J. (2005): *Slægtsanbringelse – det bedste for barnet? – En pilotundersøgelse*. København: AKF Forlaget.
- Nielsen, F. (2002): "Som plejeforældrene ser det" – kortlægning og analyse af foranstaltningen "familiepleje" i Københavns Kommune. København: København Universitet, Institut for Statskundskab, ph.d.-afhandling.
- Nielsen, J.C. & Sørensen, N.U. (2006): "Livet i nuet". *Ungdomsforskning, Unges sundhed*, 4, årg. 5, 35-47.
- Ottosen, M.H. & Christensen, P.S. (2008): *Anbragte børns sundhed og skolegang*. København: SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd 08:21.
- Rasmussen, M. & Due, P. (red.) (2007): *Skolebørnsundersøgelsen 2006*. København: Københavns Universitet, Institut for Folkesundhedsvidenskab.
- Strauss, R.S. & Pollack, H.A. (2003): "Social Marginalisation of Overweight Children". *Archives of Pediatrics and Adolescent Medicine*, 157, 746-752.
- Terling-Watt, T. (2001): "Permanency in kinship". *Child and Youth Services Review*, 23(2), 111-126.
- Triseliotis, J. (1989): "Foster care outcomes: a review of key research findings". *Adoption & Fostering*, 13(3), 5-17.
- Vinnerljung, B. (1993): "Släktingplaceringar I fosterbarnvården". *Sociologin*, 6, del 2, 3-10.
- Winocur, M., Holtan, A. & Valentine, D. (2009): *Kinship Care for the safety of, Permanency, and Well-being of Children from the Home for Maltreatment*. Oslo: Campbell Collaboration: Campbell Systematic Reviews 2008:16.

SFI-RAPPORTER SIDEN 2008

SFI-rapporter kan købes eller downloades gratis fra www.sfi.dk. Enkelte rapporter er kun udkommet som netpublikationer, hvilket vil fremgå af listen nedenfor.

- 08:01 Amilon, Anna: *Danskernes forventninger til pension*. 151 s. ISBN: 978-87-7487-885-8. Kr. 150,00.
- 08:02 Jæger, Mads M.: *Mere attraktive almene boliger? Effektevaluering af Omprioriteringsloven 2000*. 97 s. ISBN: 978-87-7487-886-5. Kr. 100,00.
- 08:03 Rosenstock, M., Jensen, S., Boll, J., Holt, H. & Wiese, N.: *Virksomheders sociale engagement. Årbog 2007*. 202 s. ISBN: 978-87-7487-887-2. Kr. 198,00.
- 08:04 Thorgaard, C.H. & Hougaard, I.B.: *Fokus på demens. Evaluering af en efteruddannelse i forebyggende hjemmebesøg*. 62 s. ISBN: 978-87-7487-888-9. Netpublikation.
- 08:05 Thorgaard, C.H. & Hougaard, I.B.: *Metoder til kvalitet i ældreplejen. Evaluering af et metodeudviklingsprojekt*. 76 s. ISBN: 978-87-7487-889-6. Kr. 80,00.
- 08:06 Olsen, B.M. & Dahl, K.M.: *Fritidsliv i børnehøjde. Beretninger fra udsatte børn*. 124 s. ISBN: 978-87-7487-890-2. Kr. 125,00.

- 08:07 Høgelund, J., Boll, J., Skou, M. & Jensen, S.: *Effekter af ændringer i sygedagpengeloven*. 178 s. ISBN: 978-87-7487-891-9. Kr. 175,00.
- 08:08 Bach, H.B.: *Livet efter en ulykke. Arbejdsliv og forsørgelse efter en ulykke, som blev vurderet i arbejdsskadestyrelsen*. 114 s. ISBN: 978-87-7487-892-6. Kr. 100,00.
- 08:09 Christensen, G.: *Hvorfor lejere bliver sat ud af deres boliger. Og konsekvenserne af en udsættelse*. 268 s. ISBN 978-87-7487-894-0. Kr. 238,00.
- 08:10 Larsen, B., Schademan, H.K. & Høgelund, J.: *Handicap og beskæftigelse i 2006. Vilkår og betingelser for handicappede på arbejdsmarkedet*. 180 s. ISBN: 978-87-7487-893-3. Kr. 180,00.
- 08:11 Jørgensen, M.: *Danskernes indbetalinger til pension. Hvordan påvirker tilknytningen til arbejdsmarkedet de fremtidige pensioner?* 222 s. ISBN: 978-87-7487-895-7. Kr. 220,00.
- 08:12 Filges, T.: *Virksomheders rekruttering*. ISBN: 978-87-7487-901-5. 146 s. Kr. 150,00.
- 08:13 Bonfils, I.S., Bengtsson, S. & Olsen, L. (red.): *Handicap og ligebehandling i praksis*. 175 s. ISBN 978-87-7487-897-1. Kr. 180,00.
- 08:14 Andersen, D.: *Anbragte børn i tal. Kvantitative analyser af data om børn, der er anbragt uden for hjemmet med fokus på skolegang. Delrapport 1*. 76 s. ISBN 978-87-7487-899-5. Netpublikation.
- 08:15 Mortenson, M.D. & Neerbek, M.N.: *Fokus på skolegang ved visitation til anbringelse uden for hjemmet. Delrapport 2*. 126 s. ISBN 978-87-7487-900-8. Kr. 125,00.
- 08:16 Mattsson, C., Hestbæk, A-D. & Andersen, A.R.: *11-årige børns hverdagsliv og trivsel. Resultater fra SFI's forløbsundersøgelser af årgang 1995*. 181 s. ISBN: 978-87-7487-902-2. Kr. 180,00.
- 08:17 Bach, H.B. & Larsen, B.: *300-timers-reglen. Betydningen af 300-timersreglen for gifte kontanthjælpsmodtagere*. 138 s. ISBN 87-7487-903-9. Kr. 140,00.
- 08:18 Bengtsson, S.: *Handicap og samfundsdeltagelse 2006*. 259 s. ISBN 978-87-7487-904-6. Kr. 260,00.
- 08:19 Beer, F., Winter, S.C., Skou, M.H., Stigaard, M.V., Henriksen, A.C. & Friisberg, N.: *Statslig og kommunal beskæftigelsesindsats. Implementering af "Flere i arbejde" for strukturreformen*. 289 s. ISBN 978-87-7487-905-3. Kr. 278,00

- 08:20 Skou, M.H., Winter, S.C. & Beer, F.: *Udllicitering af sagsbehandling. Andre aktører i beskæftigelsesindsatsen*. 208 s. ISBN: 978-87-7487-906-0. Kr. 210,00
- 08:21 Ottosen, M.H. & Christensen, P.S.: *Anbragte børns sundhed og skolegang. Udviklingen efter anbringelsesreformen*. 129 s. ISBN 978-87-7487-907-7. Kr. 130,00.
- 08:22 Klitgaard, C. & Damgaard, B.: *Integrations- og oplæringsstillinger i kommunerne*. 97 s. ISBN: 978-87-7487-908-4. Kr. 100,00.
- 08:23 Egelund, T., Andersen, D., Hestbæk, A.-D., Lausten, M., Knudsen, L., Fuglsang Olsen, R. & Gerstoft, F.: *Anbragte børns udvikling og vilkår. Resultater fra SFI's Forløbsundersøgelser af årgang 1995*. 327 s. ISBN 978-87-7487-910-7. Kr. 298,00.
- 08:24 Emerek, R., & Holt, H.: *Lige muligheder – Frie valg? Om det kønspolitiske arbejdsmarked gennem et årti*. 369 s. ISBN: 978-87-7487-911-4. Kr. 360,00.
- 08:25 Perthou, A.S., Mortensen, M.D. & Andersen, D.: *Skolegang under anbringelse. Delrapport 3*. 121 s. ISBN: 978-87-7487-913-8. Kr. 120,00.
- 08:26 Andersen, D., Mortensen, M.D., Perthou, A.S. & Neerbek, M.N.: *Anbragte børns undervisning. Sammenfatning af tre delrapporter*. 77 s. ISBN: 978-87-7487-914-5. Kr. 70,00.
- 08:27 Nielsen, C. & Heidemann, J.: *Pengespil blandt unge. En rapport om 12-17-åriges spilvaner*. 117 s. ISBN: 978-87-7487-915-2. Kr. 120.
- 08:28 Deding, M. & Larsen, M.: *Lønforskelle mellem mænd og kvinder 1997-2006*. 197 s. ISBN: 978-87-7487-916-9. Kr. 190,00.
- 08:29 Amilon, A., Bingley, P. & Nielsen T.H.: *Opsat folkepension. Oger den arbejdsudbuddet?* 166 s. ISBN: 978-87-7487-917-6. Kr. 170,00.
- 08:30 Bengtsson, T.T., Knudsen, L., Nielsen, V.L.: *Kortlægning af kommunernes foranstaltninger til udsatte unge*. 199 s. ISBN: 978-87-7487-918-3.
- 08:31 Wüst, M., Thorsager, L. & Bengtsson S.: *Indsatsen over for børn med handicap og træningsbehov*. 117 s. ISBN: 978-87-7487-919-0. Kr. 120.
- 08:32 Kløft Schademan, H., Jensen, S., Thuesen, F. & Holt, H.: *Virksomheders sociale engagement*. Årbog 2008. 202 s. ISBN: 978-87-7487-920-6. Kr. 200.

- 08:33 Mattsson, C. & Munk, M.D.: *Social uddannelsesmobilitet på kandidat- og forskeruddannelser*. 77 s. ISBN: 978-87-7487-921-3. Netpublikation.
- 08:34 Baviskar, S. & Dahl, K.M.: *11-årige børns fritid og trivsel*. 159 s. ISBN: 978-87-7487-922-0. Kr. 160.
- 09:01 Christensen, E., Kristensen, L.G. & Baviskar, S.: *Børn i Grønland. En kortlægning af 0-14-årige børns og familiers trivsel*. 145 s. ISBN 978-87-7487-923-7. Kr. 150,00.
- 09:02 Christensen, E., Kristensen, L.G. & Baviskar, S.: *Kalaallit nunaanni meeqqat. Meeqqat 0-imiit 14-it ilanngullugit ukiullit ilaqutariillu atugarissaarnerannik misissuineq*. 172 s. ISBN: 978-87-7487-924-4. Kr. 150,00.
- 09:03 Deding, M. & Filges, T.: *Danske lønmodtageres arbejdstid. En registeranalyse baseret på lønstatistikken*. 160 s. 978-87-7487-925-1. Kr. 160,00.
- 09:04 Thuesen, F., Schademan, H.K., Jensen, S., Holt, H. & Høst, A.: *A-kasserne og den aktive beskæftigelsespolitik*. 216 s. ISBN: 978-87-7487-928-2. Kr. 220,00.
- 09:05 Larsen, B. & Høgelund, J.: *Handicap og beskæftigelse. Udviklingen mellem 2002 og 2008*. 98 s. ISBN: 978-87-7487-927-5. Kr. 100,00
- 09:06 Ellerbæk, L.S. & Graversen, B.K.: *Evaluering af jobcentrenes ligestilingsindsats*. 80 s. ISBN: 978-87-7487-929-9. Kr. 80,00.
- 09:07 Bengtsson, S. & Røgeskov, M.: *At skabe netværk. En evaluering af 22 socialpsykiatriske projekter i 15M-puljen*. 132 s. ISBN: 978-87-7487-930-5. Kr. 130,00.
- 09:08 Andersen, D. & Järvinen, M.: *Skadesreduktion i praksis. Behandlingstilbud til opiatmisbrugere i København*. 214 s. ISBN: 978-87-7487-931-2. Kr. 210,00.
- 09:09 Bengtsson, S. & Cayuelas Mateu, N.: *Beskyttet beskæftigelse. En kortlægning*. 118 s. ISBN: 978-87-7487-932-9. Kr. 110,00.
- 09:10 Deding, M. & Gerstoft, F.: *Børnefattigdom i Danmark 2002-2006*. 58 s. ISBN: 978-87-7487-933-6. Kr. 60,00.
- 09:11 Holt, H., Hvid, H., Grosen, S.L. & Lund, H.L.: *It, køn og psykisk arbejdsmiljø i administrativt arbejde*. 180 s. ISBN: 978-87-7487-935-0. Kr. 180,00.
- 09:12 Bengtsson, T.T. & Jakobsen, T.B.: *Institutionsanbringelse af unge i Norden, En komparativ undersøgelse af lovgrundlag, institutionsformer og udviklingstendenser*. 318 s. ISBN: 978-87-7487-936-7. Kr. 300,00.

- 09:19 Benjaminsen, L., Andersen, D. & Sørensen, M.: *Den sociale stofmisbrugsbehandling i Danmark. Hovedrapport.* 397 s. 978-87-7487-946-6. Kr. 400,00.
- 09:20 Bach, H.B.: *Lediges motivation og forsørgelse. Lediges forsørgelse 2 år efter interview om jobmotivation.* 55 s. ISBN: 978-87-7487-947-3. Kr. 55,00.
- 09:21 Larsen, B., Jonassen, A.B. & Høgelund, J.: *Personer med handicap. Helbred, beskæftigelse og førtidspension 1995-2008.* 111 s. 978-87-7487-948-0. Kr. 110,00.
- 09:22 Jørgensen, M.: *En effektmåling af efterlønsreformen af 1999. Reformens betydning for arbejdsudbuddet.* 194 s. ISBN: 978-87-7487-949-7. Kr. 200,00.
- 09:23 Deding, M. & Olsson, M.: *Hverdagsliv for 11-årige børn med anden etnisk baggrund end dansk. Resultater fra SFI's forløbsundersøgelser af årgang 1995.* 105 s. ISBN: 978-87-7487-950-3. Kr. 100,00.
- 09:24 Egelund, T., Christensen, P.S., Jakobsen, T.B., Jensen, T.G., Olsen, R.F.: *Anbragte børn og unge. En forskningsoversigt.* 255 s. ISBN: 978-87-7487-951-0. Kr. 250,00.
- 09:25 Benjaminsen, L.: *Hjemløshed i Danmark 2009. National kortlægning.* 139 s. ISBN: 978-87-7487-952-7. Kr. 140,00.
- 09:26 Knudsen, L.: *Børn og unge anbragt i slægten. En sammenligning af slægtsanbringelser og anbringelser i traditionel familiepleje.* 169 s. ISBN: 978-87-7487-953-4. Kr. 170,00.

BØRN OG UNGE ANBRAGT I SLÆGTEN

EN SAMMENLIGNING AF SLÆGTSANBRINGELSER OG ANBRINGELSER I TRADITIONEL FAMILIEPLEJE

Dette er den første af to rapporter om slægtspleje. De to rapporter udgør samtidig delundersøgelse 3 af en større SFI-evaluering af anbringelsesreformen. De to første delundersøgelser omhandlede henholdsvis anbragte børns skolegang og sundhed og kommunernes forebyggende foranstaltninger for udsatte unge. Formålet med denne første delrapport om slægtspleje er at sammenligne børn og unge, der anbringes i henholdsvis slægtspleje og traditionel familiepleje. Rapporten belyser endvidere deres familiemæssige baggrund og sammenligner de to typer af plejefamilier.

Undersøgelsen viser bl.a., at børn og unge oftere anbringes i slægtspleje i deres mors end i deres fars familie. Halvdelen af de slægtsanbragte børn og unge er i pleje hos deres bedsteforældre, mens en tredjedel er i pleje hos deres forældres søskende. Slægtspleje anvendes dog mindre hyppigt end traditionel familiepleje til børn, der har oplevet alvorlig konflikt eller vold mellem forældrene eller selv har været udsat for mishandling eller grove omsorgssvigt. Slægtspleje anvendes desuden mindre hyppigt til børn og unge, som er psykisk udviklingshæmmede, har psykiske lidelser, kammeratskabsproblemer, skoleproblemer og visse adfærdsproblemer.

Undersøgelsen viser desuden, at halvdelen af slægtsplejeforældrene ikke har deltaget i nogen form for kurser for plejeforældre. Selv de, der har deltaget i kurser, har deltaget i betydeligt færre end de traditionelle plejeforældre. Desuden modtager slægtsplejeforældrene mindre supervision og færre tilsynsbesøg.

Undersøgelsen bygger på spørgeskemabesvarelser fra 424 plejeforældre til 4-23-årige børn og unge. Evalueringen af anbringelsesreformen er finansieret af Indenrigs- og Socialministeriet